VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS
ARCHITEKTŪROS KATEDRA

Marija Daunoravičiūtė

Karo prevencijos architektūra : Karo prevencijos centras Vilniuje
War prevention architecture : War prevention center in Vilnius

Baigiamasis magistro darbas

Architektūros studijų programa, valstybinis kodas 6612K11001
Statinių architektūros specializacija
Architektūros studijų kryptis

Vilnius, 2018

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS

ARCHITEKTŪROS KATEDRA

TVIRTINU
Katedros vedėjas

(Parašas)

prof. doc. Sigitas Kuncevičius
(Vardas, pavardė)

2015-05-30
(Data)

Marija Daunoravičiūtė

KARO PREVENCIJOS ARCHITEKTŪRA: KARO PREVENCIJOS CENTRAS VILNIUJE

WAR PREVENTION ARCHITECTURE: WAR PREVENTION CENTER IN VILNIUS

Baigiamasis magistro darbas

Studijų programa ARCHITEKTŪRA, valstybinis kodas 612K11001

Specializacija STATINIŲ ARCHITEKTŪRA

Studijų kryptis ARCHITEKTŪRA

Vadovas Prof. Dr.. Kęstutis Lupeikis (Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė) (Parašas) 2018 05 24 (Data)

Konsultantas Prof. Dr. Antanas Šapalas (Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė) (Parašas) 2018-05-23 (Data)

Lietuvių kalbos konsultantas Lenkt. Regina Žukienė (Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė) (Parašas) 2018-05-21 (Data)

Vilnius, 2018 m.

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS
ARCHITEKTŪROS KATEDRA

TVIRTINU
Katedros vedėjas
(Parašas)
Prof. Sigitas Kuncevičius
(Vardas, pavardė)
2018-02-06
(Data)

Architektūros studijų kryptis

Architektūros studijų programa, valstybinis kodas 612K11001

Statinių architektūros specializacija

BAIGIAMOJO MAGISTRO DARBO
UŽDUOTIS
2018-02-06 Nr. .....
Vilnius

Studentui (ei) Marijai Elžbietai Daunoravičiūtei
(Vardas, pavardė)

Baigiamojo darbo tema: Karo prevencijos architektūra : Karo prevencijos centras Vilniuje : War prevention architecture : War prevention center in Vilnius

patvirtinta 2018 m. kovo 1 d. dekano potvarkiu Nr. 52 ar

Baigiamojo darbo užbaigimo terminas 2018 m. gegužės mėn. 28 d.

BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS: A. Parengti tiriamąją darbo dalį, kurioje turi būti: 1. Literatūros bei kitų šaltinių ir projektinės medžiagos analizė; 2. Objektų – analogų tyrimai vietose; 3. Išskirtos teorinės ir praktinės temos sprendimo problemos bei suformuluota jų sprendimo koncepcija ir pateikti apibendrinimai (išvados).

B. Suprojektuoti temoje nurodytą objektą, atlikus urbanistinę bei vietos sąlygų analizę, įvertinus specifinius statybos teritorijai keliamus reikalavimus: gamtosauginius, paveldosauginius ir kt. Projektą gynimui pateikti grafinėje medžiagoje ir maketuose. Visa medžiaga pateikiama elektroninėje laikmenoje (kompaktiniame diske, 1 vnt.).

Baigiamojo darbo rengimo konsultantai:
Prof. Dr. Artanas Šapalas
(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

Vadovas ..... (Paraša) prof. dr. Kęstutis Lupeikis
(Moksl. laipsnis/pedag.vardas, vardas, pavardė)

Užduotį gavau
.....
(Parašas)
Marija Daunoravičiūtė
(Vardas, pavardė)
2018-02-06
(Data)

Vilniaus Gedimino technikos universiteto
egzaminų sesijų ir baigiamųjų darbų rengimo
bei gynimo organizavimo tvarkos aprašo
2 priedas

(Baigiamojo darbo sąžiningumo deklaracijos forma)

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

Marija Elžbieta Daunoravičiūtė, 20160617

(Studento vardas ir pavardė, studento pažymėjimo Nr.)

Architektūros fakultetas

(Fakultetas)

Architektūra, SAmf-16

(Studijų programa, akademinė grupė)

BAIGIAMOJO DARBO (PROJEKTO)
SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2018 m. gegužės 27 d.

Patvirtinu, kad mano baigiamasis darbas tema „Karo prevencijos arcitektūra: karo prevencijos centras Vilniuje" patvirtintas 2018 m. kovo 01 d. dekano potvarkiu Nr. 52ar, yra savarankiškai parašytas. Šiame darbe pateikta medžiaga nėra plagijuota. Tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos pažymėtos literatūros nuorodose.

Parenkant ir įvertinant medžiagą bei rengiant baigiamąjį darbą, mane konsultavo mokslininkai ir specialistai: prof. dr. Antanas Šapalas. Mano darbo vadovas prof. dr. Kęstutis Lupeikis.

Kitų asmenų indėlio į parengtą baigiamąjį darbą nėra. Jokių įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs (-usi).

(Parašas)

Marija Elžbieta Daunoravičiūtė

(Vardas ir pavardė)

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Architektūros fakultetas
Architektūros katedra

ISBN ISSN
Egz. sk. .....
Data .....-.....-.....

Antrosios pakopos studijų **Architektūros** programos magistro baigiamasis darbas

Pavadinimas	**Karo prevencijos arcitektūra: karo prevencijos centras Vilniuje**
Autorius	**Marija Elžbieta Daunoravičiūtė**
Vadovas	**Kęstutis Lupeikis**

Kalba: lietuvių

Anotacija

Baigiamajame magistro darbe nagrinėjama karo, kaip reiškinio , problematika. Išanalizuota karo istorija, apžvelgti didžiausi kariniai veiksmai vykę pasaulyje ir Lietuvoje . Didžiųjų karų medžiaga nagrinėta pagal žuvusių skaičių ar skaudžiausius padarinius. Aptarti tyrimo reikšminių žodžių „karas“, „prevencija“ turinys ir pateiktos karų sistematikos. Suformuluota ir atskleista raktinių žodžių prasmė, ieškoma jungties tarp šių dviejų terminų. Formuluojama nauja „karo prevencijos“ sąvoka. Nustatytos Lietuvos mastu reikšmingiausios problemos, susijusios su karo prevencijos centrų edukacinėmis funkcijomis ir sužinota daugumos civilių karo prevencijos žinių stokos priežastis. Lyginamuoju būdu apžvelgtos su karo ir prevencijos susijusių objektų tipologijos ir pasauliniu mastu joms būdingi architektūriniai sprendimai.Tiriamosios dalies išvados turėjo didelę įtaką karo prevencijos centro vietos parinkimui - Vokiečių gatvė pasirinkta tikslingai. Tai sąlygoja daugelis istorinių, kultūrinių bei urbanistinių prielaidų. Konceptualus naujadaro sprendimas - šiuolaikiškas įsisenėjusios problemos sprendimas. Statinys nekontrastuoja su aplinka, taip paryškindamas istorinę, kultūrinę šios senamiesčio dalies tapatybę, kartu edukuodamas civilius karo prevencijos tematika.

Darbą sudaro įvadas, tiriamoji ir projektinė dalys, išvados, projektas, literatūros sąrašas.

Atskirai pridedami darbo priedai.

Pristatoma grafinė dalis - 12 planšetų (700x1000mm), du maketai (urbanistinis teritorijos maketas M1:1000, pastato maketas M1:200)

Prasminiai žodžiai: karas, prevencija, karo prevencija,Vokiečių gatvė, civilių edukacija, karo prevencijos centras

Vilnius Gediminas Technical University
Faculty of Architecture
Department of Architecture

ISBN ISSN
Copies No. .....
Date .....-.....-.....

Master Degree Studies **Architecture** study programme Master GraduationThesis

Title	**War Prevention Architecture. War Prevention Center in VIlnius**
Author	**Marija Elžbieta Daunoravičiūtė**
Academic supervisor	**Kęstutis Lupeikis**

Thesis language: Lithuanian

Annotation

The final thesis deals with the problem of war as a phenomenon. The history of war has been analyzed, the major military actions taking place in the world and in Lithuania have been reviewed. The events of the war were examined according to the number of deaths or the most severe consequences. This led to finding a link between the keywords “war” & “prevention”, and the formulation of wars entirely. A new concept of "war prevention" is being developed. The most significant problems related to educational functions of war prevention centers were identified in Lithuania. Along with the causes of the lack of knowledge in the majority of civilian war prevention were acknowledged. A comparative survey of typology of war and prevention related objects and global architectural solutions were reviewed. The findings of the research had a significant impact on the location of the War Prevention Center - the Vokiečių street was chosen purposefully. This is due to many historical, cultural and urban preconditions. The conceptual solution for a newcomer is a modern solution to a deeply rooted problem. The building does not contrast with the environment, thus highlighting the historical, cultural identity of this part of the old city, while blessing war prevention issues.

Structure: Introduction, research and design parts, conclusions, project, list of literature.

Add-ons are attached separately.

The graphical part is presented - 12 posters (700x1000mm), two scale models (urban scale model M1: 1000, building scale model M1: 200)

Keywords: war, prevention, war prevention, Vokiečių street, civilian education, war prevention center

Turinys

Įžanga 8

1. Tiriamoji dalis 12

1.1. Karas, sąvokos, terminai, sampratos 12

1.2. Lietuvos karų istorija 15

1.3. Karo, kaip reiškinio problematika 17

1.4. Prevencija: sąvokos, terminai, sampratos 23

1.5. Karo prevencija: sąvokos turinys ir veiksmų praktika 23

1.6. Išvados 25

1.7. Pastatai ir statiniai susiję su karo tematika 27

1.7.1 Drezdeno karinės istorijos muziejus 27

1.7.2 Antrojo pasaulinio karo muziejus Gdanske 30

1.7.3 Los Andželo Holokausto muziejus 33

1.7.4 Kanados karo muziejus 35

1.8. Pastatai ir statiniai susiję su prevencijos tematika 38

1.8.1 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ konkurso pirmo prizo nugalėtojas Radionica arhitekture 38

1.8.2 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ Superunion architekai 40

1.8.3 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ „Vertex verve“ 43

1.8.4 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ - „OODA“ architektų pasiūlymas 45

1.9. Analogų analizės išvados 47

2 Projektinė dalis 50

2.1. Objekto „Karo prevencijos centras“ pasirinktos vietos analizė 2.1.1 Vokiečių gatvės istorija 50

2.1.2 Vokiečių gatvės istorinės architektūros ir išnykimo priežastys 53

2.1.3 Vokiečių gatvė istoriografijoje 55

2.1.4 Vokiečių gatvė istorinis užstatymas 58

2.1.5 Vokiečių gatvės regeneracijos vizijos tiesiogiai susijusios su istorinio gatvės vaizdo atkūrimu 59

2.2 Dabartinio Vokiečių gatvės užstatymo analizė pasirinktos teritorijos atžvilgiu 64

2.2.1 Švietimo objektų analizė 64

2.2.2 Kultūrinės veiklos analizė 64

2.2.3 Bažnyčių ir įvairių konfesijų maldos namų analizė 65

2.2.4 Traukos objektų analizė 65

2.2.5 Lankomų pramoginių vietų analizė 66

2.2.6 Teritorijos susisiekimo analizė 68

2.2.7 Teritorijos siluetų analizė 69

2.3 Vokiečių gatvė – teritorija miesto projektams igyvendinti. 71

2.4. Bendrosios darbo išvados 71

2.5. Projekto idėja, sudėtis ir apimtis 75

2.6. Projekto programos prioritetai 77

2.7 Variantinis projektavimas 78

2.7.1 Pirmasis Karo prevencijos centro variantas 78

2.7.2 Antrasis Karo prevencijos centro variantas 80

2.7.3. Variantinio projektavimo apibendrinimas 81

3.Projekto aiškinamasis raštas 81

3.1.Teritorijos projektavimo koncepcija 81

3.2 Teritorijoje esančių požemių analizė 84

3.3 Sklypo generalinio plano sprendiniai 86

3.4 Funkcinis karo prevencijos centro išplanavimas 88

3.5 Architektūrinė pastato išraiška 89

3.6 Detali projektuojamo objekto programa 90

3.7 Konstrukciniai sprendiniai 90

3.7.1 Pagrindiniai pastato tūrio fasado sprendimai 90

3.7.2 Principiniai konstrukcijų sprendiniai 91

3.7.3 Inžinerinių sistemų principiniai sprendiniai 93

3.8 Techno –ekonominiai rodikliai 94

3.9. Bendrosios viso darbo išvados ir pasiūlymai 95

3.10 Planšetų kopijos 96

Literatūros sąrašas 108

Priedai 116

Įžanga

„Šiuolaikiniai žiniasklaidos fabrikai gamina „karo placebą“, kurio viena iš rūšių yra „informacinio karo“ vaizdas. Kaip pažymi intelektualai, šis komunikacinis placebas turi fetišo bruožų, mat informacinis karas vyksta be kruvinų mūšių, kovinių lauko akistatų ir daugybės fizinių žūčių. Tokia tema šiandien įsikūrė skaitomiausiuose spaudos puslapiuose bei televizijos kanaluose. Informacinio karo turinio pripildyti tekstai bei laidos yra gaminama panašiai, kaip paklausi popkultūros produkcija. Akivaizdu, kad postmodernioje globalizuotoje erdvėje žodis „karas“ tarsi nukenksminamas ir sulipdomas su daugybe kitų aktyvių sąvokų – „hibridinis karas“, „energetinis karas“, „rinkų karas“, „žodžių karas“, „informacinis karas“. Konceptualios metonimijos ar metaforos savaip devalvuoja realaus, kruvino karo sampratą, o kruvinas žodis “karas“ praranda įprastinę tradicinę reikšmę, skelbtą karo filosofų Carlo von Clausewitz‘o, Michaelio Gelven‘o ar didžiųjų karo strategų. Išanalizavęs daugiau kaip 130 kautynių ir žygių, įvykusių tarp 1566-1815 m., C. von Clausewitz‘as savo knygoje „Apie karą“ (Vom Kriege, 1832) jį apibūdino, kaip „prievartos aktą, turintį tikslą priversti priešininką vykdyti mūsų valią“.

Šiame darbe bandome mąstyti tai, kas tiesiogiai sunkiai apibūdinama. Blaiviai mąstantis ir atsakingas globalios visuomenės žmogus gerai suvokia, kad vaizdingos naujosios sudurtinės sąvokos yra tik butaforija, tikintis, kad tikro „karšto“ karo nebus. Paklausus tokio žmogaus ,kas yra karas, išgirtume atsakymą, kad karas yra ginkluotas konfliktas tarp valstybių ar žmonių grupių. Tačiau tikroji karo esmė netelpa bet kurioje apibrėžtyje, nes yra kur kas baisesnė ir sunkiai apibūdinama verbaliniu būdu. Su karu ateina ne tik mirtis, bet skurdas ir badas. Prarandame ne tik žmones, bet ir namus ir visa tai, ką kūrėme šimtmečiais. Sugriaunami gyvenimai, šeimos išskiriamos mirties, tremties ir kitų netekčių. Aukojamos ne tik teritorijos, žmonių laisva valia, bet ir menas, papročiai – žudomos ištisos tautos. Jų istorija ir paveldas gali likti tiktai istorijos analuose. François Fordo Coppola‘os filme apie JAV karą Vietname „Šių dienų apokalipsė“ (*Apocalypse Now*, 1979) generolas Cormanas kalbėjo: „Kare viskas susimaišė: galia, idealai, senoji moralė, praktinė karinė būtinybė. Bet čia, tarp šių čiabuvių, atsiranda pagunda tapti Dievu, nes kiekvieno žmogaus širdyje vyksta konfliktas tarp racionalaus ir irracionalaus, tarp gėrio ir blogio. Ir gėris ne visuomet laimi. Kartais tamsioji pusė įveikia tai, ką Abrahamas Lincolnas vadino „geresniais mūsų prigimties angelais“.[1]

[1] „Karo filosofija. Francio Fordo Coppolos Šių dienų apokalipsė“, http://aplinkkeliai.lt/recenzijos/filmu/karo-filosofija-francio-fordo-coppolos-siu-dienu-apokalipse/#comments) žiūrėta 2018-05-20

Karo iniciatoriai svetimos valstybės užpuolimą dažnai mistifikuoja, priežastis maskuodami „švento ginamojo karo“ filosofija. Visuomenei karo būtinybė aiškinama rafinuočiau, neretai perstatant, „apgręžiant“ tikruosius tikslus bei vertybes. Grobikiški karai agresorės propogandoje virsta teisingais arba pateikiami kaip neišvengiamas savigynos aktas. Siekis dominuoti ir užgrobti dangstomas „kovos dėl kilnios idėjos“ ar „gyvybinių interesų gynimo“ deklaracijomis, o nauja okupacija skelbiama, kaip išvadavimas, ką po Antro pasaulio karo patyrė dauguma Europos tautų.

Tik blaivus grėsmės suvokimas, pasiruošimas ir vieningas pasirengimas tapti stipriems, nenugalimiems gali padėti išvengti šio didžiulio praradimo. „Didžiosios (tyliosios)“, „kūdikių bumo“ kartų žmonės, kuriems jau yra tekę „akis į akį“ susidurti su karu, mums galėtų paliudyti, kad karas iš tiesų reiškia baimę, bejėgiškumą, skausmą, badą, griuvėsius ir žudynes. Tačiau jaunesnės, po XX a. 7 deš. Europoje gimusios vadinamosios X, Y ir XXI a. pradžioje - Z (arba *google*) kartos, kurios pažįsta tik pačią karo sąvoką ar metonimiškas retorines metaforas, karo grėsmėms iškilus nežinotų ko tikėtis ar kaip elgtis. Karo atveju šie žmonės būtų nepasiruošę skubiems sprendimams, kurie galėtų išgelbėti juos, jų artimuosius ir mūsų šalį. Kiekvienas mūsų turėtų tvirtai žinoti, kaip elgtis, o ne savo veiksmais improvizuoti ekstremaliojoje situacijoje. Tai kiekvieno civilio pareiga ginti mūsų šalį ir saugoti, sukurtas vertybes.

Šiame darbe bus aptariami didžiausius randus palikę praeities karai bei jų pasekmės. Bus svarstoma ,kaip karo prevencijos centras galėtų padėti edukuoti žmones karo bei jo prevencijos klausimais. Naujoms kartoms reikėtų susipažinti, o ir priminti tiems, kurie buvo per jauni, kad suvoktų teisybę, kas yra karas, kaip jo metu elgtis ir kaip būtų galima bandyti jo išvengti.

Po XX a. 7 deš. gimusios kartos susiduria su karo prevencijos edukacijos trūkumu. Šį trūkumą galima būtų kompensuoti įrengiant karo prevencijos centrą, kuris ne tik teoriškai supažindintų su karo grėsmėmis ir jo pavojais, bet ir suteiktų praktinių karo prevencijos žinių. Naujadare siūloma įrengti tematines ekspozicines sales , kuriose lankytojas būtų supažindinamas su skirtingais laikotarpiais ,kurių kiekvienas reprezentuoja to meto karo aspektus. Statinyje pristatomi penki skirtingi istoriniai laikotarpiai : „Nacių okupacijos laikmetis (1941m. - 1945m.)“,“ Partizaninis karas Lietuvoje (1944m.-1956m.)“ , „Sovietizacijos laikotarpis Lietuvoje (1940 m.-1941 m., 1944 m.-1988 m.)“ , „Tarybų sąjungos pabaiga Lietuvoje (1978 m. – 1991 m.)“, „Dabarties įvykiai (1991 m. – XXI a. II deš.)“ . Šie laikotarpiai pasirinkti atsižvelgiant į Lietuvoje vykusius įvykius (karinius konfliktus) per pastarąjį šimtmetį, Objekto tematikų ekspozicijas pagrįs pasirinktų XX a. įvykių dokumentika, gyvoji žmonių atmintis bei gausi archyvinė medžiaga, kuri suteiktų kiekvienai

tematikai keičiamosios ekspozicijos galimybę. Karo prevencijos centras turi potencialą ne tik edukuoti įvairaus pobūdžio karų prevencijos klausimais, tačiau ir ugdyti istorinę visuomenės savimonę.

Darbo objektas: Karo prevencijos centro, inovatyvaus, daugiafunkcio pastato Lietuvoje tikslingumo bei architektūrinių idėjų kompleksinis tyrimas.

Darbo aktualumas ir problematika: Savo funkcija bei architektūriniu sprendimu - tai būtų unikalus statinys Lietuvoje, urbanizuotoje Vilniaus teritorijoje. Remiantis pasauliniais pavyzdžiais, tokios paskirties satinys formuoja naują, šiuolaikišką visuomenės požiūrį į karybą ir gynybą, papildo ir gerina kiekvieno civilio žinias, kurias kiekvienas mūsų turėtumėme gebėti pritaikyti ištikus stichinei nelaimei. Statinys savo estetika bei inovatyviais architektūriniais sprendimais galėtų gerinti kraštovaizdį, sukurti rekreacines zonas. Kadangi panašios funkcijos objektai Lietuvoje dar nepastatyti, kompleksinis susijusių problemų svarstymas yra aktualus ir šiuolaikiškas.

Darbe analizuojamos temos: Analitinėje tyrimo dalyje pristatoma karų sistematika, nagrinėjama karų istorija bei jų sukelti padariniai. Apžvelgtos skaudžiausios karų pasekmės bei didžiausi pokyčiai. Tyrime aptariami bei analizuojami pasauliniai architektūriniai objektai, kurie susiję su karo prevencija.

Darbo tikslas: Išnagrinėti ir pagrįsti karo prevencijos centro, pastato Lietuvoje, aktualumą ir surasti būdus, kaip tokį centrą padaryti įdomų publikai, jaunimui

Darbo uždaviniai:

- Išanalizuoti karo istoriją, apžvelgti didžiausius karinius veiksmus, vykusius pasaulyje ir Lietuvoje;
- Aptarti tyrimo raktažodžių „karas“, „prevencija“ turinį ir pateikti karų sistematikas;
- Nustatyti Lietuvos mastu reikšmingiausias problemas, susijusias su karo prevencijos centrų edukacinėmis funkcijomis ir sužinoti daugumos civilių karo prevencijos žinių stokos priežastis;
- Išanalizuoti su karine tematika susijusių projektuojamų erdvių formavimo tendencijas, globalinių bei kultūrinių vertybių sampratas;
- Lyginamuoju būdu apžvelgti su prevencijos tematika susijusių objektų tipologijas ir pasauliniu mastu joms būdingus architektūrinius sprendimus.

Darbo tyrimo metodai: Darbo analitinėje dalyje remiamasi literatūros ir informacijos (elektroninėje erdvėje publikuojamos literatūros, informacijos ir vaizdinės medžiagos su jų bazių prieigomis) šaltiniais. Iš čia gauta medžiaga naudojama teorinėje darbo dalyje gvildenant tyrimo problematiką bei analogų studiją. Apibendrinančios išvados teikiamos literatūros ir informacinių šaltinių apie karo prevenciją studijų pagrindu. Specialus dėmesys skiriamas karo prevencijos centrų idėjos realizacijoms architektūroje, interjeruose bei projektuojamoje aplinkoje studijoms.

Darbo struktūra: Šis darbas formuojamas analitinės tiriamosios dalies ir analogų analizės pagrindu. Įvade pabrėžiama daugiaprasmė žodžio „karas“ būtis postmoderniame globalizuotame pasaulyje. Iškeliama karo prevencijos bei edukacinių centrų steigimo problema, supažindinama su darbo objektu, darbo tikslais, problematikos formavimo aspektais, tyrimo uždaviniais. Pagrindžiamas tyrimo aktualumas bei karo prevencijos centrų inovatyvumas Lietuvoje. Įžangoje apibrėžiami tyrimo metodai bei darbo struktūra.

Darbo apimtis:

Projekto rengimą sudaro du etapai:

1. Teorinės informacijos analizė ir vertinimas bei objekto tyrimas. Siūlomi projektiniai variantai, ieškoma koncepcijos sprendinių. Pirmoji, teorinė, studija yra paremta teorine analize ir reikšmingiausių karo atvejų tyrimu. Bus surinkti svarbiausi karo problematiką ir prevenciją atskleidžiantys objektai, vykdoma jų analizė. Išvadose apibendrintai apžvelgiama teorinė šios problematikos bazė, konceptualizuojama atlikta analizė, pateikiamos užuomazgos į projektinę dalį.

2. Projektinė tiriamoji darbo dalis susidarys iš dviejų poskyriu. Pirmajame bus apibrėžiama darbo programa, pasirinkta projekto vystymui numatyta zona ir pateikta jos daugiaaspektė analizė. Bus suformuluoti programos prioritetai. Bus pristatomi architektūriniai – erdviniai eskizai ir pirmieji projektuojami sprendiniai. Antrasis skyrius bus sudarytas iš dviejų dalių: tai bus variantinis projektavimas, skirtas įvertinti galimo statinio koncepcijas bei pasirinktos vystyti koncepcijos aiškinamasis raštas. Kiekvieną projektinio –tiriamojo darbo dalį sudaro papildomi, smulkesni poskyriai. Darbas baigiamas išvadomis, kuriose atsispindi tyrimo metu išanalizuota medžiaga, pristatomos galimos koncepcijos karo prevencijos centrui projektuoti. Didelis dėmesys skiriamas pastato funkcionalumo ir originalios, semantiškai aktyvios statinio formos pagrindimui. Bus atskirai pristatomi specialūs, išskirtinai reikšmingi projekto aspektai. Pateikiamas informacijos šaltinių sąrašas, priedai ir projekto grafinė medžiaga.

Net pergalingas karas – tai blogis, kuriam reikia užkirsti kelią valstybine tautų išmintimi. (Otto von Bismarck)

1. Tiriamoji dalis

1.1. Karas, sąvokos, terminai, sampratos

Karas –„ konfliktas tarp valstybių, tautų ar kt. etninių grupių, politinių grupių ar socialinių grupių, kuriame organizuotai naudojami ginklai ir fizinė jėga. Kariaujančios pusės paprastai užima tam tikrą teritoriją, kurią gali laimėti arba prarasti, be to, kiekviena pusė turi lyderį arba vadovaujančią organizaciją, kuri gali pasiduoti arba žlugti, taip užbaigiant karą. Karas dažniausiai susideda iš karinių kampanijų serijos, kuriose kovojama dėl suvereniteto, teritorijos, išteklių, religijos, ideologijos ar kitų priežasčių. Iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos kariaujančios šalys paprastai karą priešininkui paskelbdavo oficialiai.“2 Kaip pabrėžia Vitalijus Michalovskis, visais laikais buvo žmonių, kuriems karas buvo ne vien kančių ir prievartos aktas, bet ir kažkas aukščiau - pakylėto, garbingo ir teisingo. „Krūvos sumaitotų kūnų ir tūkstančio sprogusių sviedinių išprievartauta žemė įspūdžio jiems nedarė, nes karas, pasak jų, – aukščiausia žmogaus dvasios ir valios jėgų išraiška, žmonijos išvaduotojas iš sustabarėjimo ir tyriausių, natūraliausių jausmų žadintojas.“3 Todėl karo definicijose bei apmąstymo sematikoje įsivyravo oksimoroniškos opozicijos. Karas įvardijamas nesutaikomais būdavardžiais: „kraugeriškas“, „brolžudiškas“, „teisingas“, „grobikiškas“, „kopuojantis“, „neišvengiamas“, „pateisinamas“, „pergalingas“, „išvaduojantis“, netgi „būtinas“, „siųstas dieviškų jėgų“, „šlovingas“, „garbingas“. Tiek agresoriai, tiek aukos neretai panašiai aukštino ir sakralizavo savo kovą, kaip „šventą“ meilės Tėvynei išraišką.

Karai pagal karo veiksmų pobūdį ir tikslus skirstomi į du tipus – gynybos ir puolimo. Karas gali įsiplieksti tiek tarp vienos ir kelių valstybių, tiek vienos valstybės viduje - toks karas vadinamas pilietiniu karu.

Karų sistematika[4] pasižymi ne menkesne įvairove bei struktūrinių lygmenų turiniu:

---

[2] Apibrėžimas paimtas iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Karas žiūrėta 2018-05-20

[3] Cit. iš: Vitalijus Michalovskis, Karo simbolika ir metafizika“, in: *Šiaurė Atėnai*, 2014 m. kovo 11 d. http://www.satenai.lt/2014/03/11/karo-simbolika-ir-metafizika/ Žiūrėta 2018-05-20

[4] R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 Žiūrėta 2018-05-20
© Lietuvos žinios http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf Žiūrėta 2018-05-20

- **Tarpvalstybiniai karai ir kariniai konfliktai:**
    - Pasauliniai karai (XX a. Pirmasis, Antrasis);
    - Regioniniai karai ir konfliktai, kuriuose dalyvauja keletas pasaulio valstybių. Pvz. 1965-1973 m. karas Vietname, 1979-1989 m. – Afganistane ir kt.;
    - Kaimyninių valstybių karai ir konfliktai;

      a) siekiant okupuoti kaimyninę šalį (pvz., Irako invazija į Kuveitą 1990 m.);

      b) konfliktai dėl pasienio regionų (pvz. Irano-Irako kovos (1980-1988 m.); Etiopijos-Eritrėjos (1998-2000 m.) ir kt.).
- **Valstybės vidaus karai ir kariniai konfliktai:**
    - Pilietiniai karai ir konfliktai (daugiau socialinio pobūdžio, dažniausiai karinėmis priemonėmis siekiant pakeisti esamą santvarką, valdžią). Pvz. Rusijoje (1917-1920 m.), Ispanijoje (1936-1939 m.), Alžyre (1954-1962), Libijoje (2011-2013 m.);
    - Separatistiniai (arba nacionaliniai-išsivaduojamieji) karai ir konfliktai (dažniausiai etninio ar/ir religinio pobūdžio, siekiant atsiskirti nuo metropolijos ir sukurti savo valstybę). Pvz. Čečėnijos (1994-1996 m.; nuo 1999 m.), Abchazijos (1992-1993 m.);
    - Mišraus pobūdžio (pilietiniai – separatistiniai ir kt.). Pvz. Sirijos (nuo 2011 m.) ir kt.

Remiantis R. Tučo tyrimu "Konfliktų geografija“ **kokybiniu požiūriu karai esti:** [5]

- simetriški -abi pusės kovoja vienodomis priemonėmis;
- asimetriški – kai vienos pusės galimybės smarkiai skiriasi nuo kitos. Pavyzdžiui, visiškai skirtingas ginkluotės lygis, dėl ko silpnoji pusė praktiškai neturi jokių galimybių laimėti kovodama tokiomis pačiomis priemonėmis. Tokiu atveju pralaiminti pusė imasi kitokių kovos priemonių – pvz., propagandinio karo, partizaninio karo ir pan.

Karas dažniausiai baigiasi taikos paskelbimu, kuris reiškia tolimesnio karo nebuvimą arba buvusio konflikto pašalinimą.

[5] R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 Žiūrėta 2018-05-20
© Lietuvos žinios
http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf Žiūrėta 2018-05-20

Beveik visais karo atvejais konfliktas nusineša daugybę gyvybių. XX a. karuose ir konfliktuose žuvo apie 130–142 milijonus žmonių, iš kurių 51 milijonas žuvo po Antrojo pasaulinio karo pabaigos. Didžiausi karai pagal žuvusių žmonių skaičių [6]:

- 60 000 000 – 72 000 000 – Antras pasaulinis karas (1939–1945)
- 36 000 000 – An Lušanio maištas (Kinija, 755–763)
- 30 000 000 – 60 000 000 – Mongolų imperijos karai (13 a.)
- 25 000 000 – Čingų dinastijos kovos su Mingų dinastija (1616–1662)
- 20 000 000 – Pirmasis pasaulinis karas (1914–1918)
- 20 000 000 – Taipingų sukilimas (1850–1864)
- 20 000 000 – Antrasis Kinijos-Japonijos karas (1937–1945)

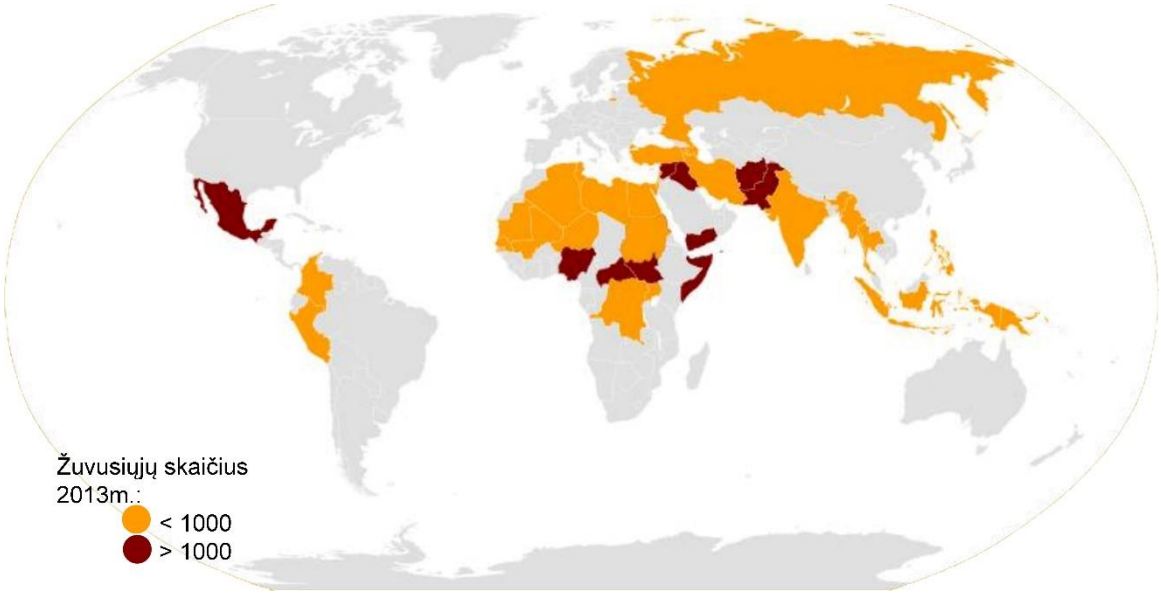
Dabar vykstantys karai ir konfliktai. Sąraše pateikti pagrindiniai 2014 m. vykstantys konfliktai, kurie pareikalauja mažiausiai 1000 aukų per metus (pav 1)[7].

Nr.	VALSTYBĖS	KARO PAVADINIMAS	KONF. PRADŽ.	ŽUVISIŲJŲ SKAIČIUS		
				IŠ VISO	2013 M.	2014 M.
1	**KOLUMBIJA**	Pilietinis ir narkotikų kartelių karas Kolumbijoje	1964	**220 000 - 600 000**	6	16
2	**UGANDA, P. SUDANAS, KDR, CAR**	Vyriausybių karas su krikščioniška fundamentalistine Viešpaties pasipriešinimo armija	1987	**200,000 - 500,000**	>47	n.d.
3	**SUDANAS**	Separatistinis karas Darfūre	2003	**178 258 – 461 520**	431	n.d.
4	**INDONEZIJA**	Separatistinis karas Vakarų Papua	1963	**400 000**	23	7
5	**MIANMA-RAS**	Pilietinis-separatistinis karas Mianmare	1948	**210 000**	240	n.d.
6	**FILIPINAI**	Separatistinis karas Mindanao s.	1969	**120 000**	287	48
7	**TURKIJA**	Separatistinis karas Kurdistane	1984	**45 000 – 100 000**	22	3
8	**INDIJA**	Separatistinis karas Kašmyre	1947	**68 000**	172	24
9-33: Izraelio-Palestinos konfliktas, separatistinis konfliktas Baludžistane (Pakistanas, Iranas), pilietinis konfliktas Peru, separatistinis konfliktas Rytų Turkestane (ŠV Kinija), pilietinis konfliktas Jemene, Sudano – P. Sudano pasienio konfliktas, separatistinis konfliktas Azavade (Malio Š dalis) ir kt.						

pav. 1 2014m vykstantys konfliktai

[6] Paimta iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Karas žiūrėta 2017-02-15

[7] R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 žiūrėta 2017-02-15
© Lietuvos žinios
http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf žiūrėta 2017-02-15

pav. 2 Žuvusiųjų skaičius 2013m.

Pasaulio žemėlapis sudarytas remiantis 2013 m. statistika pagal žuvusių žmonių skaičių (Pav 2)[8].

1.2. Lietuvos karų istorija

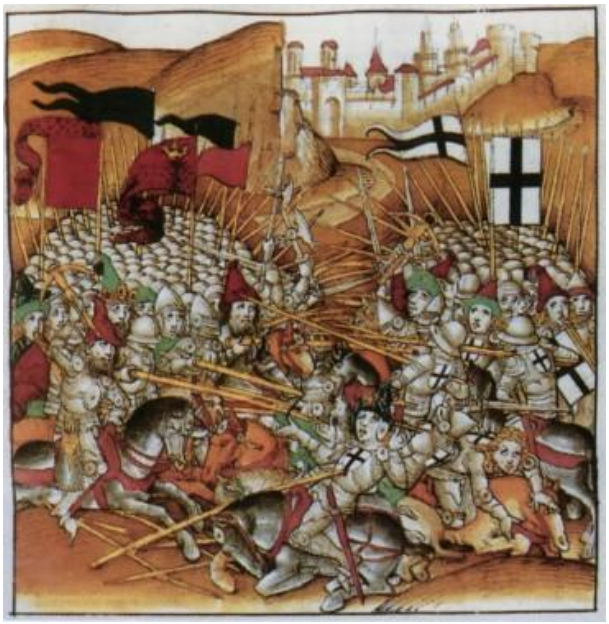
Lietuva - ne išimtis. Lietuvos sienas taršė Rusijos, Vokietijos, Lenkijos ir kitų šalių kareiviai, užgrobdami ir dalindami ją įvairiausiais plotais.

Lietuviai nuo pat valstybės kūrimosi laikų buvo priversti nuolatos ginklu kovoti dėl išlikimo. XI a. viduryje Kijevo Rusia ėmė veržtis į lietuvių žemes, XII a. pabaigoje - XIII a. pradžioje prasidėjo vokiečių riterių ekspansija į rytinę Baltijos jūros pakrantę: tuometiniai lietuviai turėjo atremti kryžiuočių atakas Durbės mūšyje.

Lietuviai savo šalies sienas pasiaukodami gynė Žalgirio mūšyje, taip sutriuškintas vokiečių ordinas regione prarado dominuojančios jėgos statusą ir nustojo kelti pavojų Lietuvai. Po istorinės

[8] R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 žiūrėta 2017-02-15
© Lietuvos žinios
http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf žiūrėta 2017-02-15

Žalgirio pergalės Lietuva turėjo palyginti ramų periodą iki XV a. pabaigos ir galėjo plėtoti savo šalies kultūrą bei mokslą (Pav 3)[9].

pav. 3. Žalgirio mūšis 1410 m. D. Schillingo kronika, XV

Oršos mūšyje 1514 m. lietuviai kovėsi su rusų kariuomene. Tačiau pergalė buvo išplėšta, nors Maskvos kariuomenė XVI a. lietuvių karių gretas jau viršijo tris kartus.

1569 m. sudarius Liublino uniją, Rusijos kariuomenė vis giliau įsiveržDavo į LDK teritoriją. 1654 m. visa šalis buvo užimta švedų ir rusų kariuomenių, pirmą kartą buvo užimtas ir Vilnius. 1700-1721 m. Lietuva tapo rusų ir švedų tarpusavio kovų arena, ko pasėkoje 1772-1795 m. beveik visa Lietuvos teritorija atiteko Rusijai. Įsigaliojus Rusijos valdžiai, pradėta vykdyti sparti rusifikacija, buvo naikinamas Lietuvos kaip valstybės identitetas. Tačiau po daugybės nutautėjimo metų ir pasipriešinimo kovų 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Taryba paskelbė atkurianti Nepriklausomybę. 1918 m. gruodžio mėnesį į Lietuvą įsiveržė Raudonoji armija, tačiau Iki 1919 m. vasaros puolimas sustabdomas ir bolševikai buvo išstumti iš Lietuvos. Ryžtinga nors ir menkos kariuomenės kova buvo priimtas sprendimas 1920 m. liepos mėnesį Lietuva ir Sovietų Rusija pasirašyti taikos sutartį. 1919 m. balandžio 4 d. buvo priimta nauja laikinoji Konstitucija.

Po Pirmojo pasaulinio karo atsigavusios amžinoms Lietuvos priešininkėms Vokietijai ir Rusijai, Lietuva atiteko Sovietų Sąjungai. Kartojosi valstybingumo praradimo XVIII a. scenarijus, tačiau sovietų siautėjimą Lietuvoje pertraukė 1941 m. birželio 22 d. Vokietijos pradėtas karas su SSRS. Pasinaudodami proga lietuviai sukilo ir dar iki Lietuvos teritoriją užimant vokiečiams išvadavo didžiausius savo miestus. 1945 m. Vokietijai pralaimėjus Antrą Pasaulinį karą, Lietuva buvo SSRS pakartotinai okupuota, jos valstybės griovimas įgavo naują pagreitį. 1946-1953 m. vyko

[9] Iliustracija paimta iš https://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_atributika/karo_istorija/nuo_seniausiu_laiku_iki_nato.html žiūrėta 2017-02-15

kruviniausias partizaninis karas Lietuvoje. 22 tūkst. Partizanų (miško brolių) žuvo per ilgiausią ir kruviniausią partizaninį karą Europoje (pav 4)[10].

pav. 4. Lietuvos partizanai

XX a. pabaigoje Sovietų Sąjungą ištiko politinė ir ekonominė krizė. Lietuvoje ėmė stiprėti tautinio išsivadavimo judėjimas. 1988 m. birželio 3 d. buvo įsteigtas Lietuvos persitvarkymo sąjūdis, prasidėjo vadinamoji Lietuvos „dainuojanti revoliucija“. 1990 m. kovo 11 d. Lietuva paskelbė atkurianti Nepriklausomą valstybę.

1.3. Karo, kaip reiškinio problematika

Karas per visą istoriją atnešė žmonijai didžiulių nelaimių. Kalbant vien apie Antrąjį pasaulinį karą, istorikai pateikia tokius žmonių netekčių skaičius – 54 milijonai žmonių žuvo, 35 milijonai liko invalidais. (1 Lentelė) [11]Koncentracijos stovyklose buvo nužudyta daugiau kaip 8 milijonai stovyklos gyventojų. Tremtyje mirė 4-5 milijonai žmonių. Okupuotose šalyse iššudyta beveik 6 milijonai žydų t. y. 72 proc. gyvenusių Europoje iki 1939 m. rugsėjo mėnesio. [12]

[10] Iliustracija paimta iš http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1177 žiūrėta 2017-02-15
[11] Iliustracija paimta iš http://istorijai.lt/antrojo-pasaulinio-karo-padariniai-pasekmes/ žiūrėta 2017-02-15
[12] „Antrojo pasaulinio karo padariniai ir pasekmės“ http://istorijai.lt/antrojo-pasaulinio-karo-padariniai-pasekmes/ žiūrėta 2017-02-15

lentelė 1 Aukų suvestinė Antrojo pasaulinio karo metu

Valstybė	Žuvę kareiviai	Žuvę civiliai
Sovietų Sąjunga	Apie 28 mln.	
Prancūzija	340 tūkst.	600 tūkst.
Vokietija	3,5 mln.	3 mln.
Italija	390 tūkst.	166 tūkst.
Japonija	1,2 mln.	600 tūkst.
Didžioji Britanija	440 tūkst.	62 tūkst.
Lenkija	320 tūkst.	5 mln. 708 tūkst.
Jugoslavija	410 tūkst.	1 mln. 280 tūkst.
Lietuva	apie 210 tūkst.	
JAV	300 tūkst.	

lentelė 2 . Pirmojo ir Antrojo Pasaulinio karo svarbiausi rodikliai

Svarbiausi rodikliai	Pirmasis pasaulinis karas	Antrasis pasaulinis karas
Karo trukmė	4 metai ir 3,5 mėn.	6 metai
Kare dalyvavusių valstybių skaičius	Daugiau kaip 30	Daugiau kaip 60
Kariavusių šalių gyventojų skaičius	Daugiau kaip 1 mlrd.	Daugiau kaip 1,7 mlrd.
Bendras karo veiksmų plotas	Daugiau kaip 4 mln. km^2	Daugiau kaip 22 mln. km^2
Mobilizuotųjų į ginkluotąsias pajėgas skaičius	Daugiau kaip 70 mln.	Daugiau kaip 110 mln.
Žuvusių ir mirusių nuo žaizdų	Daugiau kaip 13, 6 mln.	Daugiau kaip 50 mln.
Sužeistųjų ir suluošintųjų	Daugiau kaip 20 mln.	Daugiau kaip 90 mln.
Materialiniai nuostoliai (mlrd. dol.) Iš jų tiesioginės karo išlaidos	360 208	4 000 1 117

Milžiniški buvo ir materialiniai nuostoliai – visiškai nuniokoti didžiuliai Europos plotai, sugriauti ištisi miestai (2 Lentelė)[13]. Didžiausi žmonių ir materialiniai nuostoliai teko SSRS daliai. Antrasis pasaulinis karas iš esmės pakeitė valstybių padėtį tarptautinėje arenoje. Karo išvakarėse pasaulinę politiką lėmė septynios didžiosios valstybės: Didžioji Britanija, Prancūzija, SSRS, Vokietija, Italija, Japonija ir JAV. 1945 m. Vokietija ir Japonija patyrė visišką pralaimėjimą ir besąlygiškai kapituliavo.

1948 m. gruodžio 9 d. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė genocido konvenciją. Genocidu laikomi veiksmai, siekiantys visai ar iš dalies įvykdyti tautinės, etninės, rasinės ar religinės žmonių grupės sunaikinimą:

- a) iššudant žmones, grupės narius;
- b) fiziškai ir morališkai žalojant grupės narius;
- c) sąmoningai primetant tokias gyvenimo sąlygas, kurios nulems visišką arba dalinę žmonių žūtį;
- d) įvedant priemones, kliudančias žmonių gimstamumui;

[13] Iliustracija paimta iš http://istorijai.lt/antrojo-pasaulinio-karo-padariniai-pasekmes/ žiūrėta 2017-02-15

- e) jėga perkeliant vaikus į kitą grupę.

Po karo JAV ir SSRS imta vadinti supervalstybėmis. SSRS gyvenimo sąlygos po karo buvo nepaprastai sunkios. Sovietų pramonė gamino daug ginklų, bet mažai ir prastos kokybės vartojimo reikmenų. Buvo nedidelė užsienio prekybos apimtis, nes SSRS nelabai turėjo ką parduoti, o už aukso atsargas svetur pirkti gyventojams būtinų prekių nenorėjo. Nepaisant sunkios ūkio padėties SSRS negailėjo lėšų atominiam ginklui kurti ir jau 1949 m. išbandė pirmąją atominę bombą. Kai tuo tarpu JAV nuo karo beveik visiškai nenukentėjo. Atvirkščiai, ji padidino ne tik ginklų, bet ir vartojimo reikmenų gamybą bei eksportą.

Antrasis pasaulinis karas paliko amžiną randą žmonijos kultūriniame pavelde. Jo metu be aukso, sidabro ir valiutos, taip pat buvo grobstomi labai svarbūs kultūros elementai, įskaitant tapybą, keramiką, knygas, ir religines vertybes. Nors dauguma šių daiktų buvo susigrąžinta, padedant sąjungininkams iš karto po karo, daugelio vis dar trūksta.

Po Antrojo pasaulinio karo į etninius poreikius bemaž buvo neatsižvelgta. Niekam nerūpėjo, ko nori vietos gyventojai. Svarbiausias buvo jėgų pusiausvyros, Vakarų ir Rytų santykių argumentas. Paaiškėjo, kad SSRS turėsianti lemiamos įtakos visai Rytų Europai. Po karo SSRS, Lenkija, Jugoslavija, Rumunija, Čekoslovakija ir Vengrija pasirašė susitarimus pasikeisti tautinėmis mažumomis. Tai sukėlė naujas migracijos bangas Rytų Europoje. Šios migracijos pakeitė Vidurio ir Rytų Europos etninį žemėlapį. Naująją Vokietiją užgriuvo neregėto masto persikėlėlių problema – daugiau kaip 10 mln. atvykėlių. Palyginti mažai žmonių išvyko už vandenyno, daugiausiai į JAV ir Australiją.

Rodos iš visos šios skaudžios istorijos turėtumėme pasimokyti nebekartoti padarytų klaidų. Tačiau 2014 metų statistika šneka pati už save. Jau 2013m. buvo nužudyta gerokai daugiau žmonių nei ankstesniais metais. Arabų pasaulyje „Islamo valstybė“ įgauna vis didesnę įtaką Irake ir Sirijoje, Egiptas pasuko autoritarizmo keliu, o Libija ir Jemenas artėja link pilietinių karų. Nigerijos žemę vis dažniau drebina teroro išpuoliai, o į Europą grįžo kuo tikriausias karas - Rusijos kariuomenė aneksavo Krymą ir sukėlė ginkluotą konfliktą Ukrainoje (pav 5)[14]. Rusijos veiksmų Ukrainoje išprovokuotas ryžtingas Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos demokratijų geopolitinis suartėjimas – rimtas strateginis smūgis Rusijos geopolitiniam siekiui tarpusavyje supriešinti Vakarų demokratijas.

[14] Ilistracija paimta iš http://www.theimaginativeconservative.org/2015/11/ukraine-question-and-the-coming-armageddon.html žiūrėta 2017-04-03

Ukrainoje vykstantis karas kol kas nėra pats kruviniausias istorijoje, tačiau šis įvykis gerokai pakoregavo santykius tarp Vakarų ir Maskvos. Nuo 2014 metų kovo mėnesio žuvo daugiau nei 10 tūkst. žmonių, įskaitant ir tą tūkstantį gyvybių, kurias nusinešė vadinamoji taika. Tuo tarpu Pietų Sudaną alina pilietinis karas, kuriame jau buvo apie 50 tūkst. aukų. Nematyti taikos ir Sirijoje, kur neseniai prieš savo piliečius buvo panaudotas cheminis ginklas. Daugiau kaip 2 milijonai žmonių tapo pabėgėliais. Humanitarinėms organizacijos kol kas nesugeba išvengti bado problemos, iki šiol visos pastangos sureguliuoti įsiplieskusius konfliktus buvo bevaisės, todėl galima teigti, kad Sirija, Pietų Sudanas, Rytų Ukraina yra viena rimčiausių pasaulio krizių.

pav. 5. Protestas Kieve, Maidanas 2014m.

Vis dažniau kalbama, jog Rusijos valstybė nepasikuklins atsiimti žemę, kuri kaip tvirtina jos ideologai, jai ir priklauso nuo sovietinės epochos. Tarp tokių žemių minimas ir visas Baltijos regionas: Lietuva, Latvija, Estija. Neretai svarstoma ir kitas klausimas: Ar Rusija tikrai rizikuotų sukelti branduolinį karą su Vakarais, kad užimtų Estiją, Latviją ir Lietuvą per didelio masto karinį puolimą? Kai kurie asmenys tuo neabejoja, tarp jų britų divisijos generolas seras Richardas Shirreffas Jis nuogąstauja, kad Baltuosius rūmus užėmus prezidentui Trumpui, kuris prieš rinkimus aiškiai išsižadėjo Amerikos saugumo garantijų Europai, o Rusijai draugiškiems lyderiams vadovaujant kitoms branduolinėms galybėms (Jeremy Corbynui – Britanijoje; Marine le Pen – Prancūzijoje), NATO akivaizdžiai nebefunkcionuotų kaip branduolinis aljansas. To pasėkoje galios netekusi NATO ir kitos stiprios Europos sąjungos kariuomenės nesugebėtų sukaupti jokių rimtų

karinių pajėgų Baltijos valstybėse. O jeigu Europos žmonės manys, kad ginti šias nykštukines Baltijos šalis reiškia grėsmę sukelti Trečią Pasaulinį karą, gali būti nuspręsta to geriau nedaryti. Tad generolas rekomenduoja sutelkti visą dėmesį į priemones, kurias Rusija naudoja mūsų ryžtui ir gebėjimui priimti sprendimus slopinti.

Kuo toliau tuo vis baugiau žiūrima į 2017 metais organizuojamas karines pratybas, visai šalia Lietuvos sienų. „*Zapad 2017*“ tikriausiai buvo didžiausios kada nors vykusios pratybos prie Lietuvos sienų. Prezidentė Dalia Grybauskaitė konstatuoja, kad pratybos „*Zapad 2017*“ demonstruoja šių šalių rengimąsi karui su Vakarais (pav. 6)[15]. Žiniasklaidai Rygoje šia tema kalbėjusi Dalia Grybauskaitė neslepė nerimo ateinančių „Zapad 2017“ pratybų atžvilgiu, teikdama jog tokios pratybos tai demonstatyvus karo ruošimasis su Vakarais[16]

pav. 6. Zapad 2017

[15] Iliustracija paimta iš https://squawker.org/analysis/wargames/ Žiūrėta 2017-04-03
[16] Informacija paimta iš „ D. Grybauskaitė: „Zapad 2017“ demonstratyviai ruošiamasi karui su Vakarais © Lietuvos žinios“ http://lzinios.lt/lzinios/lietuva/d-grybauskaite-zapad-2017-demonstratyviai-ruosiamasi-karui-su-vakarais/238496 Žiūrėta 2017-04-03

Buvęs Švedijos nacionalinio karo koledžo lektorius bei Švedijos ginkluotųjų pajėgų generolas majoras Karlis Neretniekas sudėliojo kelis įmanomus karo su Rusija scenarijus [17]

- Pirmajame scenarijuje aprašoma nekarinė krizė. K. Neretniekas mano, kad tokiu atveju karinio konflikto grėsmė butų menka, tačiau Rusija elgtųsi labai agresyviai ir NATO reikėtų parodyti savo solidarumą su Baltijos šalimis. Pagal šį scenarijų NATO turi sustiprinti oro erdvės virš Baltijos šalių patruliavimą bei sutelkti savo pajėgas Baltijos jūroje, galimai pravesdama plataus masto karinius mokymus.
- Antrajame scenarijuje analizuojama situacija, pagal kurią Rusijos veiksmai prieš Baltijos šalis vertinami kaip karinė grėsmė, o NATO mėgina veikti dar prieš prasidedant realiems kariniams veiksmams. Tokiu atveju NATO tikslas – pademonstruoti Aljanso pasirengimą ir solidarumą su Baltijos šalimis, kad būtų užkirstas kelias Rusijos ketinimams parodyti savo karinę galią.
- Trečiasis galimų įvykių variantas – vadinamasis „gruziniškas scenarijus“, kai NATO turi reaguoti jau į įvykusį Rusijos įsiveržimą į Baltijos šalis. „Jeigu visa Baltijos šalių teritorija bus okupuota, egzistuoja rizika, kad Rusija gali panaudoti branduolinio puolimo grėsmę, kad atlaikytų puolimus prieš „teisėtą Rusijos saugumo zoną“, - rašoma tyrime. Ekspertas nurodė, kad jeigu Rusijos įsiveržimas įvyks iki tol, kol NATO galės įvesti papildomas pajėgas į Baltijos šalis, Rusija visiškai okupuos Latviją, Lietuvą ir Estiją per kelias dienas. Rusijos įsiveržimo į Baltijos šalis atveju NATO turi neatidėliotinai pradėti karines oro operacijas prieš Rusijos ginkluotąsias pajėgas, įsiveržusias į svetimą teritoriją bei prieš Rusijos priešraketinės gynybos sistemas šiame regione.

Geopolitinė įtampa pasaulyje vis auga, Rytų Ukrainoje kasdien vis auga žuvusiųjų nuo karinių veiksmų aukų skaičius, mūsų pasienyje bus rengiamos Rusijos ir Baltarusijos „*Zapad 2017*“ pratybos, kurioje bus sutelkta didžiulė karinė galia. Prezidentė Dalia Grybauskaitė sako, kad pratybos „*Zapad 2017*“ demonstruoja šių šalių rengimąsi karui su Vakarais. Artėja tas laikas. Todėl galima teigti, jog neatidžiai sekant naujienas, tarp nukentėjusių galime atsidurti ir mes patys. Pagrindinė problema ta, jog įpratome laisvę priimti kaip duotybę, pamiršome, jog neretai tenka už ją ir kovoti.

[17] Informacija paimta iš „Ekspertai pateikė tris scenarijus, kaip Rusija gali pulti Baltijos šalis „ http://www.delfi.lt/news/daily/world/ekspertai-pateike-tris-scenarijus-kaip-rusija-gali-pulti-baltijos-salis.d?id=52582405 Žiūrėta 2017-04-05

1.4. Prevencija: sąvokos, terminai, sampratos

Preveñcija (lot. *praeventio*) - išankstinis kelio užkirtimas, užbėgimas už akių. Medicinos, technikos srityse prevencija gali būti vad. profilaktika (pvz., techninė profilaktika)“.[18]

XXI amžiuje prevencijos terminas jau nebe naujiena, sąvoka „prevencija“ taikoma daugybėje sričių: pradedant nusikaltimų prevencija, kelių nusikaltimams užkirsti, savižudybių prevencija, korupcijos prevencija ir dauguma kitų, tačiau plačiausiai ir seniausiai prevencija kaip veiksmas naudojamas medicinoje, siekiant užkirsti galimų ligų atvejus.

1.5. Karo prevencija: sąvokos turinys ir veiksmų praktika

Karo prevencija – veiksmai, kurių galima imtis norint išvengti konfliktų, kurie vėliau peraugtų į karinius konfliktus ar net į karštą karą. Kadangi karo, kaip reiškinio, mano manymu, neįmanoma sustabdyti. Daugybė žmonijos istorijų byloja apie žmogaus nesuvaldomą norą kariauti. Tačiau imantis tam tikrų prevencijos priemonių, galima sumažinti nukentėjusių ar žuvusių nuo karo civilių skaičių. Galų gale prevencija gali padėti sustabdyti dar neprasidėjusius karinius veiksmus.

Jau 1947 m. Paryžiaus taikos sutartys nustatė penkių valstybių ginklavimosi apribojimus, bet po kelerių metų laikėsi tik Suomija. Italija tapo Vakarų karinio bloko nare, o Vengrija, Bulgarija ir Rumunija – SSRS sąjungininkėmis. Daug sudėtingesnis buvo taikos sutarties su Austrija, ypač su Vokietija, klausimas. Jis virto viena opiausių tarptautinės politikos problemų.

Šiuo metu pasaulyje pastebimas vis didesnis civilių žingeidumas ir susirūpinimas šiuo klausimu. Vis daugiau kuriama bunkerių, apsaugosiančių ne tik nuo stichinių nelaimių, bet ir nuo žmogaus sukeltų pavojų, projektų. Didėja žmonių, kaip piliečių atsakingumas, pagarbiau žiūrima į kario profesiją.
Tokio stipraus masto susidomėjimas šia tematika į Lietuvą ataidėjo 2015 m., kai radosi grėsmės tikimybė stebint kruvinus Ukrainos įvykius. Lietuvoje gražinama šauktinių kariuomenė, kiek pajėgiama didinama kariuomenė ir modernizuojama jos ginkluotė. Plačiajai publikai vis dažniau atveriamos durys į karines pratybas, stiprėja pasididžiavimas karyba ir karybos istorija.

2014 m. pasirodo pirmoji informacinio pobūdžio J. Olekos išleista knyga „Ką turime žinoti apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir karo metui“. Šiame leidinyje trumpai aptariami svarbūs, su Lietuvos gynyba susiję klausimai, pavyzdžiui, ką reikėtų daryti mobilizacijos

[18] Informacija paimta iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Prevencija Žiūrėta 2017-01-07

paskelbimo atveju; kaip būti naudingam Lietuvai, kai ją prireiks ginti; ar turime slėptuvių, kuriose galėtume slėptis įvykus nelaimėms ar prasidėjus karui.

„Šio leidinio tikslas – kad visi Lietuvos piliečiai turėtų bendrą supratimą apie valstybės veiksmus reaguojant į ekstremaliąsias situacijas, pavojus ir grėsmes taikos ir karo metu (siekiant apsaugoti piliečius), be to, ypač svarbu, kad jie žinotų, ką, norint apsisaugoti nuo nelaimių, reikia daryti jiems patiems ir kaip prireikus prisidėti prie šalies gynybos.“[19] -tvirtino leidinio autorius J. Olekas.

VRM 2015 m. siūlė, kad visi ateityje statomi visuomeninės paskirties ir negyvenami statiniai apsaugotų gyventojus nuo sprogimų karo atveju. Anot VRM, „visuomeninės paskirties negyvenamais pastatais laikomi administracinės, prekybos, maitinimo, transporto, garažų, gamybos ir pramonės, sandėliavimo ir ūkio paskirties statiniai“ Tokie siūlymai atsirado po to, kai 2014 m. spalį vykusio Vyriausybės pasitarimo metu buvo priimtas protokolinis sprendimas, kad karo Ukrainoje kontekste esami ir būsimi statiniai turėtų būti labiau pritaikyti civiliams gyventojams slėptis nuo pavojų. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento duomenimis, šiuo metu Lietuvoje yra 1771 kolektyvinės apsaugos statinys. Juose karo atveju galėtų būti saugoma apie 741 tūkst. šalies gyventojų.

2015 m. Vidaus reikalų ministerija (VRM), Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas (PAGD) ir „Kurk Lietuvą“ komanda – parengė atmintinę, kurioje nurodoma, kaip elgtis ekstremalios situacijos atveju. Leidinys inspiruotas JAV patirties ir moko gyventojus išgyventi pirmąsias 72 valandas įvykus nelaimei. Kiekvienas mūsų turi automatiškai žinoti kaip elgtis, o ne improvizuoti esant ekstremaliai situacijai, to ir siekia leidinio autoriai, norėdami, kad lietuviai būtų tinkamai informuoti ir žinotų ,kaip elgtis.

Aktualiai iškeliama civilių informavimo technikos stygiaus problema. „Aš nepameluosiu, Vilniuje situacija yra viena iš blogiausių. Visame mieste yra tik trys veikiančios įspėjamosios sirenos. Visgi, sirenos yra viena iš efektyviausių priemonių miestuose ir tankiai apgyvendintose vietovėse“, – aiškino vidaus reikalų ministras Saulius Skvernelis [20]Kaune yra 83 sirenos, kurios gali pranešti

[19] Informacija paimta iš „Leidinys „Ką turime žinoti apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir karo metui“https://kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/kas_institucijos_567/mobilizacijos_departamentas_prie_kam/informacija/leidinys_ka_turime_zinoti_apie_pasirengima_ekstremaliosioms_situacijoms_ir_karo_metui.html Žiūrėta 2017-01-07

[20]Informacija paimta iš „Susirūpino pastatų apsauga nuo sprogimų karo atveju“ http://www.delfi.lt/verslas/nekilnojamas-turtas/susirupino-pastatu-apsauga-nuo-sprogimu-karo-atveju.d?id=67181468 Žiūrėta 2017-01-07

apie nelaimę. Teigiama, kad situacija sostinėje keičiasi ir naujoji Vilniaus miesto savivaldybės valdžia ruošia viešąjį papildomų sirenų pirkimą.

Susilaukęs daug pripažinimo ir kritikos, 2016 m. Juozas Olekas išleidžia antrąją mokomąją knygą karo ir ekstremalių situacijų tematika. Knygoje „Ką turime žinoti apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir karo metui“ Olekas pabrėžia pagrindinę leidinio idėją, kuri susilaukė nemažai Lietuvos piliečių dėmesio. Daugiausia dėmesio minėtoje knygoje buvo skirta nesmurtinės pilietinės gynybos tematikai ir praktiniams patarimams dėl veiksmų ekstremalių situacijų metu ar prasidėjus karui. Visgi šie leidiniai neaprėpė dar vienos nepaprastai svarbios temos – kaip piliečiai, atsidūrę agresoriaus okupuotoje teritorijoje, galėtų aktyviai priešintis invazinei kariuomenei ar agresorių palaikančioms ginkluotoms grupuotėms. Kaip tik tai ir yra svarbiausia šio leidinio tema.

1.6. Išvados

Kaip minėta, Antrojo pasaulinio karo pabaiga Rytų ir Vidurio Europai reiškė prievartinį daugelio šalių įjungimą į Sovietų Sąjungos įtakos sferą ir nedemokratinių socialistinių režimų įsitvirtinimą. Šios šalys, taip pat Baltijos valstybės ir nugalėjus hitlerinę Vokietiją dar beveik 50 metų buvo priverstos būti SSSR sudėtyje. Vidurio Europoje ir Baltijos šalyse, tai yra tose valstybėse, kuriose Gegužės 9-oji nebuvo automatiškai sutapatinama su Išvadavimo ir Pergalės šūkiais, Antrasis pasaulinis karas užima išskirtinę vietą tų šalių kultūrinėje atmintyje ir kultūrinės atminties politikoje.

Atmintis yra susijusi su užmarštimi, tačiau negali būti redukuota į ją. Atminties klaidos ir iliuzijos nepaneigia atminties, nes jas atrasti yra galima tik atminties visumos kontekste. Šiuo požiūriu turime visiškai sutikti[21] su prancūzų filosofu Pauliu Ricœuru, kuris įspėja apie neleistiną atminties redukavimą į atminties patologijas. Bet kuris „Dabar“ – tai amžinai tekantis taškas, kuris skiria praeitį ir ateitį. Nors prisiminimai apie karą išgyvenami dabar, bet prisiminimuose išgyvenamas turinys – patys objektai ar įvykiai yra duoti su praeities ženklu. Kaip pažymi fenomenologas Dalius Jonkus, dar Edmundas Husserlis atsisakė atminties kaip kopijų saugyklos modelio ir pagrindė

[21] Paul Ricœur. Рикёр, П. 2004. Память, история, забвение. Москва: Издательство гуманитарной литературы, 2004, p. 44.

atminties, kaip reproduktyvaus sudabartinimo sampratą. Atmintis yra traktuojama kaip kvazi-suvokimas, t. y. modifikuotas, bet tiesioginis paties objekto patyrimas[22].

Kalbant apie karo ir atminties apie jį talpyklas – muziejus bei jų eksponatus turime atkreipti dėmesį ir į pačius muziejų pastatų architektūrinius sprendimus, muziejų lankytojų judėjimo kryptis, projektuojamą tamsos ir šviesos žaismą, kitas semantizuojančias architektūrines detales. Kita vertus, įdomu atkreipti dėmesį į Maurice'o Merleau-Ponty pastebėjimą, jog prisiminimas yra ne praeities atvaizdų stebėjimas, bet panirimas į praeities horizontą, kuriame sutelktos patirtys žingsnis po žingsnio atgimsta laikinam gyvenimui[23].

Taigi, apmąstant karo aktualijas, kitas iškylančias grėsmes ir jų sąsajas su architektūriniais sprendimais toliau didžiausią dėmesį skirsime atminties institucionalizavimo vietų arba muziejų bei centrų įsteigimo klausimams. Pagrindinis dėmesys bus skiriamas karo aukų ir baisumų atminties figūroms, pagaliau viešajam architektūriniam diskursui Antrojo Pasaulinio karo bei kitų nelaimių tema. Žinia, požiūris į karą dažniausiai yra neigiamas, kaip kraštutinis, ypač kruvinas problemų tarp atskirų visuomenių sprendimo būdas. Neatsitiktinai karų aprašymus ir įvykių liudijimus dažniausiai lydi jų žiaurumų liudijimai.Tuo tikslu antrojoje darbo dalyje apžvelgsime pastatų, skirtų karo tematikos atminties išsaugojimui bei nelaimių prevencijai, architektūrinius sprendimus.

Kelsime klausimus, kaip karo idėja konceptualizuojama muziejų architektūriniuose planuose, pastato konstrukcinių erdvių išplanavime, judėjimo trajektorijose ir kaip visa tai tarnauja svarbiausių pacifistinių (lot. *pacificus* – darantis taiką, taikus) idėjų manifestavimui.

[22] Maurice Merleau-Ponty. Suvokimo fenomenologija. Įvadas: klasikiniai prietarai ir grįžimas prie fenomenų, vertė Jūratė Skersytė, Baltos lankos 24, 2007, p.154.
[23] Ten pat.

1.7. Pastatai ir statiniai susiję su karo tematika

1.7.1 Drezdeno karinės istorijos muziejus

pav. 7. Drezdeno karo muziejus arch. D. Libeskindas ,Vokietija, Drezdenas 2011m.

Penkių aukštų trikampinis pleištas išplečia esamas muziejaus galerijas, paversdamas jį didžiausiu Vokietijos ginkluotojų pajėgų muziejumi. Šis muziejus dabar yra pagrindinis Vokietijos ginkluotų pajėgų muziejus. Tuo pačiu jis yra ir didžiausias Vokietijos muziejus, turintis bendrą 1950.964m² parodų plotą. Aštrus konstrukcijų kampas rodo į bombų kritimo vietą karo metu, o 30 m. aukščio apžvalgos platforma ant stogo suteikia galimybę apžvelgti miesto peizažus vakaruose (pav 7)[24]. Pastato viduje-pliko betono sienos aiškiai skiria naujas parodų sales nuo senųjų.

Statinio istorija

Sandėlys buvos statomas 1873-1876 metais, o muziejumi tapo 1897m. Nuo pat įkūrimo statinys tarnavo kaip Saksonų karinis sandėlis ir muziejus, Nacių muziejus, sovietų muziejus ir taip pat Rytų Vokietijos muziejus. Šiandien tai yra suvienytos demokratinės Vokietijos muziejus. Jis yra netoli Drezdeno istorinio centro, kas leido pastatui išgyventi Antro pasaulinio karo bombardavimus. 1989-aisiais valdžiai suabejojus, kaip šis muziejus pritaps suvienytoje Vokietijoje, jis buvo uždarytas. Apie 2001 m., besikeičiant visuomenės nuostatoms buvo persvarstyta ir muziejaus ateitis, tad buvo paskelbtas architektūrinis konkursas naujo įvaizdžio

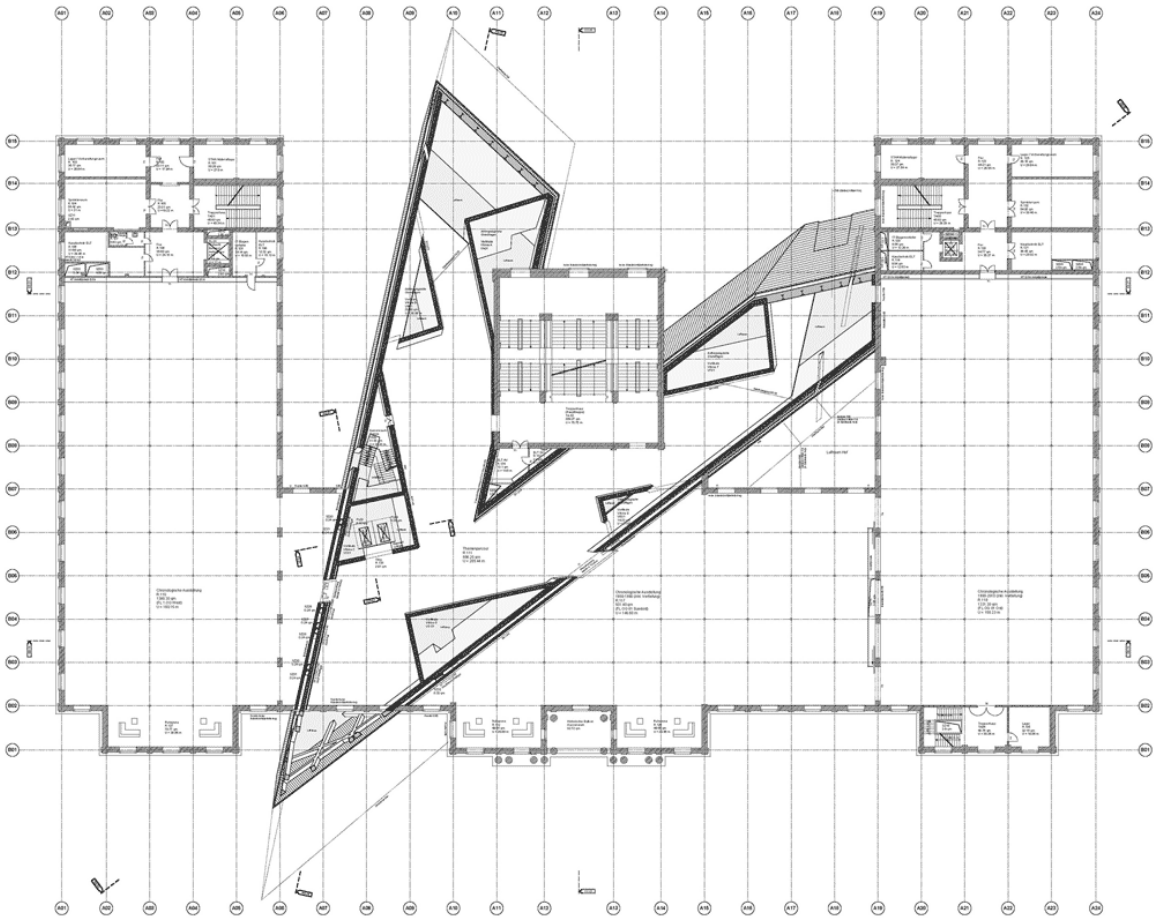
[24] Iliustracija paimta iš: „Military History Museum of the Bundeswehr“ http://www.dresden.de/de/vermarktung/militaerhistorisches_museum_dresden/militaerhistorisches_museum.php žiūrėta 2017-01-12

sukūrimui. Laimėtojo Danielio Liebeskindo idėja drąsiai pertraukia, perskiria esamą pastato simetriją. Pastato plėtinys – penkių aukštų 14500 t. betono ir plieno pleištas, kertantis 135m. arsenalo struktūrą.

Liebeskindo suprojektuotas naujas statinys išsiskiria drąsiai laužydamas klasikinę pastato architektoninę simetriją ir „įvarant“ daug tonų stiklo, betono ir metalo sukaupusį pleištą-simbolį, kuris prakerta seną arsenalą. Naujo fasado atvirumas ir permatoma forma prasibrauna pro esamas nepermatomas ir tvirtas pastato konstrukcijas panašiai, kaip Vokiečių demokratija prasibrovė pro autoritarinę praeitį.

30 m. apžvalgos aikštelė leidžia pamatyti modernų Drezdeną, taip pat savo forma semantizuoja ir pažymi patį bombordavimo centrą Antrojo Pasaulinio karo metais. Šios priešingybės pabrėžia žiaurią autoritarinę praeitį ir parodo atvirą šalies ateitį. Radikalus perspektyvų susikirtimas formuoja ir atkurto muziejaus įvaizdį, originaliojoje pastato dalyje išdėsčius Vokietijos karo istoriją tarp seno pastato kolonų chronologine tvarka. Šią ekspoziciją papildo naujos atviros parodų erdvės pastato priestate rodančios socialines jėgas ir žmogiškuosius impulsus, nuvedusius iki žiaurumo kultūros. Naujas fasadas uždėtas ant seno pastato, kad savuoju kontrastu formuotų ir skleistų semantinius pranešimus. Tai dialogas tarp seno ir naujo. Naujame pastate šie elementai matomi tiek paskiri, tiek vienas per kitą susipynę. Senų patalpų tvarkingas kolonų išdėstymas priešinasi naujoms atviroms erdvėms. (Pav. 8)[25] Tuo tarpu pastato naujosios erdvės išnaudojamos edukaciniams tikslams.

[25] Iliustracija paimta iš „Military History Museum of the Bundeswehr“ https://www.dezeen.com/2011/09/29/dresden-museum-of-military-history-by-daniel-libeskind/ žiūrėta 2017-01-12

pav. 8. Drezdeno karo muziejaus planas. Arch. D. Liebeskindas. Vokietija, Drezdenas, 2011 m.

Pastatas yra šiaurinėje Drezdeno dalyje. Kartu tai yra sankirtos simbolis tarp senų požiūrių, santvarkos, politikos ir pasikeitusios naujos Vokietijos.

Pastatas be muziejaus ekspozicijų taip pat naudojamas tarptautiniams simpoziumams ir kitiems susibūrimams. Besikertančios temos pasireiškia ir ekspozicijose – istorinė dalis patiekiama senajame pastate chronologine tvarka, o naujose erdvėse ekspozicijos pateikiamos naujosios idėjos bei technologijos.

1.7.2 Antrojo pasaulinio karo muziejus Gdanske

pav. 9. Antro Pasaulinio karo muziejus Gdanske. Arch. *Studio Architektoniczne Kwadrat*. Lenkija, Gdanskas, 2010 m.

Antro Pasaulinio karo muziejaus konkurse, vykusiame Lenkijoje, pirmą vietą laimėjusio *Studio Architektoniczne Kwadrat* sukurtas projektas buvo skirtas naujam muziejui Gdansko mieste, ten kur ir įsižiebė Antrasis Pasaulinis karas.

Šis pastas turi visas galimybes tapti miesto traukos centru, ar net miesto ikona, nors ir esantis centro pakraštyje. Komisijos manymu, šis projektas geriausiai suvienija Šv. Marijos bažnyčią, šalia esančius laivynų keliamuosius kranus, ir arsenalą. (pav. 9.)[26]

Minimalistiška architektūra puikiai įsipaišo į istorinį kontekstą jo neužgoždama, fasadinės dangos medžiagiškumas ir spalva pasirinkti derinant statinį su šalia esančiu istoriniu kontekstu. „Šis muziejus taps žinomu netik dėl savo ekspozicijų, tačiau ir dėl savo išraiškingos architektūros.“ [27]

[26] Iliustracija paimta iš http://www.evolo.us/architecture/gdansk-world-war-ii-museum-studio-architektoniczne-kwadrat/ žiūrėta 2017-01-12

[27] Informacija paimta iš „Polish government wins Gdansk World War II museum case“ http://www.dw.com/en/polish-government-wins-gdansk-world-war-ii-museum-case/a-37261074 žiūrėta 2017-01-12

„Tai bus matoma mūsų jausmų ir minčių išraiška ir galbūt taps pareiškimu to, kaip lenkai supranta pareigą laisvei. Taip pat, tai drąsus žingsnis atstatinėjant Gdanską, tegul tai būna įrodymas, jog mes padarėme teisingas išvadas pasimokindami iš šio karo“ – tokį įvertinimą projekto laimėtojui adresavo Europos Sąjungos Vadovų tarybos prezidentas Donaldas Tuskas.[28]

pav. 10. Antro Pasaulinio karo muziejus Gdanske, pastato eskizai. Arch. *Studio Architektoniczne Kwadrat*. Lenkija, Gdanskas, 2010 m.

Pastatas simboliškai iškyla iš žemės. Bendra pastato kvadratūra sieks apie 23000 kvadratiniu metrus, iš jų 5000 kvadratiniai metrai bus atiduoti kintančiai ekspozicijai. Ekspozicija naudos pačius moderniausius metodus siekiant perteikti Antrojo Pasaulinio karo vaizdus per paprastų žmonių akis ir ausis: bus matomos ir girdėsis istorijos netik vietinių gyventojų, bet ir kitų šalių liudytojų.

1,000 kv. m bus skirta zonoms, kuriose galės vykti įvairūs performensai, instaliacijos ir kiti kultūriniai renginiai. Muziejaus misija yra taip pat ir įkurti erdves mokslui, kultūros sklaidai. Muziejaus paskirtis yra ir kintantis, mobilus ekspozicijų pobūdis. Čia ne tik paliekamos erdvės

[28] Informacija paimta iš„Polish government wins Gdansk World War II museum case“ http://www.dw.com/en/polish-government-wins-gdansk-world-war-ii-museum-case/a-37261074 žiūrėta 2017-01-12

kintančioms ekspozicijoms, bet taip pat ir ateities ekspozicijoms. O suprojektuotas bokštas/obeliskas – tapo pagrindine miesto apžvalgos aikštele. Šis architektūros ir kartu miesto elementas (pastatas) galėtų pasitarnauti, kaip susitikimo vieta turistams ar vietiniams gyventojams, taip pat galėtų tapti masinių renginių vieta. (pav. 10, pav.11)[29]

Akivaizdu, kad kurdami šį projektą architektai stengiasi derinti pastato funkcionalumą ir konceptualumą. Kruopščiai atrinktos statinio medžiagos, kurios išsiskiria, suteikdamos pastatui identitetą, tačiau neužgožia esamos vietos. Sumaniai spendžiamas generalinis planas, taip atveriama kuo daugiau laisvo ploto žmonėms ir jų poreikiams, o ne antžeminiams pastatams.

pav. 11 Antro Pasaulinio karo muziejus Gdanske. Arch. Studio Architektoniczne Kwadrat. Lenkija, Gdanskas, 2010 m.

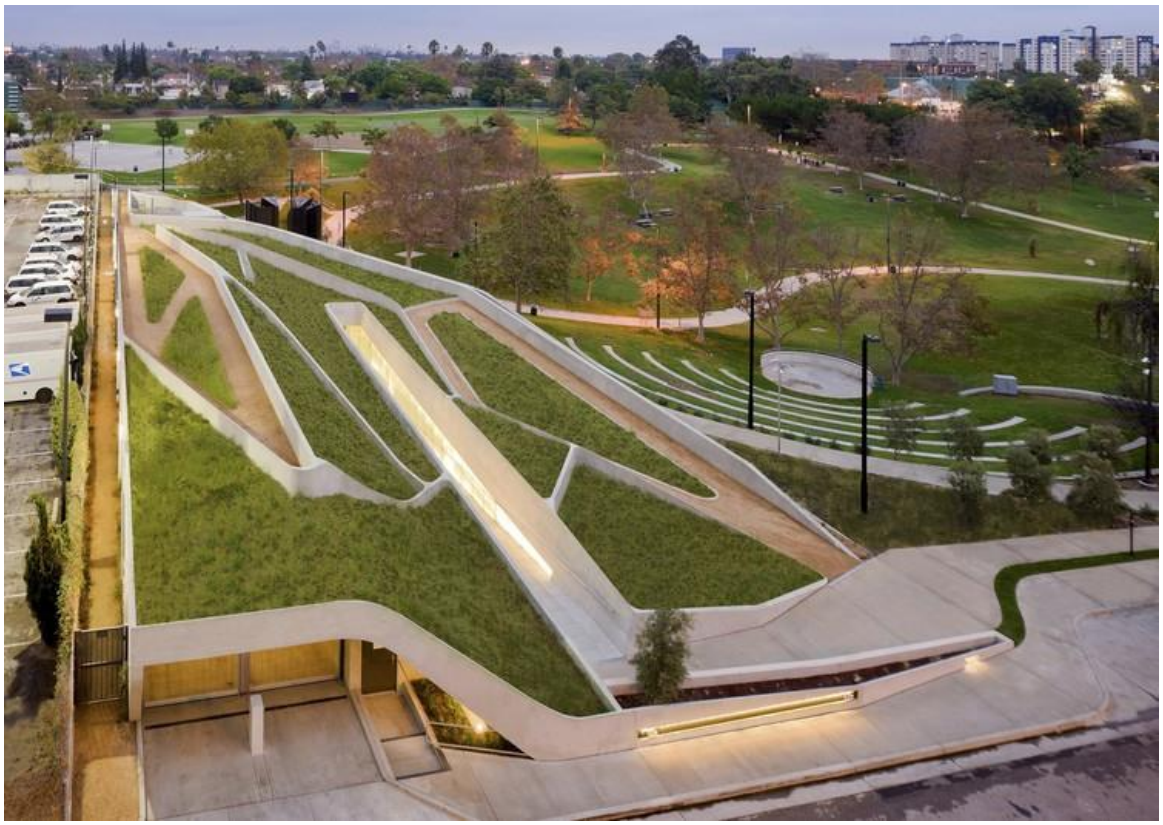
Elegantiškas paviljonas šalia esančio obelisko spaudžiasi į žemę, taip atverdamas lankytojui vaizdus į šviesą, neužstodamas vaizdų su papildomai projektuojamomis erdvėmis. Kurdamas

[29] Iliustracijos paimtos iš http://wyborcza.pl/1,95891,14523883,Przezylismy_juz_takich__co_nam_wpajali_jedynie_sluszna.html?disableRedirects=true žiūrėta 2017-01-12

katastrofos simboliką, kartu pastato architektoninė forma skleidžia viltį išlikti. Tarsi feniksas, taip ir pastatas, kylantis iš žemės, tarsi iš savo pelenų, stiebiasi į dangų.

Architektai neabejoja, kad muziejaus kompleksas paliks žymę kiekvieno lankytojo pasąmonėje, suteiks nepamirštamus išpūdžius tiek iš interjero, tiek iš eksterjero pusės. Taip bus įgyvendintas pagrindinis uždaviny s- kaip tobulos erdves planas. 2016 m. pradėti muziejaus statymo darbai, muziejus planuoja atverti duris lankytojams 2017 m.

1.7.3 Los Andželo Holokausto muziejus

pav. 12. Los Andželo Holokausto muziejus. Arch. *Belzberg Architects*. JAV, Los Andželas, 2014 m.

Naujasis Los Andželo muziejus holokausto aukoms yra viešajame parke šalia jau esančio memorialo holokausto aukoms atminti. Didžiausia šio projekto vertybė - pastato ir landšafto harmonija. Pastatas projektuojamas dalinai po žeme, netrikdant parko vietovaizdžio. Egzistuojantys parko takai, tiek antžeminiai, tiek ant pastato stogo, yra kaip jungtis tarp parko ir pastato, laikytoją vedantys tarp jų. Takų raštas kartojasi ir ant pastato stogo.

Kadangi pastatas yra dalinai įleistas po žemę, įėjimas į pastatą tapo ilga rampa. Tarsi įrėžtas antikūnas, vedantis į pastatą - tai pagrindinė jungtis tarp pastato ir parko. Pastatas iškyla iš žemės su savo lenkta betonine siena (žr. pav. 12)[30].

Patekęs į pastatą lankytojas tartum perjungiamas iš žaismingos parko į susikaupimo nuotaiką (ją kuria izoliuotos patalpos su archyvine medžiaga). Architektūrinė ir emocinė kalba lankytoją lydi nuo pirmųjų žingsnių muziejuje iki paskutinių durų, kurios atveda atgal į parką. Lankytojai išeina iš muziejaus laiptais, kurie ir veda link juodų kolonų (t. y. esančio memorialo). Medžiagų koloritas įkvėptas šalia esančio parko, panaudojamas vaikštomam stogui, taip muziejų paslėpdamas aplinkoje. Visas pastatas buvo projektuojamas naudojant ekologiškas ir pernaudotas medžiagas

Judėjimo strategija

Lankytojas savo „kelionę į muziejų“ pradeda iš triukšmingo parko. Kadangi pastatas yra dalinai po žeme, einant pagrindine rampa tiek triukšmo, tiek žaliųjų parko vaizdų mažėja, ir vos patekus į vidų perduodama susikaupimo žinia. Pastebima, jog organiško dizaino detalės atspindi Europos miškus, kur 1930-1940 m. vyko didžiausios žmonių žudynės.

pav. 13. Los Andželo Holokausto muziejus, planinė schema. Arch. *Belzberg Architects*, JAV, Los Andželas, 2014 m.

Pirmoji patalpa sujungia didelius ir mažus stalus, atkartodama „bendruomenes įspūdį. Šviesos pritemsta kai lankytojai užeina į atskirus ekspozicijų kambarius, taip tarsi iš karto išskaidydama

[30] Iliustracija paimta iš https://www.architectural-review.com/today/museum-of-the-holocaust-by-belzberg-architects-los-angeles-usa/8613116.article žiūrėta 2017-01-12

bendruomenės pojūtį, susikurtą bendrojoje erdvėje. Trečiasis ir ketvirtasis ekspozicijų kambarys žemiausiame pastato taške – lankytojas lipa vis labiau žemyn, kol blankios šviesos lankytoją nukreipia į individualius kambarius, pavadintus „koncentracijos stovyklomis“ (pav. 13) [31] Atskirties jausmas ir pamažu užklumpanti baimė, tarsi atsidūrus „juodame kape“, žiūrovui užtikrina stiprų emocinį poveiki.

Suprojektuotas interjeras ne menkiau talkina, norint sukurti neišdildomą potyrį. Lubos gana žemos ir patalpa apšviesta mažyčių kompiuterių ekranų, skirtų naudotis kiekvienam individualiai. Dabar lankytojas yra viename tamsiausių ir labiausiai izoliuotų požeminių kambarių iš visų muziejaus erdvių. Viso to esmę išgrynina pakilimas iš tamsios, izoliuotos ir nejaukios erdvės į jaukios ir pilnos šviesos erdvę, savyje nugalint baimes ir neigiamas emocijas.

1.7.4 Kanados karo muziejus

pav. 14. Kanados karo muziejus. Arch. *Moriyama & Teshima | GRC Architects*, Kanada , Otava, 2005 m.

Pagrindiniai muziejaus įkvėpimo šaltiniai buvo paprasti vietiniai gyventojai, kareiviai, kovojantys karuose, jų pasakojimai, poezija, fotografijos ir gamta, kuri ne tik turi prigimtinę galią iškęsti nuniokojimą, bet ir vėl atgimti naujam gyvenimui ir išlikti. Regeneracija - prisikėlimas apima daugeli sąvokų, tokių, kaip – nusiaubimas, išlikimas , atgimimas, adaptacija ir gyvenimas. Kare gamta slepia, maskuoja, maitina, o žmogus ją nusiaubia ir žaloja. Po visa to gamta vienintelė

[31] Iliustracija paimta iš https://www.archdaily.com/467894/los-angeles-museum-of-the-holocaust-belzberg-architects žiūrėta 2017-01-12

sugeba generuoti iki tos ribos, nuo kurios ją pradėjo naikinti. Toks savigydos procesas sužadina žmogišką viltį, drąsą.

Aiškiai atgimimo idėja yra matoma ir iš pastato šalia Otavos upės (pav 14.)[32]. Muziejus uždengtas vaikštomu stogu, kuriuo netrukdomai cirkuliuoja pėstieji, „*la traverse*“ , sukurtas kaip „žemės tiltas“, siekiant jog lankytoją kilsteltų virš pastato, atverdamas jam vaizdą į upę, tad pastatas puikiai įsilieja į landšaftą.

Viduje visiškas kontrastas, - betoninės sienos, šiurkštūs paviršiai, pasvirusios sienos, o siekiant dar labiau sustiprinti pusiausvyros nebuvimo jausmą, *Moriyama & Teshima Architects* architektai suprojektavo keletą pasvirusių grindų.

Muziejaus architektūra vengia karo šlovinimo, atvirkščiai, pastatas simbolizuoja drąsą. Pastatas iškyla iš Otavos upės kranto Kanados sostinėje. Pamažu šlaitas kyla link rytų pusės, atkreipdamas dėmesį į netoliese esančius dangoraižius, parlamentą, vyriausybės pastatus. Vaikštomas stogas, tarsi sniegas užkloja chaotišką vidaus interjerą, taip perteikdamas regeneracijos idėją.

Dizainas ir konstrukcijos taip pat paremtos gamtos idėja ir jos medžiagomis. Žalias stogas – efektyvus ekonominis sprendimas audrų metu sukauptam vandeniui, kuris panaudojamas taupant energiją ir mažinant oro taršą. Betonas – 15 proc. iš perdirbtos medžiagos, o upės vanduo tuo tarpu naudojamas pastato šaldymui ir žemės drėkinimui. Perdirbti ir vario lakštai, naudojami interjere, LEBRETONO galerijoje, kurie buvo gauti iš Otavos parlamento bibliotekos.

40,860 kvadratinių metrų pastate sienos nusvyra nuo 3 iki 31 laipsnio. Projektas užima 7.5 hektarus, Otavos *LeBreton Flats*, seniau čia buvusi industrinė vieta. Dabar ši vieta tiek šiauriniame, tiek vakariniame upės krante pilna žalumos. Pietuose – didelis *The Commons* parkas, kuriame rengiami koncertai ar dar kitokie masiški susirinkimai. Muziejaus rytuose - vaizdai į Otavos komercinę dal ir į parlamentą.

[32] Iliustracija paimta iš https://www.copper.org/applications/architecture/awards/2008/warmuseum/ žiūrėta 2017-01-12

pav. 15. Kanados karo muziejus. Arch*. Moriyama & Teshima | GRC Architects*. Kanada, Otava, 2005 m.

Pastatas projektuojamas dviejų vizualinių ašių sistema - pirmoji teikia vaizdus link taikos bokšto rytuose, šalia Otavos parlamento kalno. Tuo tarpu kita - tai saulės pozicija „Atsiminimo diena“, lapkričio 11 d., 11 val. ryto. Tai tas laikas kai visi kanadiečiai pagerbia tylos minute savo žuvusius karius. (pav. 15)[33].

Pirmo aukšto eksterjeras kiečiais pagal pasaulio puses, atsižvelgdamas į aplinkos kontekstą. Rytinis fasadas atviras žvelgti į parlamentą ir komercinę Otavos zona, taip pat išlaiko ir urbanistinį, grubų stilių. Vakarinis – palei upę nusidriekęs fasadas santūresnis: čia pastatas ir turi kuo mažiau išsiskirti iš aplinkos. Rytuose iškilęs įžūlus „bokštas“, intriguoja praeivius ir savaip kviečia užeiti į vidų.

[33] Iliustracija paimta iš https://www.grcarchitects.com/Canadian-War-Museum/2 žiūrėta 2017-01-12

1.8. Pastatai ir statiniai susiję su prevencijos tematika

1.8.1 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ konkurso pirmo prizo nugalėtojas Radionica arhitekture

pav. 16. Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ konkurso pirmo prizo nugalėtojas arch. *Radionica arhitecture*. Turkija, Stambulas, 2011 m.

„Skirtingai nei daugelis neįtikėtinų vietų Stambulo mieste, projekto teritorija kontekste su Stambulo „Nelaimių prevencijos ir edukacijos centru“ neprašo per daug taikstytis su supančiomis gretimybėmis. Mes nusprendėme nesileisti į kovą su nereikalingų formų ar aukštuminių statinių montavimu į aplinką. Mūsų variantas "konkuruoja" su didelio ir architektūriškai neartikuliuotų pastatų užstatymu, ir jį mes pasirinkome "ignoruoti" [34] Tarp aukštų aukštuminių pastatų mes

[34] Informacija paimta iš „ Istanbul Disaster Prevention and Education Center / competition 1st prize“https://architizer.com/projects/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-competition-1st-prize/ žiūrėta 2017-01-12

suformuojame naują mikrovisatą, kiek tradicinio, bet ir šiuolaikinio konceptualumo pastatą su sodu viduje“ - taip apie projektą šnekėjo *Radionica arhitecture* autoriai (pav. 16)[35]

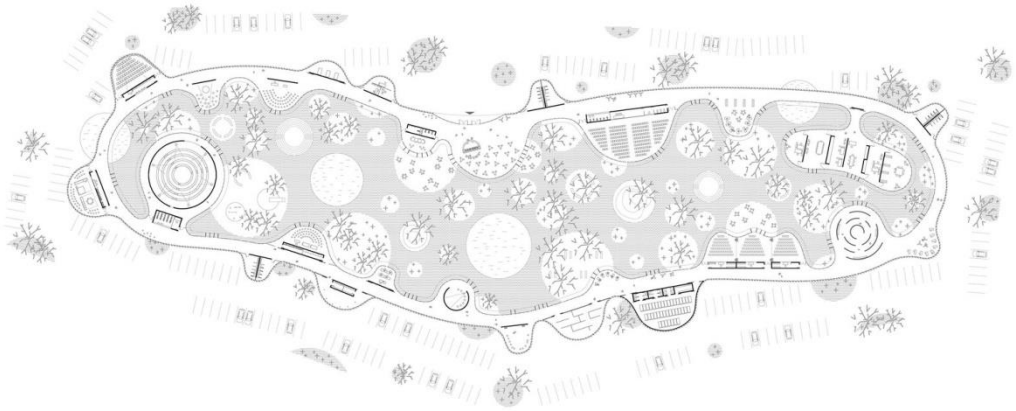
Architektai savo kūriniu stengiasi įdiegti keletą naujų / senų taisyklių, siūlo erdvę lankytojams ir darbuotojams patirti skirtingai, kaip geresnę realybę. Naujas miesto elementas yra iš tiesų labai senas ir egzistuoja, kaip tradicinė vietos architektūra šimtmečius.

Siekiant pastatą padaryti matomą iš toli, vieno ežero viduje sodas turi aukštą vandens fontaną, kuris daro ši sodą unikaliu ir atpažįstamu miesto statiniu, puošiančiu kraštovaizdį. Sodas apjuostas komunikacinio koridoriaus, kurio ilgis atitinka atletų bėgimo takelio ilgį (beje, pirmojo dar Antikos laikais įrengto graikų stadiono Olimpijoje bėgimo takas buvęs 92 metrų ilgio). Tam tikri segmentai ritmiškai kartojasi per visą koridoriaus ilgį. Šios zonos, kurios reikalauja daugiau susikaupimo ir koncentracijos, svečiams yra išdėstytos išilgai išorinio krašto, kitos zonos - palei vidaus sienas, kurios susiduria su parku. Parkas, sodas, oazė, kiemas, vaikų žaidimo aikštelė ir kiti elementai dengiami plačių medžių vainiku, o atvira erdvė talpina vandens ežerus, fontanus, žaidimo aikšteles vaikams ir suaugusiems ... Parkas tampa tarsi vidaus erdvių tąsa. Kadangi Stambule vyrauja šilti, gražus orai, visas veiksmas, vykstantis viduje, gali persikelti ir į lauką.

"Klasės"

Visos klasės yra skirtingos. (pav. 17) [36]Kiekvienoje klasėje yra kupolas, dar vienas tradicinis ir tuo pačiu metu šiuolaikinis elementas, naudojamas kaip saulės kolektoriai saulėtoje pusėje. Išorinis fasadas yra iš stiklo *Brisé-Soleils*, o patalpos yra vėsinamos specialia sistema (užuolaidų bėgiai sumontuoti ant lubų). Vidinėje pusėje stogo išsikišusi dalis blokuoja, sumažina saulės spindulių, patenkančių į pastatą. Tuo pačiu tikslu naudojami ir medžiai: tankiai pasodinti jie sukuria ne tik tankaus vidinio parko įspūdį, bet ir blokuoja tiesioginių spindulių patekimą į vidų.

[35] Iliustracija paimta iš https://architizer.com/projects/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-competition-1st-prize/ žiūrėta 2017-01-12
[36] Iliustracija paimta iš https://architizer.com/projects/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-competition-1st-prize/ žiūrėta 2017-01-12

pav. 17. Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras. Planas, arch. - *Radionica architecture*. Turkija, Stambulas, 2011 m.

Pastato struktūrą sudaro konstrukcija plieninių kolonų, kurios eina linija ties fasadu ir kartu neša plieno tinklelį. Be abejo, visa tai yra klasikinė, labai elementari technologija. Tačiau, kita vertus, pastatas talpina visas naujausias ir ekologiškiausias technologijas.

1.8.2 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ Superunion architekai

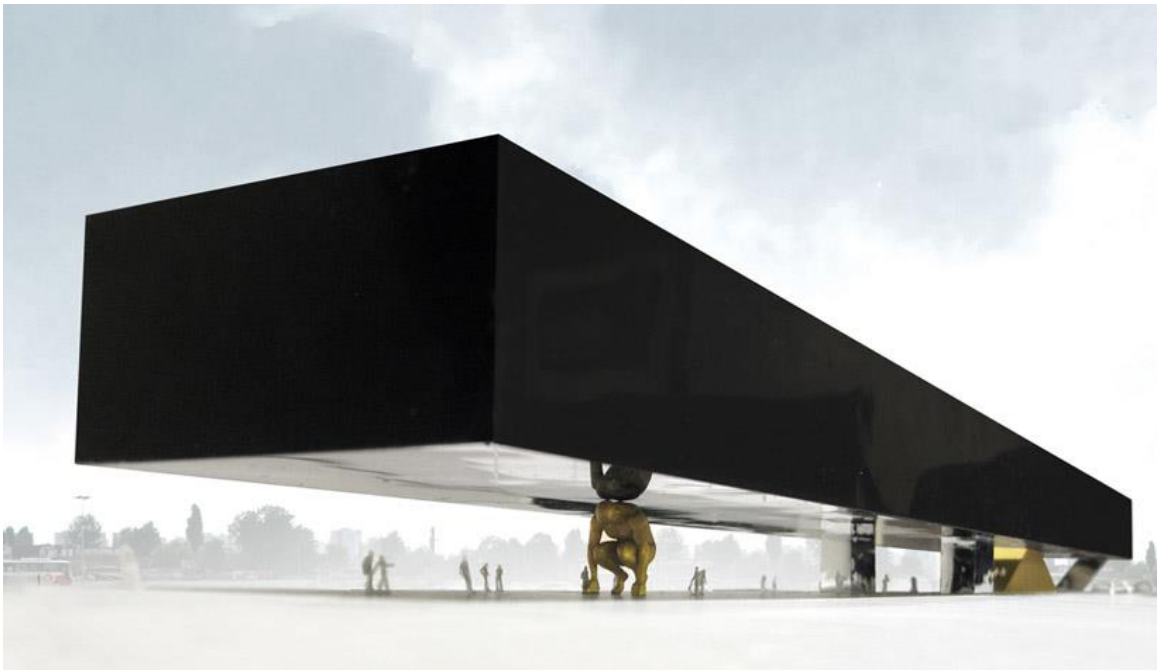
pav. 18. Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras. Arch. – *Superunion*. Turkija, Stambulas 2011 m.

Norvegijos *Superunion* architektai pristatė savo projektą Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centro“ konkursui. Pastatas įsikurdintas tam tikroje „tuštumoje“ - tarp miesto ir oro uosto; šioji teritorija neturi istorinės vertės ar/ir šiuolaikinio reikšmingumo. Teritorija neturėjo

jokių išskirtinų bruožų, kas galėtų pritraukti bendruomenę, todėl architektai nusprendė sukurti pastatą, kuris turėtų glaudų sąryšį su menu (pav 18)[37].

Visa struktūra pakelta nuo žemės, ant kolonų, laiptelių, ir statulos, kuri atrodo, kad kelia vieną iš struktūros dalių: visa tai grindžiama "Atlaso“ statula (skulptorius - Lee Lawrie) - jos tamsi horizontali forma yra iškelta ant atskirų elementų, iš kurių vienas yra aukso spalvos vyro figūros statula (pav 19)[38]. Tai simbolina paramą žmonijai ir mokslo svarbą.

Kabantysis monolitas yra visiškai sandarus ir turi galimybę apsaugoti žmones bei „sufleruoti“, arba suteikti žinių, kaip užkirsti kelią ateities nelaimėms. Šalia statinio viešasis parkas sukuria bendruomenės erdvę. Sode yra daug žalumos, trykšta fontanai, jie įneša natūralių elementų į supančią zoną, Nuo statinio krentantis masyvus šešėlis galėtų tarnauti kaip pavėsio vieta, o perregimas ir pereinamas pirmas aukštas kaip susibūrimų vieta

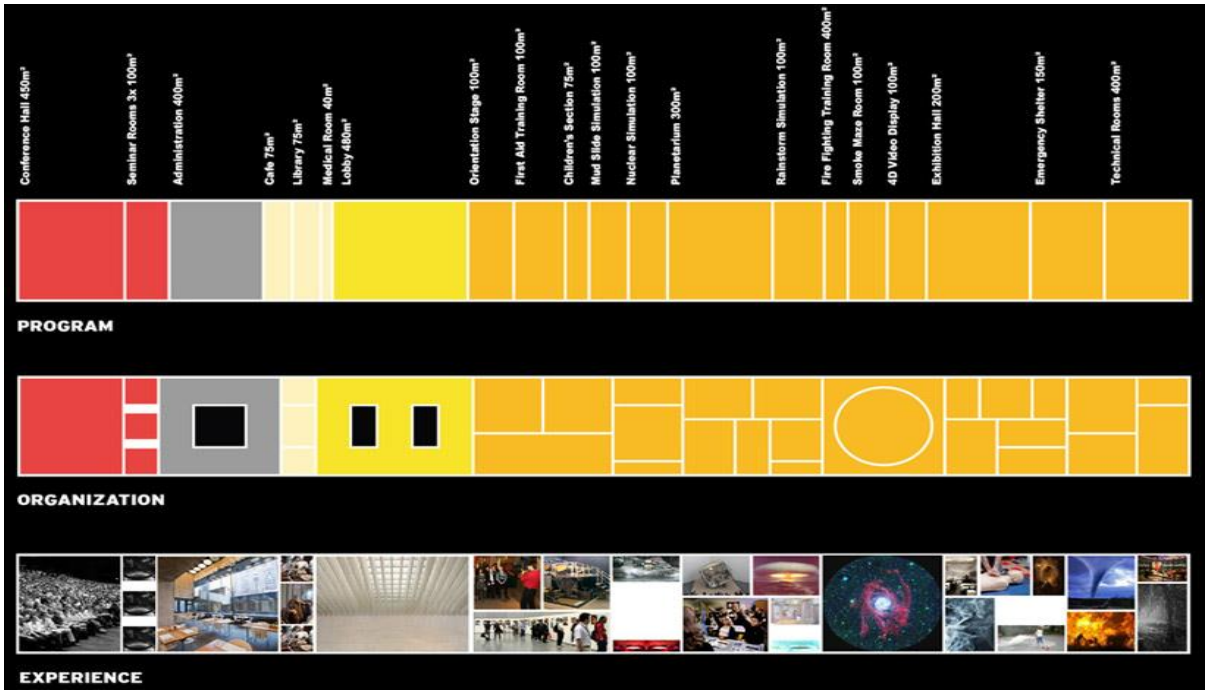

pav. 19. Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras, Atlaso skulptūra. Arch. – *Superunion*. Turkija, Stambulas, 2011 m.

[37] Iliustracija paimta iš Disaster Prevention and Education Center / Superunion Architects https://www.archdaily.com/190366/disaster-prevention-and-education-center-superunion-architects žiūrėta 2017-01-12

[38] Iliustracija paimta iš https://www.archdaily.com/190366/disaster-prevention-and-education-center-superunion-architects žiūrėta 2017-01-12

Horizontalius, neutralus tūris išsiskiria iš aukštų ir sudėtingų pastatų kontekste. Stambulo DPEC yra kontekstualus savo nekontekstualumu. Tai tarsi universalus pastatas, prototipas naujos tipologijos, pasauliniu mastu orientuotu į nelaimių centrą. Centro viduje išsidėstytos įvairios paskirties patalpos - nuo parodų salės, kavinių, bibliotekų, treniruočių kambarių iki patalpų su tikros nelaimės stimuliatoriais, kur kiekvienas lankytojas galėtų išbandyti visas įgytas žinias (pav 20)[39].

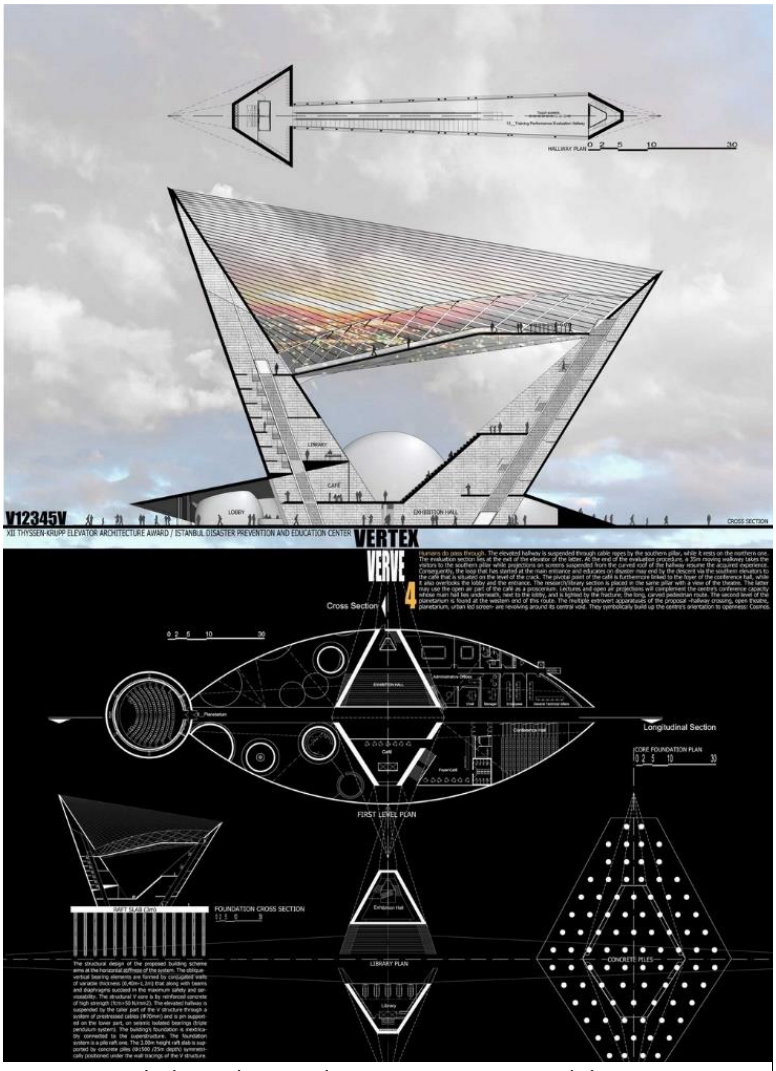
pav. 20. Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras, idėjos schema. Arch. - *Superunion.* Turkija, Stambulas 2011 m.

Tai naujas, inovatyvus, radikalus ir kartu įdomus būdas turtinti lankytojus žiniomis, kurias praktiškai galima čia pat panaudoti: tokia patirtis gerai įstringa ir nenuvilia ekstremaliomis situacijomis. Kiekviena čia suprojektuota patalpa būtų unikali ir labai svarbi norint šviesti čia ateinančius lankytojus, o architektas visą šį projektą apibūdina kaip

[39] Iliustracija paimta iš https://www.archdaily.com/190366/disaster-prevention-and-education-center-superunion-architects žiūrėta 2017-01-12

1.8.3 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ „Vertex verve“

Nelaimė yra įtrūkimai. Įtrūkimai - žmogaus veiklai. Žmogaus veiklos įspaudas žemėje yra visa tai, kas pastatyta ir nekinta, visa tai, kas yra materialu. Visa tai be vargo gali sugriauti stichinė nelaimė. Naujo pastato schema iš esmės atsiranda iš plyšio. Siūlomas Nelaimių centras yra dvigubas: apatinė, žemiška dalis išsiskiria savo V forma, kuri stiebiasi į „dangų“, tai yra žmogaus *Verve* simbolis. „Dangus“ yra suformuotas iš betono konstrukcijos, tokia dalis formuojama iš dviejų tvirtų „kaulų lūžių“ tuo tikslu, kad sukurtų aiškią V kompoziciją.

pav. 21 Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras „Vertex verve. Arch. - Tense Architecture network XII. Turkija, Stambulas, 2011 m.

Tarp dviejų pasvirusių koridorių-skaidrus ledo ekranas, tarsi kviečia lankytojus į „*Verve*“: žmonijos laimėjimai ir trūkumai nuolat projektuojami ant „dangaus“ (pav. 21)[40].

Statinio planas atrodo simetriškas; V forma yra išdėstyta vertikaliai, nekontrastuoja su miesto savivaldybės siūlomomis apskritomis schemomis. Šioje svarbioje eismo ašyje, sankryžoje, kuri jungia miestą su oro uostu, toks naujasis centras iškyla kaip aštrus, paprastas, ryškus pastatas, be abejonės tapsiantis miesto ikona. 22 metrų aukštyje, tarp varinių konstrukcijų „kabo“

[40] Iliustracija paimta iš TENSE ARCHITECTURE NETWORK XII | THYSSENKRUP ELEVATOR ARCHITECTURE AWARD COMPETITION, ISTANBUL DISASTER PREVENTION AND EDUCATION CENTRE https://www.archisearch.gr/architecture/tense-architecture-network-xii-thyssenkrup-elevator-architecture-award-competition-istanbul-disaster-prevention-education-centre/ žiūrėta 2017-01-12

planetariumas. Visos pastate esančio zonos, įskaitant ir pastogės erdvę, yra sferos. Pilnos arba modifikuotos. Parodų erdvės įsikūrusios pirmutiniuose aukštuose. Kiekviena parodų salė kontrastuoja viena su kita savo aukštingumu. Aštrūs kontrastai čia - meninė raiška.

Visų nuostabai, tokio išskirtinio projekto viršūnėje – žaliuoja viešinti gamta. Centrinis stogas virsta gyvybingu parku. Medžių lapija dar stipriau pabrėžia sferiškumą, kuris matomas visame projekte. Pati V forma dar pasitarnauja, kaip ilgas koridorius šviesos kanalams: betono žaliuzės gaudo ir skirsto šviesą, kuri kuria mistišką atmosferą žemesniuose aukštuose. Lūžis pabrėžia pastato atvirumą tiek tiesiogiai, tiek simboline prasme. Pastato erdvės projektuojamos iš skirtingų žiūrėjimo taškų, pabrėžiant pagrindinę pastato idėja - atvirumą.

pav. 22 Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras Vertex verve. Arch. - Tense Architecture network XII. Turkija, Stambulas, 2011 m

Žmonės turi galimybę laisvai judėti per visą pastatą. Kilstelėtas pagrindinis vestibiulis prilaikomas kabelinės lynų sistemos iš pietų pusės (pav. 22).[41] Pagrindiniame vestibiulyje yra du liftai, vežantys į skirtingus pastato korpusus. O paskutiniame aukšte 35metrų aukštyje judantis takelis gabena lankytojus į pietinę pastato pusę. Architekto suprojektuota „kilpa“ turėtų padėti praeiviams suprasti gamtos stichijas. Belieka pridurti, kad visos pastate esančios zonos - atviros teatro, koridorių, planetariumo, ledo ekranų –

[41] Iliustracija paimta iš https://www.archisearch.gr/architecture/tense-architecture-network-xii-thyssenkrup-elevator-architecture-award-competition-istanbul-disaster-prevention-education-centre/ žiūrėta 2017-01-12

koncentruojasi ir išsidėsto aplink centrinę tuštumą, kas, architekto sprendimu, turėtų atspindėti kosmoso atvirumą.

1.8.4 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras“ - „OODA“ architektų pasiūlymas

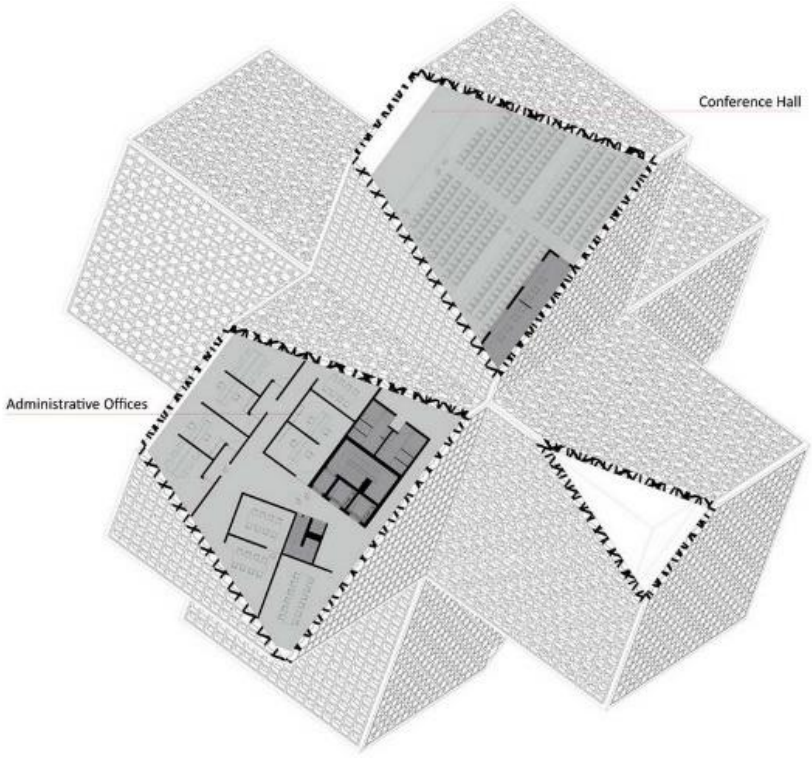
pav. 23 . Stambulo Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras. Arch. – OODA. Turkija, Stambulas, 2011 m.

"Savo unikalia įranga bei išvaizda mūsų pasiūlymas bando efektyviausią programą derinti su stipria koncepcija, tuo būdu siūlome temą, kuri be vargo integruosis Stambulo kontekste“ – pasakojo OODA architektai. [42] Kaip pažymi architektai, viduje jie siekė sukurti įvairių lygių erdves, kurios savo netradicine forma trauktų praeivius užeiti vidun. Buvo atkreiptas dėmesys ir į pažangią fasado apdailos koncepciją, kuri, architektų požiūriu, simetriškai konstruoja arabų atmosferą. Būtina pastebėti, kad šis architektų pasiūlymas išties nestandartinis, tačiau jis yra tiek vizualiai malonus akiai, tiek labai praktiškas.

Visas pastatas nėra tiesiog elementarus stačiakampis tūris ant žemės, o jo milžinišką struktūrą įkvėpė Turkijos (islamo) menas. Architektūrinė idėja neblogai dera su pagrindine pastato paskirtimi - nelaimių prevencijos centru, nors, kita vertus, kartais ir primena ir milžinišką meteorą, nukritusį į Žemę.

[42] Informacija paimta iš Istanbul Disaster Prevention and Education Center by OODA https://wordlesstech.com/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-by-ooda/ žiūrėta 2017-01-12

Pastato paskirtis yra paprasta ir aiški, siekiama didinti informuotumą ir rengti atvirus seminarus publikai, kurie padėtų suprasti, kaip išvengti stichinių nelaimių ar karo padarinių. Nors pastatas buvo projektuojamas tik konkursui, tačiau yra tikimybė ,jog būtent šį projektą galime išvysti konkurso finale.

pav. 24 Stambulo „Stichinių nelaimių prevencijos ir edukacijos centras. Arch. – OODA. Turkija, Stambulas, 2011 m. Planas.

Centre pilnai įrengtos tinkamos technologijos, kurios leidžia lankytojams iš tikrųjų patirti uraganą, cunamį, žemės drebėjimą, gaisro pavojus. Tokie vadinamieji simuliaciniai kambariai šiuo metu interpretuojami, kaip nauja mokomoji priemonė visuomenei.

Šio milžiniško kryžiaus formos pastato vidus yra kelių lygių, bet tarpusavy sutampančių programų, tad viskas susijungia centriniame taške pastato viduryje. Tai pagrindinė magistralė, kuria cirkuliuojama pastato viduje. Statinyje šešios atskiros „programos“, zonos - įėjimas, planetariumas, mokymo, simuliacijos erdvės, biblioteka, konferencijų ir administracinės erdvės (pav. 24)[43].

Įvykus stipriam žemės drebėjimui, centro eksterjeras neturėtų nukentėti dėl savo struktūrinio stabilumo. Architektai atsižvelgė ir į Stambulo mieste bei landšafte naudojamu vietiniu dizainu – projekte naudojami turkų ornamentikos modeliai. Meniška danga filtruoja dienos šviesą ir suteikia natūralią ventiliaciją, atsižvelgiant į konkrečios zonos poreikius - tarpai tarp plokščių tampa tankesni, atsižvelgiant į reikalaujamą natūralų apšvietimą. Sukurta erdvė priimtina tiek vietos gyventojams, tiek turistams. Tai gali tapti Stambulo pastatu - ikona, kuris veikia kaip naujas

[43] Iliustracijos paimtos iš http://www.evolo.us/architecture/generating-hazardous-scenarios-istanbul-disaster-prevention-and-education-center-by-ooda/ žiūrėta 2017-01-12

orientyras, įsikūręs tarp dviejų žemynų (Europos ir Azijos) ir tarp dviejų religijų (islamo ir krikščionybės).

1.9. Analogų analizės išvados

Aptarti karų atminties muziejų bei nelaimių prevencijos edukacinių centrų pavyzdžiai architektūrinių sprendimų požiūriu pristato kreatyvius (kūrybingus) atvejus. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad architektų komandos tiek pastato išorę, tiek funkcinius vidinių erdvių planus sieja su konceptualia jo paskirties idėja bei semantizuoja daugelį architektūrinių elementų, ypač solidariai interpretuoja „pleišto“, sankirtos, obelisko ir pan., kaip katastrofos simbolio metaforą. Galima daryti išvadą, kad panašūs semantiškai aktyvūs ženklai yra tokios paskrties pastatų architektūriniai „raktažodžiai“. Architektūra projektuose pasitelkiama kaip priemonė sustiprinti emocijai, kurią susikuria statinio lankytojas. Kaip D. Libeskindas su suprojektuotu naujuoju pleištu prakirto netik tradicinį muziejaus pastatą, bet ir nusistovėjusį suvokimą kas yra muziejus ir jo suformuluotą vaizdą. Architektūrinė kalba juntama taipogi ir Los Andželo Holokausto muziejuje, kur architektas manipuliuodamas aukštų sandara ir pastato struktūrą, kuria baugią emociją, tarsi lankytojas leistųsi į kapą.

Iš visos šios pastebėjimų progresijos galime daryti išvadą, jog civilių susidomėjimas tokia svarbia informacija vis auga, įtakingos valdžios institucijos keliasi iš „letargo miego“ ir pamažu atranda visuomenei vis priimtinesnių būdų, kaip galima tautą turtinti šia informacija. Dėl nenuspėjamos ir agrsyvios Rusijos politikos stiprėja netolimo karo prielaida Baltijos šalyse, ko pasėkoje atsikuria šauktinių kariuomenė, didinama lėšos krašto apsaugai, jos jau 2018 m. Lietuvos biudžete pasieks 2 proc. bendrojo vidaus produkto. Šalyje vis modernesniais būdais (švietimas, ekonominiai svertai, sąmoningumo skatinimas) skatinamas patriotizmas. Viskas juda gera linkme, tačiau vis dėlto apklausus piliečius vargu ar galėtumėme teigti, jog mokame apginti save, savo artimuosius ar savo šalį tinkamais būdais. Jaunoji karta nėra itin motyvuota skaityti ilgus varginančius leidinius, skirtus karo prevencijai. Standartiniai, rutininio ekspozicijų turinio Karo muziejai nebesutraukia didelių jauno amžiaus lankytojų skaičiaus dėl monotoniško informacijos pateikimo būdo, o ir naujų modernių ir interaktyvių centrų Lietuvoje yra itin mažai.

Tačiau pasaulyje apstu drąsių ir modernių karo muziejų, kurie savo archtektūrine plastika lankytoją veikia emocionaliai ir sudomina ekspozicijomis. Vis dažniau kuriami centrai, kuriuose eksponatai

jau neuždaromi už stiklo, bet juos lankytojai gali apžiūrėti iš arčiau, išbandyti pats. Labai dažnas atvejis, kai pats lankytojas savo išgyvenimų diapazonu tampa eksponatu ir išėjęs iš statinio išsineša neišdildomus prisiminimus.

Tuo tarpu prevencijos centrų praktika rodo, kaip svarbu, kad kiekvienas jų lankytojas suvoktų ne tik karo, bet ir stichinių nelaimių svarbą - koko masto veikiama jėga ir kokias pasekmes žmonijai tai gali sukelti. Išnagrinėjus mūsų dienų aktualijas (tarptautinės politikos įtampa, karo galimybė, dėl klimato kaitos susikuriančios ekstremalios gamtinės situacijos ir pan.) darosi aišku, jog ekstremaliomis situacijomis kiekvienas iš mūsų turi ne improvizuoti, bet užtikrintai žinoti ką daryti.

Paklausus savęs, kaip tinkamai elgtis tam tikroje ekstremalioje situacijoje, manau, nedažnas Lietuvos pilietis atsakytų tiksliai, greičiausia, suabejotų savo žiniomis ir sugebėjimais. Ką jau bekalbėti apie vaikus, gimusius jau Nepriklausomoje Lietuvoje, po 1990 m. kovo 11 d. Neaišku kaip kiekvienas mūsų pasielgtų, jeigu šalį ištiktų karo grėsmės pavojus. Tačiau tokių žinių trūkumas Lietuvoje lemiamas ne dabartinės politinės situacijos ar naujos kartos prielaidų, bet kartu ir modernių ir informatyvių karo ir nelaimių prevencijų centrų nebuvimo. Inovatyvus ir kartais šmaikštus mokymas, kaip žinome, yra puikiausias raktas į ilgalaikę atmintį ir patirtį. Tokį „šoko mokymą“ arba „šoko edukaciją“, kaip priemonę architektai pasitelkia šiame darbe nagrinėjamuose stichinių nelaimių prevencijų centruose projektuodami vadinamuosius simuliacinius kambarius. Kaip tik šioje erdvėse modernios technikos pagalba lankytojai gali patirti tiek žemės drebėjimą, tiek gaisrą, tiek cunamį, tiek karo situacijas. Tai tampa praktine įsimintiniausia mokymo priemone.

„Karo prevencijos centre“ visos šios priemonės galėtų susijungti į vieną darnią visumą. Visa tai galėtų tapti pirmuoju Europoje, o galbūt net ir pasaulyje, moderniu mokymo centru, kur civiliai galėtų praeiti bazinį karinį kursą ir išbandyti seminaruose ar mokymuose įgytas žinias „simuliaciniuose“ kambariuose. Taip visuomenė būtų turtinama naudingomis žiniomis, kurias galėtume pritaikyti netik karo atveju, o susidomėjęs jaunimas natūraliai augintų patriotiškumą.

Manau, jog mano magistro darbe „Karo prevencijos centras“ turėtų įsivyrauti modernus požiūris į tokios funkcijos statinių architektūrinius sprendimus. Projektuojamame karo prevencijos pastate turėtų atsirasti šiuolaikiškos mokymo salės, kuriose galėtų vykti kasdieniai mokymai kiekvienam susidomėjusiam lankytojui. Turėtų būti įrengti simuliaciniai kambariai, kurie plačiai naudojami stichinių nelaimių prevencijų centruose. Tokiose nestandartinėse erdvėse nors ir šoko būsenoje būtų galima išbandyti taikyti įgytas žinias, komandinį darbą, suvokti, kaip derėtų elgtis tikro karo ar

stichinių nelaimių metu.

Dauguma su karo tematika susijusių pastatų išsiskiria ne vien savo įdomiu interjeru, tačiau ir išskirtine architektūra. Drąsios architektūrinės išraiškos objektai privalo savaime žadinti praeivių dėmesį, jie turi raiškiai semantizuoti „šoko“ metaforą, kaip šios funkcijos statinio ženklą. Įspūdžio, sukelto architektūrinėmis formomis, tokio pobūdžio centrai ir siekia, jų kūrėjai stengiasi sukelti kuo didesnį lankytojų susidomėjimą. Architektas, projektuodamas tokios viešosios paskirties statinį turi nujausti apie galimybę, jog toks objektas gali tapti „*landmark'u*“ (išskirtinis objektas, dominuojantis gretimoje aplinkoje).

Kita vertus, „aštriai“ veikianti, radikaliai inovatyvi architektūra turi būti konceptualiai pagrįsta. D. Liebeskindas suprojektuotas pleištas, tarsi „architektūrinis pirštas“ duria būtent į tą pastato vietą, kuri buvo sužeista karo metu vykusio bombardavimo. Toks drąsus ir konceptualus sprendimas neabejotinai projektui suteikia dar daugiau pridėtinės meninės bei poveikio (sugestyvios) vertės. Tuo tarpu Gdansko mieste suprojektuotas naujas Antrojo pasaulinio karo muziejus ir jo netradicinė forma ne tik harmoningai susilieja su esančiu urbanistiniu kontekstu, tačiau gali būti interpretuojama, kaip jausmų ir minčių išraiška. Katastrofos simbolika čia kuriama sumaniai panaudojant pastatų fasadų estetikos ypatybes. „kalbant“ su žiūrovu trauminės patirties semantikos architektūrine leksika.

Tad karo prevencijos centras privalo ne tik harmoningai įsilieti į esamą kontekstą, tačiau tuo pat metu turi tapti unikaliu statiniu, sugebančiu savo architektūriniu sprendimu „kalbėti“, ženklinti, netgi „šaukti“ ir taip pritraukti kuo įmanoma daugiau lankytojų. Tokio pobūdžio statiniuose dažniausiai įkuriami muziejai. Tačiau muziejus turėtų būti šiuolaikiškas tiek vidaus erdvių išplanavimo, tiek dizaino, tiek eksponatų požiūriais. Visa eksponuojama kolekcija turėtų priminti apie karo padarinius ir jo sukeltą siaubą, įkvėpti nebekartoti buvusių klaidų ir būti pasirengusiam apginti netik savo artimą, bet ir valstybę karo atveju.

Chronologiškai žvelgiant, per karo prevencijos centrą vedamas lankytojas pirmiausia galėtų pirmiausia patekti į muziejaus erdvę, o toliau savanoriškai tęsti žinių gilinimą organizuojamuose mokymuose. Galop būtų kviečiamas žinias užtvirtini simuliacinėse erdvėse. Karo prevencijos centras turėtų tapti žmonių, o ypač jaunesnės kartos pamėgtu centru, kur lankytojas galėtų netik įdomiai bei turiningai praleisti laiką tačiau ir įgyti naujų, labai reikalingų žinių bei įgūdžių. Tokiu būdu būtų skatinamas tautiškumas ir sąmojingumas.

2 Projektinė dalis

2.1. Objekto „Karo prevencijos centras“ pasirinktos vietos analizė 2.1.1 Vokiečių gatvės istorija

Vokiečių gatvė – viena iš seniausių gatvių Vilniuje, vadinta *Die Deutsche gasse*, *Gasztoldowska*, *Monetowa*, *Немецкая*, *Niemiecka*, Vokiečių, Muziejaus. Istoriko, etnografo Adomo Honorio Kirkoro (1818-1886) teigimu, Vokiečių pavadinimas jai prigijo nuo XIV a., kai joje įsikūrė vokiečių pirkliai, taip pat retesnių profesijų amatininkai[44], Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino sukviesti iš įvairių Hanzos miestų. Istorikas, publicistas Juzefas Ignacas Kraševskis 1835 m. liudijo, kad nuo XVII a. Vokiečių gatvėje gyveno vieni žydai (pav. 25)[45], turėję čia audinių parduotuves, vekselių kontoras ir pan., čia nuolat gaudė derybų šurmulys. Neatsitiktinai II Pasaulinio karo metais čia 1941 m. rugsėjo 6 d. buvo įkurtas dviejų dalių Vilniaus žydų getas, sudarytas iš Didžiojo geto ir Mažojo geto (pav. 25)[46]. (Didžiajame gete buvo apie 30 tūkstančių žydų, Mažajame - apie 11 tūkstančių)47. Abu getus skyrė dabartinė Vokiečių gatvė[48]. Pačiame gete žydai statė slėptuves

[44] Lietuvoje apsigyvenusių vokiečių istorija prasideda XIV-XV a. sandūra. Raštininkai, pirkliai, amatininkai, kitų sričių atstovai, dėl įvairių priežasčių atsidūrę Lietuvoje, čia pasiliko. Manoma, kad 1939 m. pradžioje Lietuvoje galėjo gyventi apie 90 tūkst. vokiečių, o tais pačiais metai Klaipėdos kraštą (čia vokiečių gyveno daugiausiai) prijungus prie Vokietijos, jų liko apie 30 tūkst. 1941 m. pavasarį pagal SSRS ir Vokietijos gyventojų apsikeitimo sutartį, daug vokiečių buvo iškeldinti į Vokietiją. Tačiau prasidėjus Antram pasauliniam karui, daugelis buvo sugrįžę kaip karo pabėgėliai. Artėjant Raudonajai armijai, 1944 m. liepą, jie masiškai pasitraukė į Vakarų Vokietiją. Likę Lietuvoje buvo persekiojami ir tremiami į Sibirą.

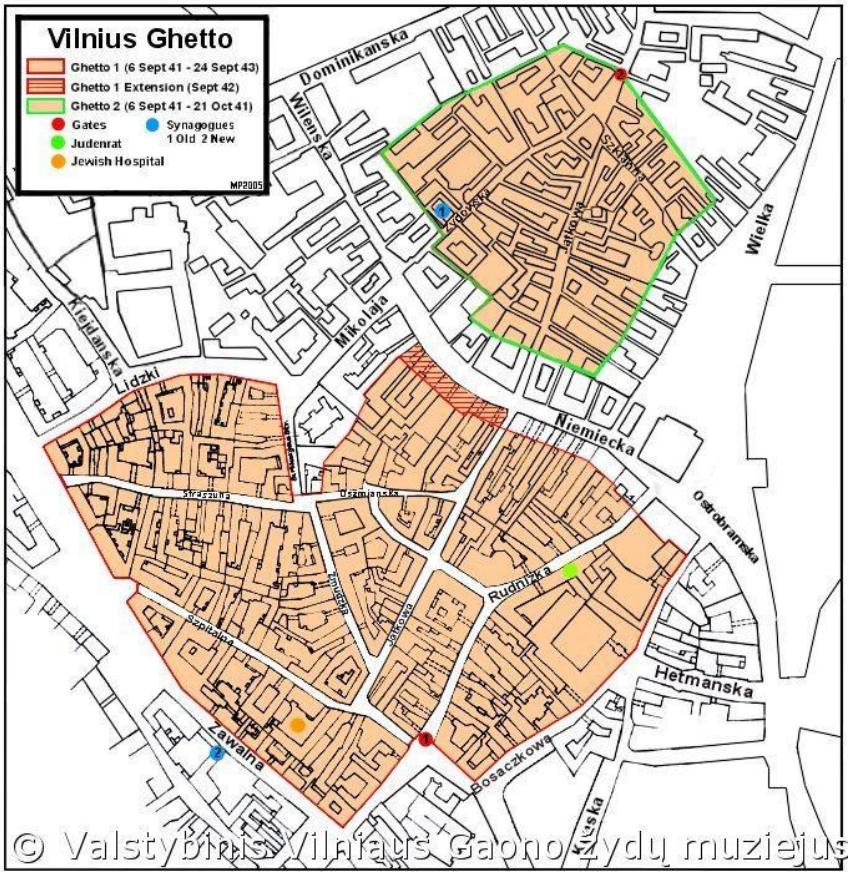
[45] Iliustracija paimta iš internetinio puslapio - http://www.penki.lt/Geto-planas.media?id=169726 žiūrėta 2017-03-07

[46] Iliustracija paimta iš internetinio puslapio - http://www.penki.lt/Geto-planas.media?id=169726 žiūrėta 2017-03-07

[47] Kaip rašo šaliniai, Vilniuje tuo metu gyveno apie 57 tūkstančiai žydų, per visą geto gyvenimo laikotarpį gete buvo uždaryta apie 50 tūkstančių žmonių. Vokiečių saugumo policijos ir SD duomenimis iki Vilniaus geto likvidacijos (1943.09.23-24 d.), Vilniaus srityje buvo kalinami 24 108 žydai. Žr.: Liudas Truska, Vygantas Vareikis. *Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje: XIX a. antroji pusė – 1941 m. birželis*, Vilnius: Margi raštai, 2004, 332 p.

[48] Liudas Truska. Lietuviai ir žydai nuo XIX a. pabaigos iki 1941 m. birželio: antisemitizmo Lietuvoje raida, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005, 321 p.

namų palėpėse, giliai po žeme ir kitur. Jos talpino vieną ir kelis žmones, todėl labai trūkstant deguonies, ne visi besislapstantys išeidavo gyvi, ypač vyresnio amžiaus žmonės ir vaikai.

pav. 25. Vilniaus geto planas: Didysis getas ir Mažasis getas

Vokiečių gatvė buvo strategiškai patogi susisiekimo požiūriu. Manoma, todėl čia ir susikūrė Vilniaus prekybinis rajonas, juolab šalia buvo Rotušė ir turgus. Vokiečių gatvė tuomet buvo laikyta administraciniu, prekybos, amatų ir kultūros centru.

Šiuo metu Vokiečių gatvė yra ne autentiško pločio, gatvė yra ženkliai prasiplėtusi. Po Vilniaus bombardavimo, Antrojo pasaulinio karo metu 1944 m. Vokiečių gatvės namai buvo apgriauti, o po karo iš viso nušluoti nuo žemės paviršiaus. Gatvės autentiška struktūra buvo labai smarkiai suardyta, senieji pastatai išliko tik vienoje šios gatvės pusėje. Galima sakyti, kad šioji Vokiečių gatvės dalis paveldėjo tipišką okupuotų Rytų Europos bei SSRS respublikų sostinių centrų likimą. Jų

architektūroje iki šiol regima Stalino epochos komunizmo kūrimo utopija, gatvės apstatytos pilka, anonimiška ir skurdžios architektūrinės konstrukcijos pokario namais.

Architektūriniai sprendimai atliepė tipiškos sovietinės tikrovės ideologinę, politinę bei kultūrinę savastį. Politologas Andrew Roberts komunistines šalis apibūdino taip: „Jos valdomos vienintelės, tariamai, masių partijos, kuri apribojo visas pilietinės visuomenės formas ir laisvą saviraišką, panaikino privačią nuosavybę ir įvedė aukšto lygio centrinį planavimą. Buvo įsipareigojusi revoliucijoms bei egzistavusios visuomenės masyviai transformacijai“[49]. Be abejo, pokario sovietinė architektūra esmingai nutolo nuo XX a. 3 deš. vadinamojo rusų avangardo, kuris ieškojo sovietinės architektūros potencialo. 4 deš. rusų architektūros avangardas SSRS buvo diskvalifikuotas ir įvardintas, kaip „buržuazinis formalizmas“. Po 1933 m. įsigaliojo bolševikų partijos propaguojama socrealizmo doktrina. Nors po Stalino mirties (1953) stalininė estetika buvo atmesta, kaip „nenaudingi dalykai architektūroje“ (N. Chruščiovo posakis), tačiau jos tvaikas tvyrojo dar iki 7 deš. pabaigos.

Kalbant apie pokariu suformuotą Vokiečių gatvės struktūrą (alėja) ir pastatytus namus, tenka taikyti „stalinistinės architektūros“, Stalino ampyro stiliaus (rus. *ста́линский ампи́р*), arba socialistinio klasicizmo sąvoką[50]. Būtina pastebėti, kad sovietinio stiliaus statybos pokariu buvo vykdomos ir kitose soclagerio šalyse. „Sovietinės liaudies dovana“ Varšuvoje[51] buvo vadinama tipiška stalinietiškos architektūros ikona, daugiaaukščiai „Kultūros ir mokslo rūmai“ (iki šiol Europoje ketvirtas pagal aukštį pastatas). Maskvoje buvo pastatyti net keli tokios architektūros statiniai - viešbutis „Ukraina“, centrinis Lomonosovo universiteto pastatas, panašios architektūros pastatai buvo pastatyti Buchareste ir Rygoje, tačiau Kijeve buvo atsisakyta smailiaviršūnio bokšto. Lietuvoje analogas nebuvo pastatytas, turime tik šiokią-tokią kuklią užuomeną prie Baltojo tilto: tai italų kilmės Leningrado architekto Giovanni Ripa-Angioletto suprojektuoti (1951 m.) vadinamieji „Mokslininkų namai“ Vilniuje.[52] Žvelgiant iš ateities perspektyvos tampa akivaizdu, kad ir 6 deš.

---

[49] Andrew Roberts, The State of Socialism: A Note on Terminology, in: Slavic Review, No. 63/2, Summer 2004, p.359.

[50] Dar vadinama „stalinietišku neo-renesansu“ (rus. ста́линский неоренессáнс) ir pan. Pastarosios taikomos architektūrai, kuri vyravo Stalino valdomoje Sovietų sajungoje nuo 1933, kai generalisimas oficialiai sankcionavo sovietinių pastatų projektus. 1955 m. N. Chruščiovas pasmerkė pastarųjų dešimtmečių “gigantomaniją“ ir išformavo Sovietinės architektūros akademiją. Stalinistinė architektūra siejama su socialistinio realizmo mene ir architektūroje doktrina. Žr.: Vladimir Paperny. Architecture in the Age of Stalin: Culture Two, New York: Cambridge University Press. 2002, p. xxviii.

[51] XX a. 4 deš. pabaigoje Krokuvos priemiestyje buvo planuota stalininės architektūros stiliumi pastatyti naują miestą Nova Huta.

52 Rytų Berlyne pirmasis stalinistinis pastatas – Sovietų ambasada iškilo pagrindinėje Unter den Linden alėjoje, vėliau sovietinė architektūra plėtėsi Drezdene, Leipcige, Magdeburge, Rostoke ir naujame mieste Stalinštade52. Nemaža sovietinių pastatų radosi Bulgarijoje, Rumunijoje, Albanijoje, Slovakijoje bei Vengrijoje, Latvijoje. Žr.: Birk Engmann.

kuriami Vokiečių gatvės rekonstrukcijos projektai papuolė į tą laikotarpį, kai buvo norima kuo greičiau suteikti sovietinį stilių okupuotai Lietuvos sostinei. Kita vertus, kaip pažymi Markas B. Smithas, SSRS net iki 9 deš. pradžios buvo ieškoma tinkamo architektūrinės kalbos įprasminant sovietinės visuomenės „idealą“[53].

2.1.2 Vokiečių gatvės istorinės architektūros ir išnykimo priežastys

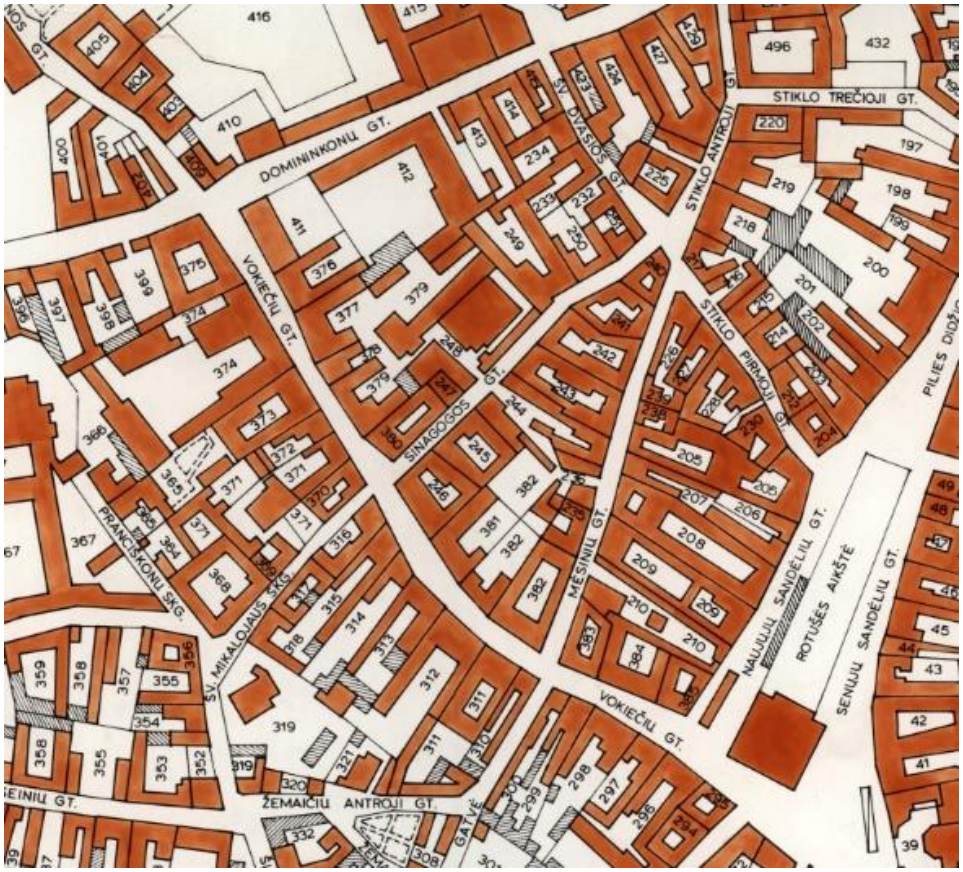
Grįžtant prie Vokiečių gatvės rekonstrukcijos pasekmių, įvairių šaltinių pagrindu pristatysiu kelias versijas, kodėl taip nutiko:

- Pirmoji versija Vokiečių gatvės praplatėjimu kaltina sovietų valdžią, kuri turėjo idėją tęsti kelią į Minsko plentą. Tuomet pagrindinė plento dalis jungtų Vilniaus, Vokiečių gatves ir sujungiant su Aušros vartais būtų tęsiamas toliau.
- Kita versija aiškina, kad senieji Vokiečių gatvės namai buvo per daug nesaugūs ir stipriai apgadinti tolimesniam eksploatavimui, nepasivarginta investuoti į objektų restauraciją, dėl to buvo nuspręsta juos apskritai nugriauti. Rytinės gatvės užstatymas buvo nugriautas, pašalinti žydų namai ir didžioji sinagoga. Gatvė išplatinta kelis kartus, namai atitraukti nuo istorinių raudonųjų linijų, pastatyti socrealistinio stiliaus pastatai. Bulvaro įrengimo iniciatorius1953-1954 m. buvo architektas Vladislovas Mikučianis[54]. Šiuo metu Vokiečių gatvėje įrengta terasa, rytinėje pusėje eismas vyksta dviem kryptimis, o priešais - vienpusis Vilniaus ir Trakų gatvės, Rotušės link.

Bauen für die Ewigkeit: Monumentalarchitektur des zwanzigsten Jahrhunderts und Städtebau in Leipzig in den fünfziger Jahren, Beucha: Sax- Verlag, 006.

[53] Mark B. Smith. Property of Communists: The Urban Housing Program from Stalin to Khrushchev, DeKalb: Northern Illinois University Press, 2010, p. 113.

[54] Viktorija Pimpytė. Vokiečių gatvės kaita kaip Vilniaus senamiesčio pavedosaugos ir paveldotvarkos atspindys, in: Kultūros paminklai, Nr.15, 2010, p. 154.

pav. 26. Rūdninkų gatvė. 1808. K. Grunerto Vilniaus plano fragmentas

Vokiečių gatvės reikšmė Vilniaus miestui ir jos užstatymo kaitos istorija nuo 1954 iki 2005 m. kelia didelį visuomenės ir specialistų susidomėjimą. Gatvės lokacija liudija jos amžių ir istorinę reikšmę. Tai viena centrinių senamiesčio gatvių, esanti į šiaurės vakarus nuo Rotušės. Subombordavus Antrojo pasaulinio karo metu (1944), 1945— 1949 m. buvo nugriauta šiaurinė (rytinė) ir dalis pietinės (vakarinės) gatvės pusės bei didelė dalis aplinkinių kvartalų užstatymo. Gatvė kito keliais lygmenimis: šiaurinė gatvės pusė 1955-1956 m. užstatyta socrealistinio stiliaus pastatais, gatvė išplatinta ir paversta alėja. Vokiečių gatvės atstatymo projektai buvo svarstomi 1945-2004 m. Jie įvairavo nuo istorinio užstatymo iki sovietinio bulvaro sukūrimo. Tačiau Vokiečių gatvė iki šiol demonstruoja įgyvendintą iliustratyvų senamiesčio perstatymo pagal stalinietiško socrealiazmo principus pavyzdį. Taip išnyko autentiškas gatvės vaizdas (pav. 26)[55], senamiesčio architektūros darna buvo sudarkyta Maskvos, Kijevo ar Minsko, Rygos, Sofijos, Bucharesto, Varšuvos ir kt. sovietinio bloko šalių sostinių pavyzdžiu.

[55] Iliustracija paimta iš internetinio puslapio -http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 žiūrėta 2017-03-10

Todėl iki šiol neblėsta Vokiečių gatvės desovietizavimo iniciatyvos ir autentiškesnio vaizdo sukūrino siekis. Tuo tikslu jau nuo 6 deš. buvo kuriami įvairūs Vokiečių gatvės sutvarkymo projektai. Perstatymas į bulvarą buvo nuspręstas dar nenugriovus šiaurinės pusės namų. 1953— 1954 m. planuotas abiejų gatvės pusių perstatymas, kurį sustabdė inteligentų ir specialistų reakcija į pertvarkymo darbus senamiestyje ir Vokiečių gatvėje. Išgelbėjus klasicistinės stilistikos pietinę gatvės pusę nuo sovietizacijos, iki šiol tebėra aktualus Vokiečių gatvės architektūrinės ir istorinės vertės išsaugojimas. XX a. 7-8 deš. senamiestis suvokiamas kaip sužalota istorinė urbanistinė erdvė, reikalinga naujo užstatymo moderniais pastatais, remiantis istorinėmis užstatymo linijomis. Tuo tarpu XX a. 9-10 deš. vyravo prarasto užstatymo atkūrimo tendencijos.

2.1.3 Vokiečių gatvė istoriografijoje

Vienas reikšmingiausių ir kertinių veikalų, žvelgiant Vilniaus architektūros istorijoje - Vlado Drėmos „Dingęs Vilnius[56], kurioje aptinkama ir detali Vokiečių gatvės analizė, kurioje autorius lygina 1834 m. Vilniaus forto įgulos inžinierių[57] ir 1944 m. J. Kamarausko Vokiečių gatvės išklotines. Autorius lyginamuoju būdu aptaria per šiuos metus atsiradusius pokyčius, dažnai įvardijamas pastato architektas, ar užsakovas, kuomet nagrinėjamas išlikęs Vokiečių gatvės užstatymas yra analizuojama rekonstrukcija ar perstatymas pokario laikais. Vladas Drėma neslepia savo kritiškos nuomonės apie pokarinę Vokiečių gatvės rekonstrukciją: „suardyta gatvės erdvė, antagonistiškai priešpriešintos skirtingų istorinių epochų namų perspektyvos, o vertingų išlikusių vakarinės gatvės pusės paminklų išvaizda išdidintoje erdvėje neteko monumentalumo, intymumo ir mastelio išraiškos“[58].

Išnagrinėjus Vlado Drėmos knygoje „Dingęs Vilnius“ (1991) teikiamą ikonografinę medžiagą (ikonografija - „užrašytas atvaizdas“, - braižyti, piešti, fotografuoti ar filmuoti dokumentai apie pasirinktą objektą), galime susidaryti prarastos gatvės dabartinėje Vokiečių gatvės alėjoje vaizdą. Kaip anksčiau minėta, Vokiečių gatvė prieš Antrąjį pasaulinį karą buvęs šurmulingas Vilniaus rajonas, gyvos prekybos taškas. Čia prekyba vykdavo statinių pirmuose ar antruose aukštuose, arba net kiemuose ar „pavartėse“. Stebint išlikusius planus ar piešinius, galime daryti išvadą, jog nuo 1834-

[56] Vladas Drėma. Dingęs Vilnius, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1991, p. 196-202.
[57] 1834 m. laukiant caro Nikolajaus I vizito, generalgubernatoriaus potvarkiu sudarytas planas iš pagrindų atnaujinti Vilniaus miestą. To pasėkoje Vilniaus forto įgulos inžinieriai išmatavo visas miesto gatves ir namus ir padarė detalius miesto gatvių išklotinių brėžinius, kur atskirais kvartalais pavaizduoti visų miesto namų fasadai. Išlikę ne visos išklotinės, trūksta maždaug trečdalio. Ten pat, p. 44.
[58] Ten pat, p. 199.

1944 m. gatvė bendra savo užstatymo linija mažai tepasikeitė: statinių fasadus pildė naujieji „ketvirti aukštai“, kurie statyti nepaisant esamo architektūros stiliaus ar suformuotų fasadų. Analizuojant istorinį J. Kamarausko 1944 m. piešinį (pav. 24), galime įžvelgti jog, rytinė Vokiečių gatvės dalis dalijosi į tris atkarpas[59]: **Pirmoje, tarp Didžiosios gatvės ir M. Antokolskio (seniau Mėsinių) gatvės**, (pav. 27)[60] stovėjo trys namai:

1. Pirmasis statinys 3 aukštų, tačiau 1944 m. Kamarausko išklotinėje jau vaizduojamas kaip keturaukštis. Pastatas išsiskyrė neįprasto dydžio langais, plačiomis pilnomis ornamentikos lizenomis („(vok. Lisene) – mentė, plokščia, vertikali, nedaug išsikišanti iš sienos mūro juosta. Kitaip nei piliastras neturi kapitelio, bazės. Būna konstrukcinė (sustiprina sieną ties skliautų ramstinėmis arkomis ir dekoratyvinė (ritmiškai skaido fasado arba interjero sieną). Būdinga romaninei, renesanso ir vėlesnių laikotarpių architektūrai.“)[61]
2. Fasado „veidą“ iš klasicistinio į secesinį pakeitęs triaukštis statinys.
3. Kampinis Vokiečių ir M. Antokolskio gatvių namas prarado vieną aukštą ir 1944 m. išklotinėje vaizduojamas, kaip dviaukštis sujaukto fasado statinys.

pav. 27 J. Kamarauskas. Rytinė Vokiečių gatvės pusė tarp Didžiosios ir M. Antokolskio gatvių. 1944. Piešinys

Vokiečių gatvės atkarpoje tarp M. Antokolskio (seniau Mėsinių) ir Žydų (seniau Sinagogos) buvo suprojektuoti keturi pastatai, kurie iki 1944 m. visi įgavo trijų aukštų struktūrą. Du iš keturių statinių pasižymi skirtingu eklektišku fasadu. Tokią stilistiką lemia namų suskaidymas į dvi skirtingas struktūras. Antrasis statinys 1944 m. išklotinėje įgauna sumodernintą fasadą ir plačius langus, o

[59] Informacija paimta iš: http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/poses/din%20vilnius%20vokieciu.htm žiūrėta 2017-03-10
[60] Iliustracija paimta iš http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 žiūrėta 2017-03-10
[61] Informacija paimta iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Lizena žiūrėta 2017-03-10

trečiasis - mechaniškai pristatytą trečiąjį aukštą. Gi kampiniame Vokiečių ir Žydų g. statinyje dirbtinai virš karnizo pristatytas ketvirtasis aukštas.

Žydų ir J. Garelio (seniau Dominikonų) (pav. 28) [62]gatvės atkarpoje suprojektuoti šeši didžiuliai pastatai:

1. 1944 m. J. Kamarausko išklotinėje dviejų skirtingų namų griuvėsiai tai pirmasis iš dešinės kampinis ir šalia esantis dviaukščiai statiniai.
2. Trečiasis statinys buvęs dviejų, o 1944 m. tapęs jau keturių aukštų.
3. Ketvirtasis, penktasis – nuo dviaukštės išaugo iki triaukštės struktūros.
4. Paskutinis, kampinis statinys - Vokiečių ir J. Garelio gatvių namas, XIX a. pasižymėjęs, kaip aukščiausias Vilniuje. Prieš Antrąjį Pasaulinį karą čia veikęs „Europos“ viešbutis. Šis keturaukštis, klasicistiniu fasadu pasipuošęs statinys buvo pastatytas iš nebaigtos statyti Pijorų bažnyčios mūro likučių.

pav. 28 J. Kamarauskas. Rytinė Vokiečių gatvės pusė tarp Žydų ir J. Garelio gatvės. 1944. Piešinys.

„Vokiečių gatvės vakarinės pusės atkarpoje tarp Kretingos ir Mėsinių (seniau Žemaičių pirmosios) gatvių stovėjo septyni įvairaus didumo namai. Visi jie išliko Antrojo pasaulinio karo ugnies nepaliesti, trečias dviejų aukštų, ketvirtas irgi dviaukštis, penktas - didelis trijų aukštų namas, šeštas trijų aukštų namas, kampinis septintas dviejų aukštų namas XIX a. buvo rekonstruotas: jam pristatytas trečias aukštas, o fasadas prijungtas prie gretimo Tiškevičių namo fasado.“[63]

[62] Iliustracija paimta iš http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 žiūrėta 2017-03-10

[63] Citata iš http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 interpretuojant knygą V. Drėma „Dingęs Vilnius“. žiūrėta 2017-03-10

Trečioji Mėsininkų ir Rūdninkų gatvių atkarpa 1944m sudegė ir taip neišlikę pastatai buvo pakeisti naujais, tačiau kampinis, šeštasis Vokiečių ir Rūdninkų sankryžoje esantis pastatas nuo 1834 m. iki 1944 m. įgauna ketvirtą aukštą ir šio statinio griuvėsių vietoje šiuo metu stūkso V. Čekanausko suprojektuotas „Šiuolaikinis meno centras“.

2.1.4 Vokiečių gatvė istorinis užstatymas

Kaip minėta, Vokiečių gatvės rytinės pusės pastatai per 1944 m. liepos mėn. mūšius buvo sugriauti ir sudeginti, liko tik jų piešiniai, kaip kurios nuotraukos ir prisiminimai[64]. Pirmieji pokariniai Vilniaus rekonstrukcijos planai pasižymėjo gigantomanija ir senosios architektūros statinių nuvertinimu. Miesto architektai, pasinaudodami tuo, kad visi rytinės Vokiečių gatvės pusės namai buvo sudegę arba apskritai sugriauti (pav. 29)[65], sumanė čia pravesti magistralinę miesto arteriją, turėjusią kirsti senamiestį iki Žaliojo tilto. Gatvė buvo išplatinta keturis kartus, rytinėje jos pusėje per visą gatvės ilgį, nepaisant per amžius susiformavusios urbanistinės sistemos. Pagal tuomet viešpatavusį šabloną pastatytas vienas ilgas eklektinių architektūrinių formų namas – soliteris (arch. V. Anikinas). Sunaikinti likučiai architektūrinių paminklų, kuriuos, kaip rodo J. Kamarausko piešiniai, dar buvo galima restauruoti. Buvo suardyta istoriškai susiformavusi gatvės erdvė, antagonistiškai priešpriešintos skirtingų istorinių epochų namų perspektyvos, stiliai bei architektūrinė leksika. Kita vertus, vertingų išlikusių vakarinės gatvės pusės paminklų išvaizda išdidintoje urbanistinėje erdvėje neteko monumentalumo, intymumo ir mastelio išraiškos.

[64] Apie tai plačiau žr. minėtą Vlado Drėmos knygą „Dingęs Vilnius“ (1991), tai pat internetinę prieigą: http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/poses/din%20vilnius%20vokieciu.htm žiūrėta 2017-03-10

[65] Planas paimtas iš http://vilniausplanas.lt/lt/wp-content/uploads/2015/06/vokieciu_gatves_pristatymas_2015_07_21.pdf projekto rengėjas- SĮ „VILNIAUS PLANAS“ 2015 m. žiūrėta 2017-03-10

pav. 29 Sutapdintas 1845m. planas su esamos situacijos planu.

2.1.5 Vokiečių gatvės regeneracijos vizijos tiesiogiai susijusios su istorinio gatvės vaizdo atkūrimu

Vokiečių gatvės atstatymo ir perstatymo , susietų su senuoju užstatymu ir jo panaudojimo būdais vizijas galima suskaidyti į kelias pagrindines:

1. **1982-1992m istorinio užstatymo atkūrimas antrajame Vilniaus senamiesčio regeneracijos projektas:**

   Sparčiai keičiantis visuomenės vertybėms buvo reikalingas naujasis Vilniaus senamiesčio apsaugos projektas. Pasak A . Gučo – „noras atkurti miesto dvasią ir regėti jį atstatytą“[66] Istorinės užstatymo linijos ir senųjų tūrių visiškas atkūrimas buvo didelė siekiamybė, taip pat akcentuota gatvės pokario statinių rekonstrukcijos ar pašalinimo svarba. Pripažinęs padarytas klaidas projektavimo metu, Vladislovas Mikučianis siūlė Vokiečių gatvės tvarkymo versiją, kuri iš dalies vaizduotų prarasto užstatymo istorines linijas : „Sugriautų kvartalų istorinės linijos turėtų būti atkurtos ir pabrėžtos atraminių 35- 40 cm. aukščio sienelių pavidalu. Į buvusių kvartalų pusę turėtų būti pripilta žemės, apstatymo linijos pabrėžtos tankiau susodintais medžiais ir krūmais. Plati pėsčiųjų alėja su poilsio aikštelėmis, taip pat ir dekoratyvinis baseinas su skulptūra turėtų atsidurti palei naująjį apstatymą. Tokia pati operacija turėtų būti įvykdyta ir Vilniaus gatvėje, nužymint istorines buvusio apstatymo linijas priešais S. Neries mokyklos pastato fasadą“[67] Šio projekto misija - kurti sklypų sistemą, kuri po II Pasaulinio karo ji buvo išardyta. Svarbus ir išlikusiųjų vertybių

[66] Cit. iš: Augis Gučas. Paminklotvarkos strategija (1988-1994), in: Kaminskas R. V. Žmogus ir paminklai, Vilnius, 2009, p. 177.
[67] Mikučianis V. Norėjau dirbti Lietuvoje, Vilnius, 2001, p. 93.

išsaugojimas, istorinio pirmavaizdžio bei senamiesčio visumos atkūrimas. Tačiau projektas nebuvo pradėtas įgyvendinti dėl nepatvirtintos užstatymo schemos bei migloto statybos reglamentavimo pateikimo.

2. 2003-2004 m. V. Bakštienės Vokiečių gatvės atkūrimo vizija

pav. 30 V. Bakšienės 1985 m. užstatymo vizija, asmeninis architektės archyvas

Architektė Vokiečių gatvę mato kaip erdvę, kuri neišvengiamai turi kisti, ypač, tikėtina, pagerėjus valstybės finansinei būklei. Projekte numatytas buvusių istorinių pastatų tūrių ir fasadų atkūrimas (pav. 30)[68]. Sprendžiama automobilių parkavimo problema siūlant automobilius liftų pagalba nuleisti į po rūsiais įrengtus požeminius garažus. Sprendžiant iš maketo, važiuojamoji dalis projektuojama po pastatų arkomis. Ilgasis pseudoklasicistinis tūris, išlaikant istoriškumą, būtų prijungtas prie atkuriamų pastatų sienų. Naujai projektuojamos struktūros - keturių aukštų gyvenamieji pastatai, kurių pirmieji aukštai skirti komercinei paskirčiai, statinių tūriai atkuriami pagal istorinį, ikonografinį Vokiečių gatvės vaizdą. Autorės V. Bakštienės manymu, projekto įgyvendinimui užkirto kelią kelis priežastys[69]. Pirma, didelės projekto apimtys, kai tuo metu imtasi tvarkyti Gedimino prospektą vėliau buvo numatomas Pilies ir Didžiosios gatvės atnaujinimas. Antra, detaliojo Vilniaus senamiesčio plano aiškiai nesuformuluotas žemės nuosavybės kriterijus. Projektas liko neįgyvendintas, tačiau architektės atlikta gili istorinė gatvės analizė paklojo pagrindą šios vietos istorinio vaizdo atkūrimo entuziastams.

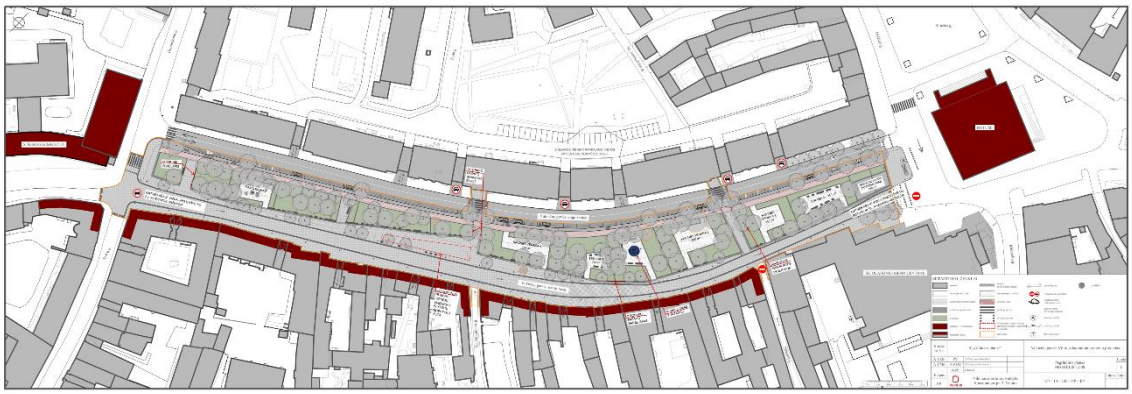
3. SĮ „Vilniaus planas“ 2015 m.

2015 m. projektuoto pasiūlymo pagrindinė mintis – atkurti senąją Vokiečių gatvės tąsą, tačiau derinti su dabartinių žmonių poreikiais, tuo būdu kuriant jaukią viešąją erdvę. Projekte atsisakoma istorinių tūrių atkartojimo ir istorija prakalbinama mažąja architektūra,

[68] Iliustracija paimta iš http://vilniausplanas.lt/lt/wp-content/uploads/2015/06/vokieciu_gatves_pristatymas_2015_07_21.pdf projekto rengėjas- SĮ „VILNIAUS PLANAS“ 2015 m žiūrėta 2018-05-20

[69] Iš Baltrušaitytė R. Vilniečiai stoja ginti pėsčiųjų alėjos, „Veidas“, 2004-05-06, Nr. 19 // http://archyvas.veidas.lt/lt/leidinys.nrfull/409b66c24b37a. žiūrėta 2017-03-10

išlaikoma dabar esanti alėjos/parko tematika. (pav. 31)[70]

pav. 31. SĮ Vilniaus planas Vokiečių gatvės kapitalinis remontas.

Iš teritorijos išstumiami automobiliai, taip atiduodamas plotas pėstiesiems. Automobilių stovėjimo vietų aplink Vokiečių gatvės alėją mažėja per pusę, tačiau šalimais esantiems gyventojams sukuriama galimybė įsigyti papildomų stovėjimo vietų, šalia važiuojamosios dalies randasi nauji dviračių takai. Aptariamas projektas propaguoja vieno lygio struktūrą, kurioje laviruojama esamu grindiniu, tuo tarpu žaliaisiais plotais butų žymimi istoriniai užstatymo plotai. Kur leidžia komunikacijos tinklai, SĮ „Vilniaus plane“ (2015 m.) siūloma eksponuoti ir pamatų fragmentus. Buvusį planinį fragmentą žyminčios atraminės sienutės transformuojamos į suoliukus[71], šalia kabinamos informacinės lentelės, aprašančios originalaus kvartalo istoriją, teikiami buvusių statinių numeriai. Projekte numatoma įrengti zonas vaikams, kavinėms, tad projektas išlaikytų aplinkinių gyventojų saugomą alėją, tačiau tuo pat metu nepamirštant šių vietų istorijos.

Akivaizdu, jog aptartų projektų atsiradimas puikiausiai įrodo vilniečių nepasitenkinimą senamiesčio perstatymu ir Vokiečių gatvės dabartiniu vaizdu. Remiantis Viktorijos Pimpytės įžvalgomis[72], galima konstatuoti, kad A. Tauro ir S. Stulginskio ekspertinės išvados (1960 m.)[73] pirmosios viešai iškėlė Vokiečių gatvės istorinio charakterio atkūrimo idėją ir interpretavo buvusio užstatymo

[70] Iliustracija paimta iš http://vilniausplanas.lt/lt/projektai/keliai-ir-gatves/vokieciu-gatves-kapitalinis-remontas/ žiūrėta 2017-09-28

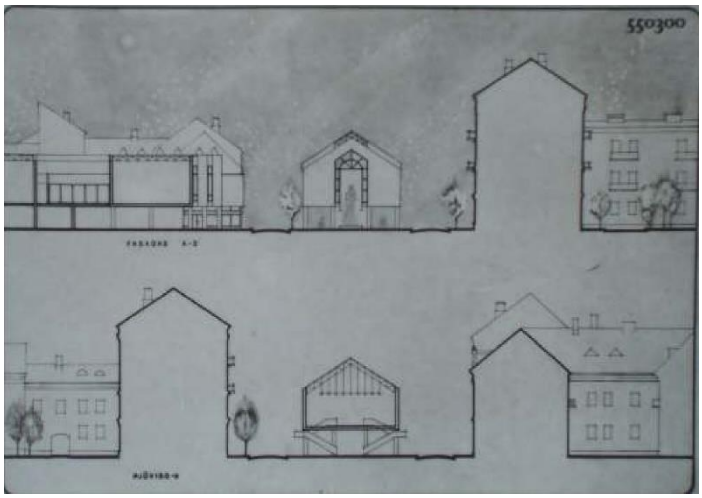
[71] Vilniaus Vokiečių gatvės ateitis: mažiau mašinų, daugiau vietos pėstiesiems ir istorijos ženklų https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-vokieciu-gatves-ateitis-maziau-masinu-daugiau-vietos-pestiesiems-ir-istorijos-zenklu-56-505943#_ žiūrėta 2017-09-28

[72] V. Pimpytė „Vokiečių gatvės kaita paveldosaugos aspektu XXa 5 deš-XXIa pr“. Vilnius 2010m. 72p. Internetinė prieiga-http://www.vokieciugatve.lt/V.%20Pimpyte%20Vokieciu%20gatves%20kaita%20paveldosaugos%20aspektu.pdf žiūrėta 2017-09-28

[73] Vilniaus senamiesčio rekonstrukcijos projektų ekspertinės išvados, 1960, VAA, F. 1019 Ap. 11 B. 27, l. 8

rekonstrukcijos būtinybę. Ta pačia idėja grįstas ir A. Pilypaičio (1973 m.) užstatymo planas, kaip detaliojo senamiesčio išplanavimo dalis buvo ne tik viešas, bet, kas labai svarbu, ir teisiškai galiojantis, 1981 m. patvirtintas LTSR Ministrų Tarybos. Svarbu pabrėžti, kad XX a. 9 deš. Vokiečių gatvės istorinio charakterio interpretacija pasuko atkūrimo kryptimi. Abi kelerių metų skirtumu pasiūlytos užstatymo vizijos (1985 m. V. Bakšienės ir 1987 m. A. Ambraso, A. Trimonio ir G. Adlio)[74] galutiniu tikslu suvokė Vokiečių gatvės istorinio užstatymo atkūrimą. Vėlyvojo sovietmečio laikotarpio ideologinę dvasią atspindinti projektinė vizija užfiksuota antrajame Vilnius senamiesčio regeneracijos projekte.

Paskutinis viešas projektas, siekiantis Vokiečių gatvės užstatymo atkūrimo, sietinas su privačia iniciatyva ir verslo projektu užstatyti tuščią erdvę, bet ne idėjiniu, patriotišku siekiu atkurti prarastą „dingusio Vilniaus“ dalį. XX a. 9 deš. Vokiečių gatvės užstatymo projektų gausoje radosi vizijos, kuriose Vokiečių gatvė traktuota jau ne kaip rekonstruojančio užstatymo reikalaujanti objektas, bet kaip priemonė ar patraukli vieta naujiems miesto projektams įgyvendinti. Tokie projektai buvo 1983 m. R. Anusevičius, V. Mačiulytės galerijos (pav. 32, pav. 33)[75] ir pėsčiųjų alėjos 1986 m. D. Gricius projektų inspiracija[76]. Atrodo, jog XX a. 9 deš., kai suklestėjo šios vietos regeneracijos projektai, į teritoriją žiūrėta ne kaip į fundamentinę miesto architektūrinę ašį, bet kaip į komerciškai patrauklią tuščią erdvę, kurioje galima būtų įgyvendinti miestui reikalingus projektus. Tokius, kurie galėjo būti realizuoti bet kurioje kitoje Vilniaus vietoje. Visos siūlomos vizijos neieškojo jokių sąlyčių su teritorijai būdinga istorija, sakraline aplinka bei kultūriniu krūviu. Beje, to nereikalavo ir skelbiamos projektinės užduotys.

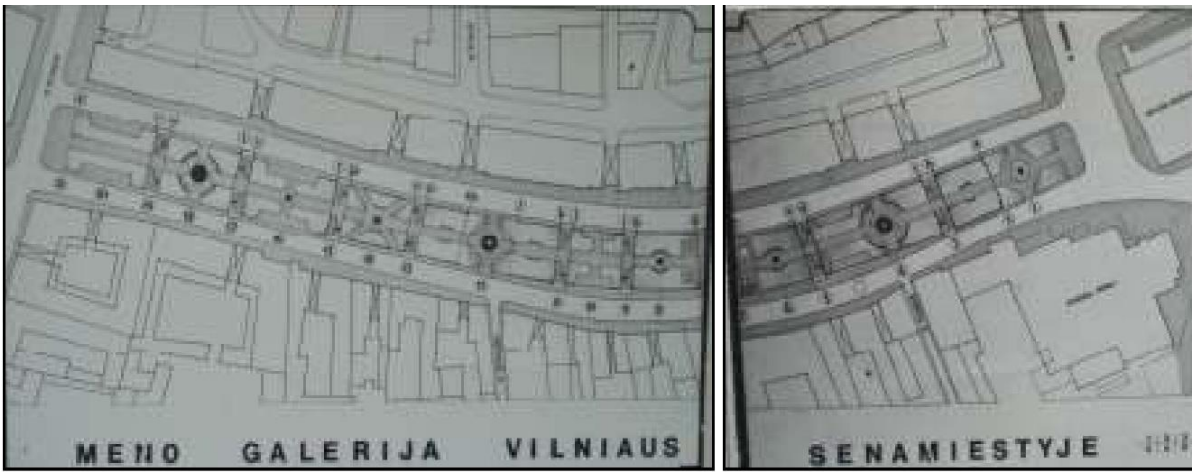
pav. 32 1983 m. konkursinis Meno galerijos Vilniaus senamiestyje projektas. Architektai R. Anusevičius ir V. Mačiulytė

[74] Gasiūnas A. Muziejaus gatvės Vilniuje kapitalinis remontas, priešprojektiniai darbai, susipažinimas su objektu, teritorijos sutvarkymo koncepcija, 1987, KPCA, F. 5 Ap. 1 S.v. 3191 / VAA, F. 2 B. 58-1006

[75] Viktorija Pimpytė „Vokiečių gatvės kaita paveldosaugos aspektu XXa 5 deš-XXIa pr“. , Vilnius 2010, p. 150-152. Iinternetinė prieiga- http://www.vokieciugatve.lt/V.%20Pimpyte%20Vokieciu%20gatves%20kaita%20paveldosaugos%20aspektu.pdf žiūrėta 2017-09-28

[76] Gricius D. Vilnius, Muziejaus gatvės pritaikymas pėsčiųjų zonai, variantai, 1986, VAA, F. 2 B. 58-1061

1983 m. R. Anusevičius, V. Mačiulytės galerijos vizija siūlė esamą Vokiečių gatvės alėją apstatyti dviaukščiais statiniais, neužkertant pėsčiųjų takų. Statinyje buvo numatytos dvi automobilių stovėjimo aikštelės, pasažo viduje - meno galerija. Šis projektas, turėjęs tapti savotiškais „Aušros vartais“ į meną“[77], tačiau projektui nelaimėjus konkurso, buvo įgyvendinta tiktai siūloma V. Vildžiūno Barboros (Radvilaitės) skulptūra.

pav. 33 1983 m. konkursinis Meno galerijos Vilniaus senamiestyje projekto planas. Architektai R. Anusevičius ir V. Mačiulytė

Pasak V. Bakšienės, Vokiečių gatvės sutvarkymo projektus taip pat rengė Tarabildienė, Lapinskas, Gricius. Pastarojo projektas kaip tik ir atitiko šiai pėsčiųjų gatvei keltus reikalavimus: panaikinta senoji gatvės trasa, numatyti įrengti takai, gėlynai, poilsinės, suoliukai, „vasaros maitinimo taškas“, pėsčiųjų tiltas (į Vilniaus gatvę). Mašinų stovėjimo atveju pateikti du galimi variantai: vienas, su požemine dviejų aukštų stovėjimo aikštele, antras su keturių aukštų surenkamu pastatu[78].

Vokiečių gatvės sutvarkymo karštinė puikiai įrodo visuomenės bei architektų nepasitenkinimo mastą matant dabartinį vaizdą. Gi projektų įvairovė ir sprendimų spektras - nuo tiesioginio prarastų statinių atkūrimo iki subtilesnio istorinio interpretavimo, kai buvusios užstatymo linijos „nubrėžimui“ pasitelkiama mažoji architektūra - atspindi visuomenės ir juos rengiančių specialistų požiūrį į paveldą. Nenuostabu, jog miestiečių ir specialistų tarpe atsirado ganėtinai skirtingų nuomonių Vokiečių gatvės istorinio užstatymo atkūrimo klausimu, tačiau projektų skaičius vaizdžiai liudija pribrendusį šios vietos naujo sprendimo aktualumą.

[77] LCVA. 12611-2
[78] Gricius D. Vilnius, Muziejaus gatvės pritaikymas pėsčiųjų zonai, variantai, 1987, VAA, F. 2 B. 58-1061 71

2.2 Dabartinio Vokiečių gatvės užstatymo analizė pasirinktos teritorijos atžvilgiu

2.2.1 Švietimo objektų analizė

pav. 34 Švietimo įstaigų analizė. Detalesnę schemą žr.prieduose

pav. 35 Kultūrinės veiklos analizė. Detalesnę schemą žr. darbo prieduose.

Atlikus Švietimo įstaigų analizę nustatome, jog pasirinktą teritoriją supa įvairios paskirties švietimo objektai (pav. 34), kita vertus, nėra dominuojančios paskirties objektų, tiek aukštųjų, tiek pradinių mokyklų skaičius vienodas.

Tokia analizė parodo, jog aplink teritoriją buriasi įvairaus amžiaus ir interesų grupės, kurios būtų ypač suinteresuotos lankyti naujadarą, atsirasiantį alėjoje. Tokių objektų atsiradimas šalia nagrinėjamos teritorijos ne tik formuoja lankytojų amžiaus skalę, tačiau ir piešia gatvės siluetą. Didelę reikšmę teritorijai turi šiaurės vakaruose esanti Vilniaus Salomėjos Neries gimnazija.

2.2.2 Kultūrinės veiklos analizė

Kultūros objektų skaičius aplink teritoriją gausus- pačią teritoriją supa tiek galerijos, tiek teatrai, tiek muziejai. (pav. 35) Tokių objektų gausa užtikriną judrią gatvę nepriklausomai nuo sezoniškumo, įrodo jog renginių metu buriasi dideli kiekiai žmonių. Galima daryti išvadą, jog teritorija yra gausiai lankoma bet kuriuo sezonu. Dėsninga ir tai, kad tokių objektų sankryžoje atsidūrę praeiviai, miestelėnai ar Vilniaus svečiai geidžia stipria architektūrinės, technologinės kalbos raiška bei nerutinine švietėjiška misija pasižyminčio išskirtinio objekto – natūralaus aplinkinių kultūrinių objektų „spiečiaus“ elemento – atsiradimo.

pav. 36. Bažnyčių ir kultūros namų analizė. Detalesnę schemą žr.prieduose.

2.2.3 Bažnyčių ir įvairių konfesijų maldos namų analizė

Vilniaus senamiesčio architektūrinei tapatybei didelę svarbą turi bažnyčios, pritraukiančios pamaldžius žmones, periodiškai lankančius bažnyčias ar maldų namus. Įvairių konfesijų tikinčiųjų (katalikų, liuteronų, stačiatikių, anglikonų, musulmonų, budistų ir pan.) maldos namai, pasižymintys išskirtine specifine architektūra, yra neabejotinai bet kurio pasaulio miesto silueto bei architektūros išskirtinumą kuriantys objektai. Panašiai modeliuojamas ir originalus Vilniaus senamiesčio veidas. Bažnyčios, cerkvė, liuteronų maldos namai, supantys Vokiečių gatvės teritoriją, tapo dideliu turistų bei tikinčiųjų bendruomenių traukos magnetu. Šiaurės vakaruose, sklypo atžvilgiu, Vilniaus gatvėje stovinti Šv. Kotrynos bažnyčia traukia ypač gausius lankytojų srautus lankytojų ne tik sakraline architektūra, tačiau ir savo kultūrine veikla (ten įsikūręs šv. Kristoforo orkestras). Vokiečių gatvės indentiškumo siekį ir joje atsirasiančią architektūrą turėtų stipriai sąlygoti šiaurės vakaruose (Šv. Kotrynos) ir pietryčiuose (Šv. Kazimiero) bažnyčių architektūra. (pav. 36) Galime daryti prielaidą, jog teritoriją supantys įvairių konfesijų maldos namai (katalikiška Šv. Dvasios (Dominikonų) bažnyčia , Evangelikų liuteronų bažnyčia, ortodoksų Šv. Mikalojaus cerkvė ir kt.) yra ryškus Lietuvoje tvyrojusios tolerancijos įvairioms religijoms atspindys. Ši konstanta stipriai sąlygoja būsimo projekto architektūrinę kalbą formų sugestijos kanoną.

2.2.4 Traukos objektų analizė

Didelę svarbą teritorijos istorinės atminties išsaugojimui čia atlieką teritoriją supantys ar teritorijoje esantys paminklai. Tokie objektai dažniausiai lankomi Vilniaus miesto svečių ir liudija apie lankytojų žingeidumą, todėl projektuoti architektūrinį naujadarą interpretuojant šioje vietoje „dingusį“

užstatymą gana tikslinga. Taip estetiškai būtų įkalinta žiūrovui pasakojama kvartalo istorija ir alėja prikelta naujam, ne tik tranzito paskirties etapui.

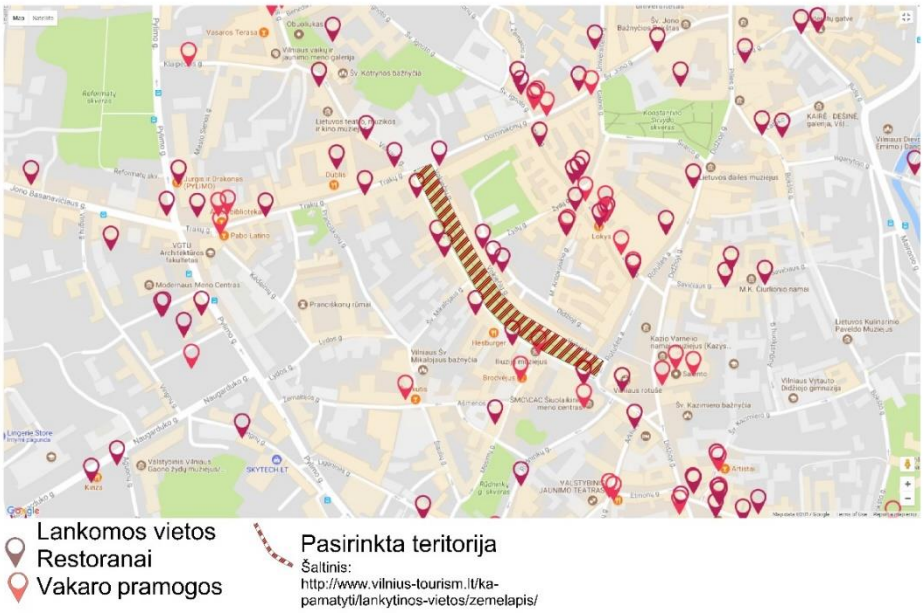
Išvada: Vokiečių gatvės istorinė-sakralinė erdvė reikalauja išskirtinio naujadaro, kurio programa, architektūrinė idėja atspindėtų toleranciją įvairioms tautoms bei religinėms konfesijoms. Naujasis objektas savo architektūrine forma bei misija turi būti harmoningas atminčiai ar ateičiai. Kitu atveju būtų griaunama per daugelį amžių suformuota šios Vilniaus miesto gatvės mentalinė dvasia.

pav. 37. Lankomų objektų analizė.
Detalesnę schemą žr. prieduose.

2.2.5 Lankomų pramoginių vietų analizė

Siekiant užtikrinti teritorijos ar joje esančio objekto lankymą, miestas turi būti kultūriškai „gyvas“, patrauklus bet kuriuo paros metu. Kalbant apie Vokiečių gatvės teritoriją, manytina, kad tuo tikslu aplink turėtų būti kuriami multifunkciniai traukos taškai ir jų įvairovė turėtų pritraukti skirtingo amžiaus ir poreikių žmonių srautus. Akivaizdu, kad tik kryžminant skirtingų socialinių bei amžiaus grupių žmonių poreikius ir įgyvendinant juos tenkinančių paslaugų įvairovę, šioji Vilniaus senamiesčio dalis būtų patraukli ir gyvybinga. Būtent tokia ir yra Vokiečių gatvė šiandien, aplink gausus lankomų pramoginių vietų skaičius. Alėją supa restoranai, koncertų bei parodų salės, salonai, specifinės prekybos objektai, ar vietos siūlančios, vakarinę veiklą (pav. 35). Šioje Vilniaus senamiesčio dalyje gyvybinga prekyba ir siūlomų paslaugų gausa (pav. 36). Visa tai neklystamai sufleruoja, kad ir naujasis šioje teritorijoje planuojamas objektas turi būti iš esmės multifunkcinis savo paskirtimi ir veiklomis. Šioji ypatybės turinys privalo būti iššifruojamas nestandartiškai, labai

kūrybiškai ir sumaniai, ką ir bando siūlyti būsimo projekto autorė.

pav. 38. Vilniaus senamiesčio lankomų objektų analizė.

pav. 39. Lankomų objektų analizė

2.2.6 Teritorijos susisiekimo analizė

pav. 40. Vokiečių gatvės teritorijos susisiekimo analizė.

Lankomų objektų, kultūrinių statinių ar sakralinės arba švietimo architektūros objektų skaičius reikalauja jog Vokiečių gatvės erdvė būtų gerai pasiekiama tiek viešuoju, tiek nuosavu transportu. Automobilių stovėjimo aikštelių skaičiaus deficitas Vilniaus senamiestyje gali būti paaiškinamas, kaip gyventojų ar čia dirbančių žmonių gausos pasekmė. Ši problema turi tendenciją augti. Tad ateities vizija tokia, jog senamiestiniai objektai turėtų būti gerai pasiekiami viešuoju transportu, turi būti užtikrintas susisiekimas su kiekviena miesto dalimi, o viešojo transporto stotelės turėtų būti pasiekiamos pėsčiomis ir išdėstytos strategiškai patogiose vietose. Nagrinėjama teritorija šiandien yra puikiai pasiekiama tiek viešuoju, tiek nuosavu transportu. Sprendžiant automobilių gausos problemą Vilniaus istoriniame senamiestyje, aplink teritoriją gausu viešojo transporto nuomos punktų.

2.2.7 Teritorijos siluetų analizė

pav. 41. Vokiečių gatvės užstatymo siluetas nuo einamosios dalies žvelgiant į Vilniaus gatvę.

Vokiečių gatvės alėjos siluetą, kaip minėta, formuoja teritoriją supantys statiniai. Didelę reikšmę turi iškilę sakralinės architektūros bokštai. Analizuojant siluetą, matomą keliaujant Vokiečių gatve link Vilniaus gatvės, matome aiškiai stilistika ir tūriu išsiskiriantį statinį - Vilniaus Salomėjos Neries gimnaziją. Šis statinys aiškiai dominuoja - tarsi užbaigia alėją, tačiau išlaiko silueto istorinę liniją. Siluetą keičia už Vilniaus Salomėjos Neries gimnazijos stūksanti Šv. Kotrynos bažnyčia su dviem grakščiais bokštais ir prie šono prigludusia Dievo Apvaizdos koplyčia. Šie baroko stiliaus bokštai tampa viena iš Vokiečių gatvės alėjos aukštuminių dominančių. (pav. 41) Tuo tarpu nagrinėjant atsiveriančius siluetus Rotušės kryptimi, siluetiškai Vokiečių gatvę užbaigia L. Stuokos Gucevičiaus projektu 1785 m. pastatyta klasicistinio stiliaus Vilniaus Rotušė, aukštingumu, deja, neišskirdama[79], tačiau blokuodama vaizdą į užstatymo liniją už jos (pav. 42). Stilistinį Vokiečių

[79] Pirminis Stuokos Gucevičiaus Rotušės variantas buvo su įspūdingo aukščio bokštu-kolona su laikrodžiu ir užbaigiančia masyvia skulptūra. Karaliaus (kadangi tokio masto projektui reikėjo šalies valdovo sutikimo) ir Magistrato vertinimui buvo pateikta keletas projektų, tačiau pasirinktas kukliausias ir lengviausiai įgyvendinamas be bokšto. Taip Vilnius prarado dar vieną išskirtinį objektą. Kompaktiško monumentalaus tūrio, dviaukštė, darnių proporcijų Rotušės architektūra atliepia klasicistinio stiliaus kanoną: pagrindinį fasadą eksponuoja 6 dorėninių kolonų portikas ir žemas trikampis frontonas. Kiek žinoma, pats Stuoka Gucevičius mėgo kritikuoti kitų architektų projektuotus pastatus. Apie tai rašoma Vlado Drėmos knygoje „Vilniaus katedros rekonstrukcija 1782-1801 metais“, žr. p. 194-195.

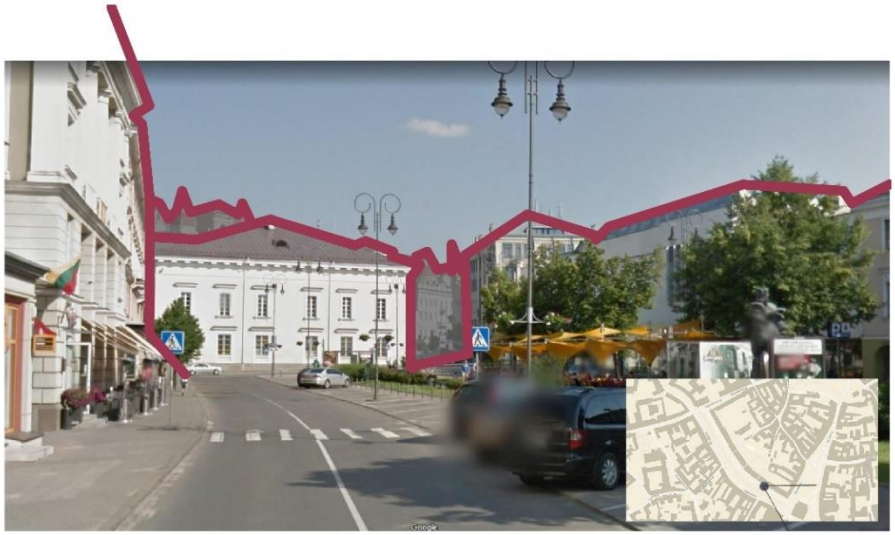
gatvės vientisumą jaukia ne tik stalinietiškos architektūros statiniai, bet ir V. Čekanausko projektuotas sovietinio modernizmo sampratos ŠMC\CAC Šiuolaikinio meno centras, nors šis objektas pakankamai nuolankiai įsipaišo į esamą siluetą.

pav. 42. Vokiečių gatvės užstatymo siluetas nuo einamosios dalies žvelgiant į Rotušės alėją

Žvelgiant nuo einamosios dalies Vilniaus Rotušė savo tūriu užstoja dvi aiškias Vokiečių gatvės dominantes, kurios puikiai matomos naudojantis važiuojamąja šios gatvės dalimi. (pav. 40)

Kairėje matoma Šv. Kazimiero bažnyčia, kurios stogai tampa ryškia Vokiečių gatvės, žvelgiant link Rotušės alėjos, aukštumine dominante (pav. 43). Kita vertus, regime siluetą, kurį kuria Rotušės g. 33 statinys, dominuojantis savo neįprasta šiai gatvei keturaukšte statyba.

pav. 43. Vokiečių gatvės užstatymo siluetas nuo važiuojamosios dalies žvelgiant į Rotušės alėją.

2.3 Vokiečių gatvė – teritorija miesto projektams igyvendinti.

2.4. Bendrosios darbo išvados

Dar nebaigus ardyti Vokiečių gatvėje 1944 m. subombarduotų namų griuvėsius, ankstyvais pokario metais Lietuvos architektai ėmė kurti naujas šios Vilniaus miesto senamiesčio dalies užstatymo vizijas. Projektuose siūlomų idėjų spektras buvo ypač platus - nuo istorinio užstatymo rekonstrukcijų iki sovietiškos architektūros koncepcijos įgyvendinimo, visiškai ignoruojančios šios Vilniaus senamiesčio dalies architektūros raidos istoriją. Ekonomijos bei sovietizacijos sumetimais įgyvendintas būtent toks sprendimas: jis ignoravo tiek supančią kultūrinę bei sakralinę aplinką, tiek gyvąją architektūros raidos istoriją. Ne tik išplatėjusios gatvės, akį rėžiantis senosios ir naujosios (sovietinės socrealistinės) architektūros stilistikos kontrastas, bet ir architektų kaltės jausmas skatino rastis naujus projektus. Tai prasidėjo jau nuo simbolinės N. Chruščiovo “atšilimo“ metų datos (1960 m.) ir tęsėsi iki pat 2015 m. Vis dėlto, būtina pabrėžti, kad nei vienas siūlytas projektas nebuvo rimtai svarstomas realaus finansavimo bei įgyvendinimo perspektyvoje. Neatsitiktinai „negydoma“ architektūrinė žaizda Vilniaus senamiestyje, viename centrinių jo taškų, iki šiol žadina architektų vaizduotę ir atveria naujas galimybes drąsioms vizijoms.

Nerimastingas, neretai eksperimentinis Vokiečių gatvės vizijų ieškojimas liudija visuomenės nepasitenkinimą regint dabartinį gatvės vaizdą, ypač menant šios miesto dalies gyvąją istoriją. Būtina atkreipti dėmesį, kad pastaraisiais dešimtmečiais įsigalėjus rekonstrukcinio pobūdžio projektams, vis dėlto randasi gaivesnis požiūris. Manymas, kad šios Vilniaus senamiesčio dalies architektūrinės-istorinės prieštaros inovatyvus sprendimui būtinas modernesnis požiūris. Toks, kuris gebėtų išskirtinai šiuolaikiškai, savaip sokratiškai numatyti Vokiečių gatvės architektūrinio vaizdo sutaikymo su istorija sprendimą. Be abejo, toks projektas turėtų išsiskirti savo meniniu sprendimu, kokybe, įsipareigoti sutraukti didelius žmonių srautus iš aplinkinių gatvių, Vilniaus, Lietuvos bei mieto svečius.

Išvados

Karo prevencijos centrui Vokiečių gatvė pasirinkta tikslingai. Tai sąlygoja daugelis istorinių, kultūrinių bei urbanistinių prielaidų. Pastarųjų visumą pristato šios tezės:

- Karo, XX a. nacių ir sovietų okupacijų palikta žaizda iki šiol negyja Vilniaus miesto Vokiečių gatvėje. Tai ištisas sostinės senamiesčio kvartalas, kurį Stalino įsaku Vilniui „padovanojo“ sovietų karo vadai ir įvykdė lakūnai, subombardavę 1942 m., sudegus ir pakartotinai bombardavus 1944 m. liepos mėn. 10-11 d. Nors sovietai Vilniaus senamiesčio 1944 m. nebombardavo, bet Vokiečių gatvei bombos kliuvo ir dėl siutinančio pavadinimo „*Nemeckaja*“ (bombonešių trasos ėjo Vilniaus ir Vokiečių gatve). Taip buvo prarasta Vokiečių gatvės istorinė bei architektūrinė atmintis.
- Vokiečių gatvė tęsėsi nuo Rotušės iki Trakų, Vilniaus, Domininkonų gatvių sankryžos. Šioje neeilinėje senojo Vilniaus vietoje virė gyvas gyvenimas, Rūdininkų ir Vokiečių gatvių kampe stūksojo 1878 m. pastatytas „Continental“ viešbutis, susikirtime su Trakų gatve stovėjo viešbutis „Europa“. Čia buvo baroko, net gotikinio stiliaus elementų Miulerio namas (Nr. 26), Tyzenhauzų rūmai (Nr. 28), kiti statiniai.
- Nors kai kuriuos 1944 m. sugriautus pastatus dar galima buvo atstatyti (rytinėje gatvės pusėje buvo stipriai nukentėję maždaug trečdalis pastatų), atvykę sovietiniai specialistai unikalioje viduramžių gatvelių ir griuvėsių vietoje neįžvelgė nieko vertingo. Suardžius gatvelių tinklą, sovietizacijos bei „išvalymo“ tikslais buvo nutiestas stalinietiškas bulvaras. Išliko tik vakarinė gatvės pusė, o dingusios rytinės dalies liko kelios nuotraukos, prisiminimai ir piešiniai. Ji buvo užstatyta nykiais socrealistinio stiliaus pastatais.

- Beveidė, tapatybę praradusi, sovietizuota istorinė miesto dalis yra bene skausmingiausia Vilniaus vieta, primenanti karus, genocidą, holokaustą ir okupacijas. Būtent šiuos Antro Pasaulinio karo bei sovietinės okupacijos randus labai tikslinga priminti ir „gydyti“ Karo prevencijai skirtu daugiafunkciniu pastatu bei visiškai jo nauja koncepcija.
- Kaip žinia, istorijos įvykių „sužalotų“ teritorijų pertvarkymas ir nestandartiški, radikalūs sprendimai plačiai ir kompleksiškai taikomi visame pasaulyje (Vokietijoje, Airijoje, Didžiojoje Britanijoje, Jungtinėse Amerikos valstijose, Skandinavijos šalyse, Estijoje ir pan.).
- XXI a. socialiniai bei kultūriniai iššūkiai padiktavo naujos funkcijos pastatų poreikį. Karo prevencijos centro specifika siūlo visiškai naują pagrindinių funkcijų konceptą: istorijos įamžinimą, praeities, dabarties apmąstymą ir karo baisybių atmintį, karo prevenciją ir kuriamos ateities hipotezę.
- Išnagrinėjus nuo pat XX a. 6 deš. iki 2015 m. Vokiečių gatvės atstatymui, vėliau rekonstrukcijai, dar vėliau – jos istorijos išsaugojimui mažosios architektūros priemonėmis siūlytus projektus tampa akivaizdu, kad pokarį praktiškai buvo realizuotas blogiausias variantas. Kaip minėta, 6 deš. Vokiečių gatvė išplatinta, paversta Vilniaus senamiesčio svetimkūniu (alėja), kurios rytinė pusė užstatyta socrealistinio sovietinio stiliaus pastatais. Todėl neslopsta poreikis ieškoti naujų šios traumuotos vietos nuskausminimo sprendimų, kurie konceptualiai išsiveržtų iš „užburto rato“ teritorijos.
- Nekyla abejonių, kad XXI a. postmodernybės laikų žmogus kitaip akceptuoja istorijos atmintį, kitaip apmąsto modernumo sampratą ir skiriasi „naujagimių bumo“ ir Z kartų žmonių poreikiais. Bėgant metams tobulėja technologijos, ieškoma vis išraiškingesnių architektūrinių bei funkcinių sprendimų, bodimasi rutininiais sprendimais. Vilniuje vis aktualiau iškyla jaunų lietuvių autorių sukurtų unikalios architektūros netipiškų funkcijų statinių poreikis. Tokie projektai turi puošti Vilnių, įprasminti laikmetį ir kelti stiprią emocinę stimuliaciją.
- Vilniaus Vokiečių gatvės teritorijoje darbo autorė siūlo karo ir sovietmečio žaizdų radikalaus „gydymo“ idėją – projektuoti Karo prevencijos centrą. Konceptualus naujadaro sprendimas būtų puikus, šiuolaikiškas įsisenėjusios problemos sprendimas. Statinys nekontrastuotų buvusiems užstatymams. Atvirkščiai, būtų ieškomas sprendimas, kurio architektūrine kalba, technologijos bei funkcijų turinys harmonizuotų su istorija ir paryškintų istorinę, kultūrinę šios senamiesčio dalies tapatybę.

- Pagarba istorija ir sugriautam „dingusio Vilniaus“ užstatymui būtų įprasminta Karo prevencijos centro ekspozicijose bei prevencinėse funkcijose. Šios tematikos ir funkcijų centrą tikslingiausia statyti būtent ten, kur karo sugriovimų ir okupacijos pasekmės iki šiol liudija stalinietiškomis grimasomis sudarkytas Lietuvos sostinės „veidas“.
- Atmintis būtų įprasminta inovatyviu istorijai, jos simboliams draugišku architektūriniu sprendimu. Daugiafunkcinis karo prevencijos centras talpintų tiek ekspozicijų erdves, tiek karo prevencinės paskirties objektus, edukacijos erdves, viešųjų susibūrimų sales, multimedijinių renginių kambarius, skaityklas, archyvą, treniruočių ar bandymų zonas ir pan. Ekspozicijų objektai lankytojams keltų stiprias emocijas (užuojautą, gailestį, siaubą), kita vertus, skatintų drąsą, nesusitaikymą, pasiaukojimą bei patriotizmą. Mokymai ir naujosiomis technologijomis grįstos pratybos padėtų apsisaugoti nuo kylančių naujų militaristinių grėsmių.
- Pasirinkta Karo prevencijos centro vieta Vilniuje, Vokiečių gatvėje strategiškai patogi dėl didelių Vilniaus mieto gyventojų bei turistų srautų. Čia vyksta kultūrinis ir naktinis miesto gyvenimas. Modernus karo prevencijos centras bei jo vykdomos funkcijos galėtų tapti naujuoju traukos centru tiek jaunimui, tiek vyresnio amžiaus žmonėms. Netradiciškai, išmaniai ir kūrybiškai pasakojama „dingusio Vilniaus“ kvartalo istorija būtų puiki Lietuvos kultūros reprezentacija atvykstantiems turistams bei miesto svečiams.
- Karo prevencijos centras Vokiečių gatvėje nereikalauja radikalaus transporto magistralių bei mazgų pertvarkymo. Strategiškai palanki jo lokacija: jau funkcionuoja geras viešasis susisiekimas, statinys būtų lengvai pasiekiamas tiek pėsčiomis, tiek visuomeniniu transportu. Objektas būtų projektuojamas patrauklioje miesto vietoje. Greta išsidėstę svarbūs kultūrinės paskirties pastatai, bažnyčios, šalia stūkso Vilniaus Rotušė. Šioje vietoje gerai išvystyta sostinės infrastruktūra: sukurtas platus muziejų, koncertinių salių, muziejų bei maitinimo įstaigų tinklas. Karo prevencijos centras Vokiečių gatvėje būtų integruotas ir į miesto urbanistinę struktūrą.
- Svarbu ir tai, kad Karo prevencijos centre būtų įgyvendinamos Lietuvoje dar neeksploatuotos funkcijos (karo ir okupacijų atminties saugojimas, skaudžių klaidų priminimas bei analizė, karo prevencinių priemonių mokymas, švietimas, pratybos ir pan.). Tai neabejotinai susilauktų įvairaus amžiaus bei skirtingų socialinių grupių žmonių dėmesio. Kartu būtų sprendžiama neramiems mūsų laikams opi apsisaugojimo nuo galimo naujo karo fizinių bei dvasinių sužalojimų užduotis.

- Patrauklus ir kūrybiškas pastato estetinis apipavidalinimas, implantuotos istorijos pamokų reikšmės, simboliai praktiškai realizuotų darbo autorės siūlomo projekto sumanymą. Ji siekia inicijuoti konceptualų sprendimą, įdiegti architektūros metaforinį ženklinimą, naujausias technologijas ir apskritai rasti unikalų lietuvių Karo prevencijos muziejaus kodą.
- Realizavus projektą būtų naujoviškai, radikaliai ir visuomenei aktualiai išspręstas per ilgus dešimtmečius susikaupęs neigiamas šios Vilniaus senamiesčio dalies krūvis. Šiuolaikiškas daugiafunkcinis naujadaras skatintų kurti palankią investicijoms aplinką, gerėtų miesto kultūrinė bei architektūrinė struktūra ir miesto estetinis įvaizdis. Istorinės atminties bei antimilitaristinės paskirties Karo prevencijos centras yra viešosioms reikmėms pritaikytas objektas, galintis tapti stipriu traukos tašku, įprasminančiu istorinį bei kultūrinį Vilniaus miesto paveldą. Toks objektas gali įgauti nacionalinės tapatybės ženklą, kuris suteikia šaliai išskirtinumo.

2.5. Projekto idėja, sudėtis ir apimtis

Vilniuje projektuojamas „Karo prevencijos centras“ įsijungia į kitų panašios paskirties statinių-muziejų grupę tarptautiniu mastu žr. aptartus Berlyno, Gdansko ir kt. objektus. Statinio projektinė idėja su jais solidarizuojasi architektūrinės kalbos iššūkio semantika ir integruoja „šūvio“, „pleišto“, katastrofos simbolio architektūrinius ženklus-simbolius, arba pastato „raktažodžius“. Projekto autorei Karo prevencijos centro architektūrinės formos idėją pakuždėjo Lietuvoje sausio 13 naktį prie TV bokšto vykę įvykiai, dokumentika, pasakojimai ir prieš sovietų tanką stovėjęs jos tėvas (Pav. 44):

pav. 44 1991 m. Sausio 13 d. įvykiai. Andriaus Petrulevičiaus noutrauka

Projektuojamo naujadaro tikslas- tapti kiekvieno individo aplinkos dalimi, tokiu būdu statinys keis kiekvieno asmens kasdienybę ir nesąmoningai bus paveikus priimant sprendimus. Architektūra šiame kontekste atlieka savimonės vystymo funkciją. (Pav. 45)

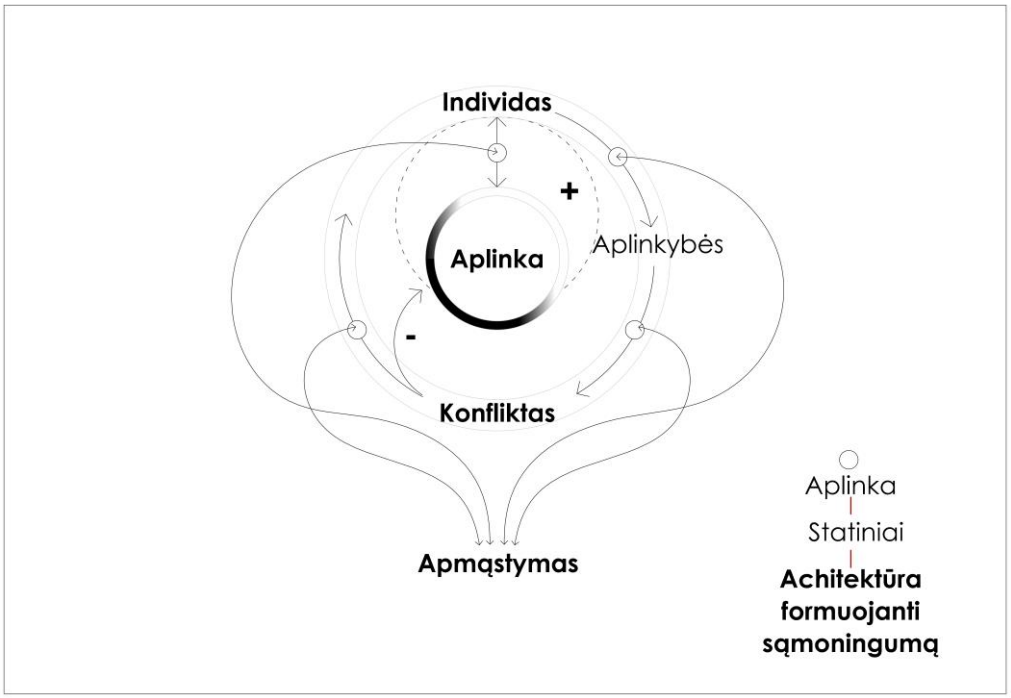
Pagrindinis projekto dalies tikslas – su karo prevencija susijusių priemonių diegimas tiek statinio aplinkoje, tiek pačiame statinyje. Lankytojams skirtas „Karo prevencijos centras“ viduje talpina ne tik muziejaus funkcijas, bet jas papildo ir mokymų, bei rekreacinės/pramoginės erdvės.
Pagrindinės projektinės dalies funkcijos :

Viešosios erdvės:

- Įvairaus tipo ekspozicinės erdvės (nuolatinių ar keičiamų parodų salės);
- Inovatyvi edukacija (mokymų ir simuliacinės erdvės);
- Pramogos (kavinės, muziejaus parduotuvė, poilsio ir apžvalgos zonos).

Tarnybinės erdvės :

- Darbuotojų patalpos, administracinės erdvės.

pav. 45 Statinio pagrindinės idėjos koncepcijos išskleidimas

2.6. Projekto programos prioritetai

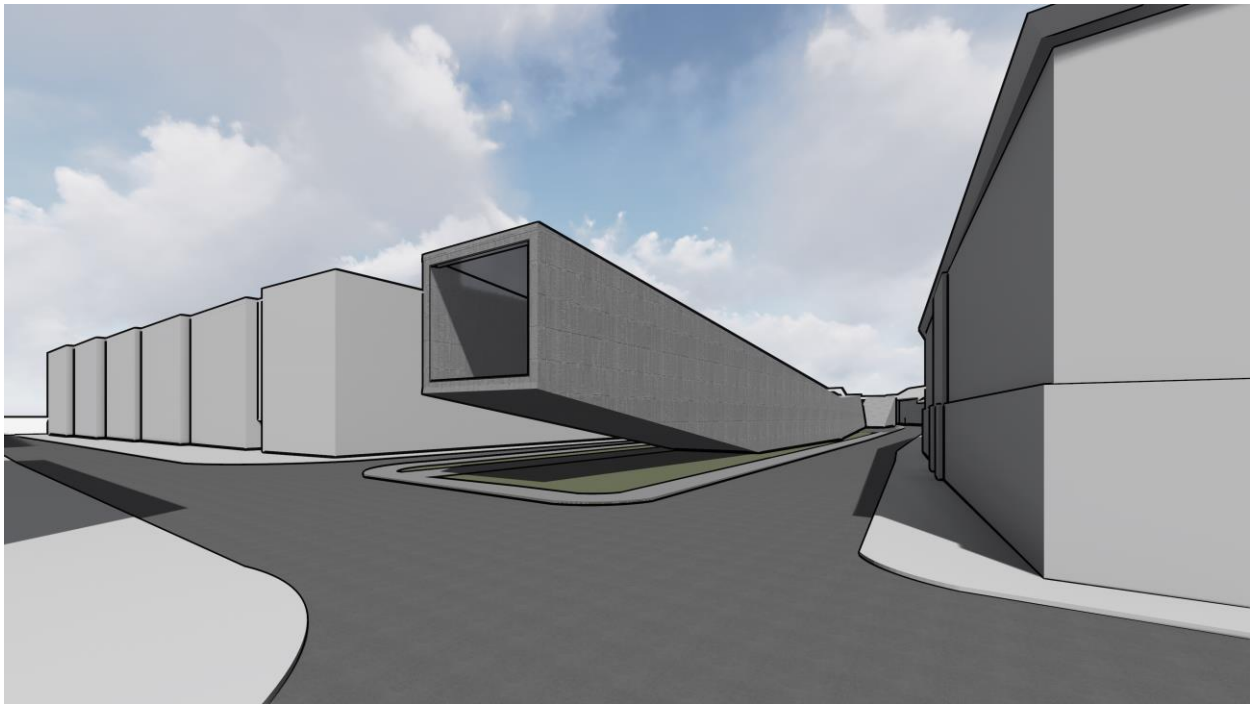
Šiuo projektu siekiama įgyvendinti tiriamoje dalyje įvardintas karo muziejų ir stichinių nelaminių prevencijos ir edukacijos centrų programos dalis, spręsti iškeltas problemas, pagrindinį dėmesį skiriant lankytojų edukacijai. Statinio struktūroje prioritetinės laikomos ekspozicijai skirtos erdvės, kuriomis lankytojas judėtų skirtingomis istorinėmis epochomis.
Statinyje atskleidžiamos penkios istorinės tematikos:

- **Nacių okupacijos laikmetis** (1941m. - 1945m.) Pagrindinis tematikos tikslas pabrėžti holokausto aukas, taip pat supažindinti su šioje vietoje stovėjusiu kvartalu.
- **Partizaninis karas Lietuvoje** (1944m.-1956m.) Pagrindinis tematikos tikslas – supažindinti su sovietine mobilizacija, civilinės ginkluotos sovietų valdžios būrio nariais („stribais“), NKVD. Taip pat pristatyti Lietuvos pasipriešinimą – įžymiausius vadus ir jų istorijas (Žemaitis, Vanagas) vietas ,kur vykdavo didžiausi mūšiai. Pristatomi anti-sovietiniai leidiniai.
- **Sovietizacijos laikotarpis Lietuvoje** (1940 m.-1941 m., 1944 m.-1988 m.) Pagrindinis tematikos tikslas – supažindinti su sovietine propaganda , pasakojama sovietinio gyvenimo idilė , kuri slėpė masines deportacijas, žuvusiųjų skaičius.
- **Tarybų sąjungos pabaiga Lietuvoje** (1978 m. – 1991 m.) Pagrindinis tematikos tikslas – pristatyti Laisvės lygą, Sąjūdį. Supažindinti su jaunimo anti-sovietiniu judėjimu – Roko maršais. Pristatyti Baltijos kelią , 1990 m. kovo 11d. pasirašytą Lietuvos nepriklausomybės atstatymo aktą, 1991 m. sausio 13 d. kruvinus įvykius.
- **Dabarties įvykiai** (1991 m. – XXI a. II deš.). Pagrindinis tematikos tikslas – pristatyti šiuo metu vykstančius karinius konfliktus: Gruzijos karas, Donecko atskyrimas, Krymo aneksija, karas Sirijoje ir kt. Pristatyti „informacinį karą“, pabrėžti karo grėsmę.

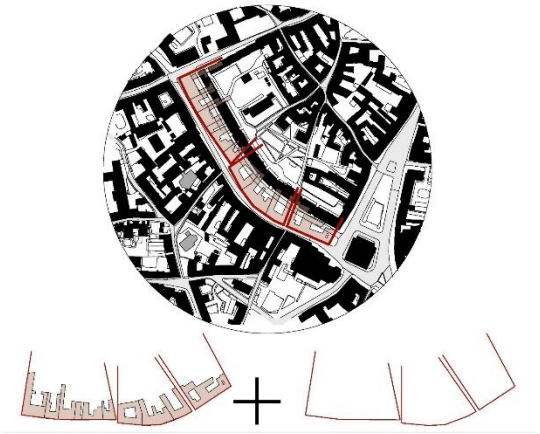
Eksponatų ir architektūros sąjungos dėka Karo prevencijos centro lankytojai susipažintų su baisiausiais karo padariniais, taip lavindamas savo sąmoningumą karinių konfliktų atžvilgiu. Kiekvienas lankytojas turės galimybę praplėsti savo žinias karinio parengimo pamokose , įgytą praktiką taip pat galės pademonstruoti simuliacinėse erdvėse pasitelkiant naujausias technologijas, atkuriant reikšmingiausias karo klaidas ir padarinius.

2.7 Variantinis projektavimas

2.7.1 Pirmasis Karo prevencijos centro variantas

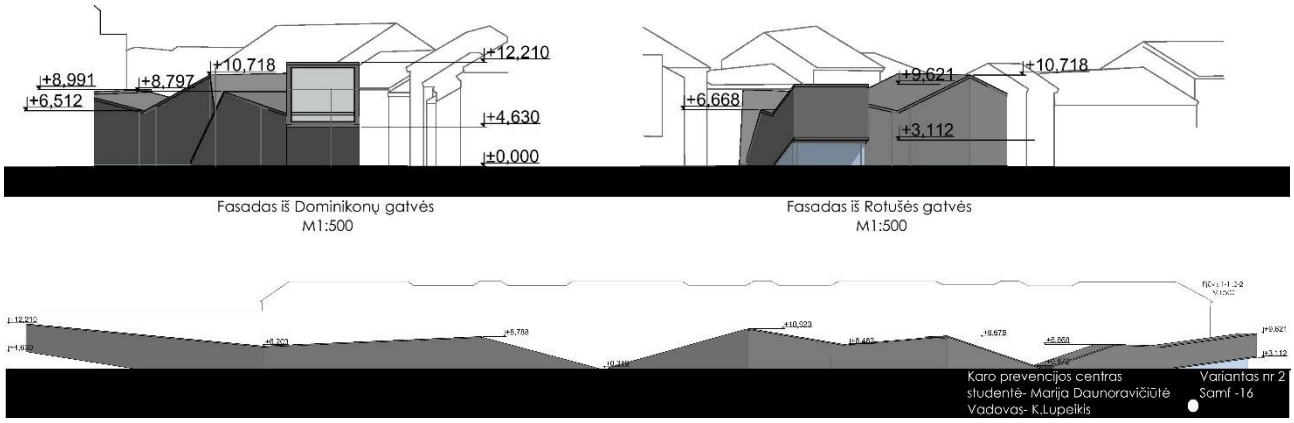
pav. 46 . Karo prevencijos centro pirmasis variantas, vizualizacija iš Dominikonų gatvės pusės

pav. 47 Karo prevencijos centro pirmasis variantas, statinio idėja.

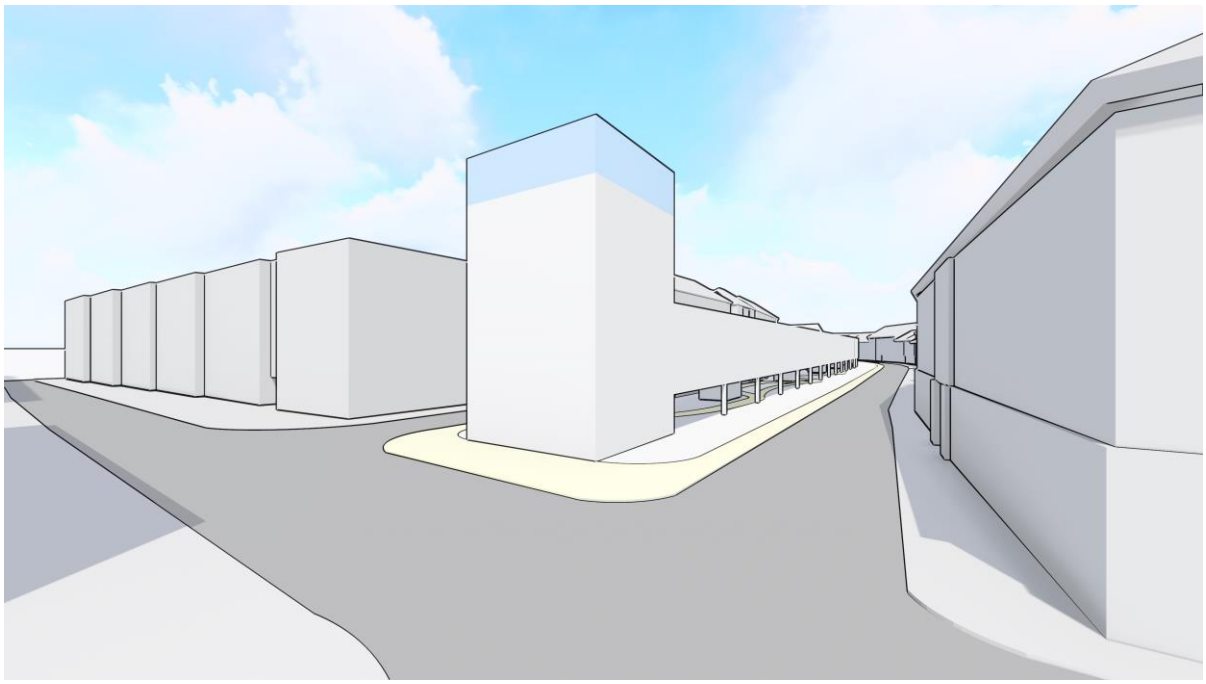
Idėja grindžiama istorinio užstatymo interpretavimu ir įterpimu į naują statinį. Naujadarų kontūrus diktuoja istorinio užstatymo linijos ir statinius skyrusios gatvės. Struktūra suskaidoma į tris atskirus tūrius, atkartojama pietinės Vokiečių gatvės istorinio užstatymo kontūrai. (Pav. 47) Siūlomas variantas išsiskiria tuo, jog kiekvienas korpusas turi atskirus patekimus į vidų, visi patekimai yra komponuojami iš šiaurinės sklypo dalies, Vokiečių gatvės alėjos. Sklypo dalyje numatoma antžeminės automobilių stovėjimo aikštelės, susibūrimo erdvės, pramogų zonos. Cokoliniame , viduriniame pastato aukšte, įsikūrusios mokymo ir pratybų/simuliacinės erdvės. Pirmuose aukštuose projektuojamos mokomosios paskirties, konferencijų ir galerijos erdvės, taip pat ir administracinės bei komercinės funkcijos, jos tęsiasi ir antrame aukšte. Toks statinys būtų patrauklus miesto gyventojams ir miesto svečiams.

Statinio forma ir tūris gan išraiškingas, tai daroma tikslingai norint pastatui suteikti disonuojančią su aplinkiniu užstatymu formą, taip objektas tampa miesto traukos centru, landmark'u. Statinio aukštingumas kiekviename korpuse kinta, suteikdamas objektui formą primenančia toje vietoje „dingusį miestą". Toks išraiškingas objektas sukurtas remiantis karo muziejų ir prevencijos centrų analize. Išnagrinėjus pastatus paaiškėjo ryški tendencija su karu susijusius objektus projektuoti aštriomis, aiškiomis ir išskirtinėmis formomis (pav 48) Tokių statinių koloritas dažniausiai tamsus, o pasirinktos apdailos medžiagos betonas, stiklas, metalas. Tokios tematikos pastatai neturėtų būti „jaukūs", kaiptik savo išskirtine koncepcija priversti lankytoją susikaupti, susimąstyti. Laviruojant šaltomis ryškiomis formomis lengva pasiekti emocinį pojūtį, sukurti rūsčia ir ekspresyvia architektūrine kalba išsiskiriančias erdves.

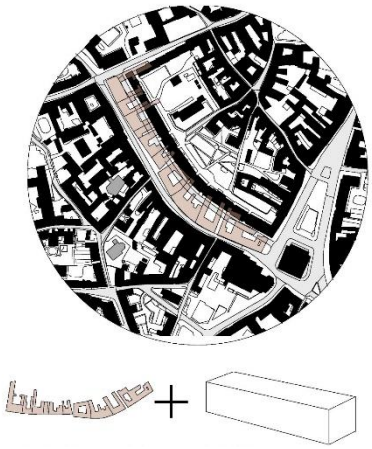

pav. 48 Karo prevencijos centro pirmasis variantas, statinio fasadai.

2.7.2 Antrasis Karo prevencijos centro variantas

pav. 49. Karo prevencijos centro antrasis variantas, vizualizacija iš Dominikonų gatvės pusės

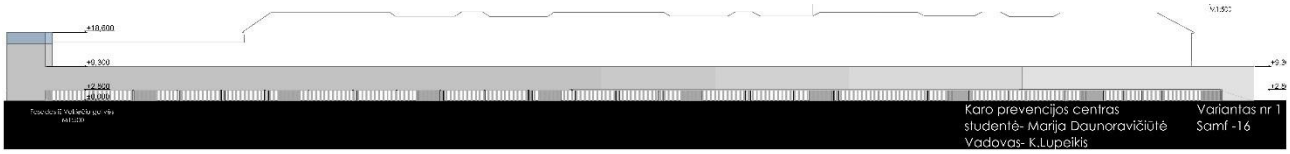
pav. 50. Karo prevencijos centro antrasis variantas, statinio idėja.

Idėja grindžiama istorinio užstatymo interpretavimu ir įterpimu į naują statinį. Viduje atsirandančios sienos savo faktūra ar spalva primintų buvusius statinius, struktūra turėtų būti matoma ir iš lauko. Pats statinys – minimalistinis, landmarkiškas ir monumentalus (Pav. 50)

Statinys , siekiant nekeisti dabartinio judėjimo Vokiečių gatvės alėja yra kilstelėtas. Pirmame aukšte pagrindiniai patekimai yra tik iš dviejų korpusų. Abu jie skirtingose sklypo galuose , taip lankytojams yra ribojama patekimo galimybė , tačiau tai tarnauja norint sukurti tam tikrą planinę sistemą. Antrame aukšte didžiąją dalį užima mokomosios paskirties, konferencijų ir galerijos erdvės. Trečiame aukšte –manipuliacinės /pratybų erdvės- karo prevencijos centro pagrindinė naujovė . Planuojama įrengti požeminę automobilių stovėjimo aikštelę, antžeminėje dalyje žmonių susibūrimo vietas, formuoti parką.

Statinio tūris- lakoniška minimalistinė forma, (pav 51) fasadai turėtų būti perregimi, lankytojai po pastatu netrikdomi judėti įprastine trajektorija, Kulminacija- statinio aukštuminė dalis, atverianti 360 laipsnių vaizdus į senamiestį. Statinio funkcijas turėtų apriboti ir aiškiai sudalinti esančios evakuacinės laiptinės.

Pagrindės funckijos atsiranda antrame statinio aukšte, lankytojas vedamas galerijos, renginiu, bibliotekos/ videotekos, skaityklos zonomis, statinio vidurinėje dalyje mokymo ir saviveiklos kambariai, kurių viršuje – pratybų salės, manipuliacinės erdvės.

pav. 51. Karo prevencijos centro antrasis variantas, statinio fasadai

2.7.3. Variantinio projektavimo apibendrinimas

Galutinis „Karo prevencijos centro“ variantas turėtų talpinti pagrindines muziejaus funkcijas, ekspozicijose atspindėti pasirinktas penkias tematikas. Visas naujadaras turėtų nedisonuoti su viešosiomis erdvėmis, statinys neturėtų trukdyti lankytojams judėti įprastine trajektorija, taip pat naujas, papildomas traukos objektas galėtų atsirasti naujai ir inovatyviai pertvarkoma Vokiečių alėja, tokiam rezultatui pasiekti būtina išsami pėsčiųjų srautų, judėjimo ašių, aplinkinių traukos centrų analizė. Naujai projektuojamas statinys turėtų savyje sulieti tiek buvusį užstatymo kontūrą, tiek liniją, struktūrai tinkamiausia minimalistinė, aiškiai architektūrinę kalbą atskleidžianti struktūra, kuri nekonkuruotų su esamu senamiesčio siluetu.

3.Projekto aiškinamasis raštas

3.1.Teritorijos projektavimo koncepcija

Projektuojant naujadarą atsižvelgiama į dabartinį pėsčiųjų ir automobilių judėjimą teritorijoje ir aplink ją. Teritoriją ribojančiose gatvėse eismas vyksta viena puse, pačią teritoriją tiek šiaurinėje pusėje , tiek pietinėje supa automobilių stovėjimo aikštelės. Didžiausi pėsčiųjų srautai juda palei Vokiečių gatvės fasadų šaligatvius (Pav. 52). Vokiečių gatvės alėjoje pagrindiniai pėsčiųjų srautai

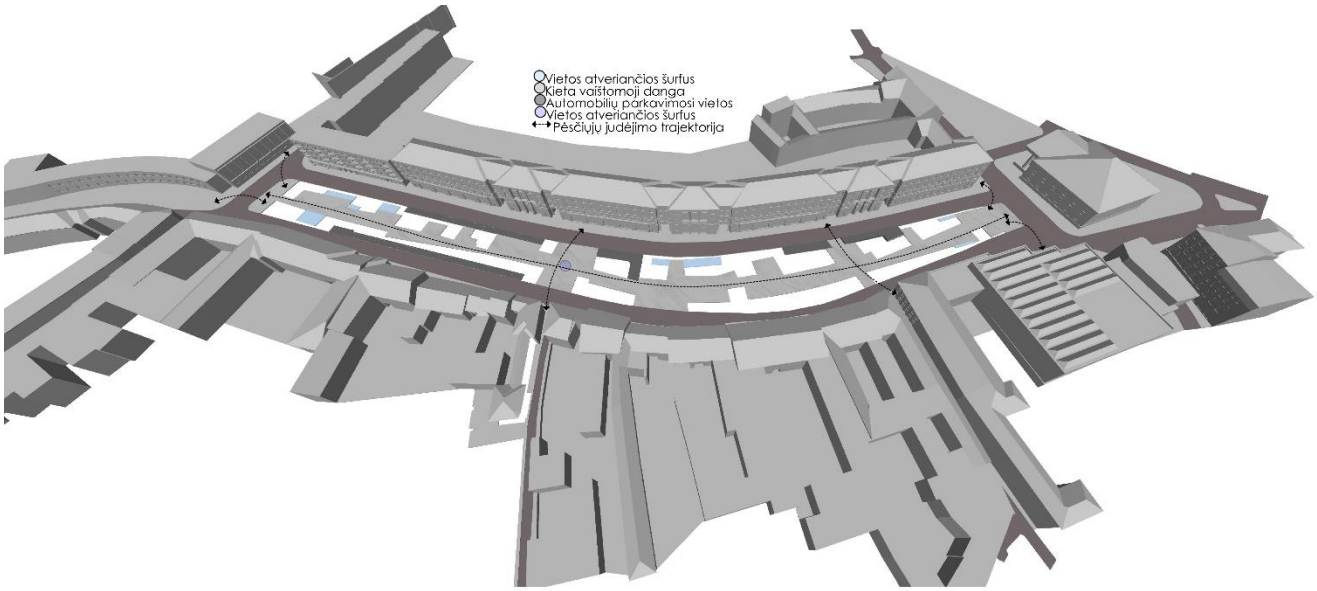
juda gan tiesia trajektorija, tarsi alėją dalinant į dvi lygias dalis, taip pat lankytojas alėjoje susiduria su pramoginėmis zonomis (vasarą veikiančiomis lauko kavinėmis ir kultūriniais monumentais): senojoje šulinio vietoje įrengtu fontanu, apžiūri Barboros Radvilaitės skulptūrą (skulptorius V. Vildžiūnas, 1982 m.)

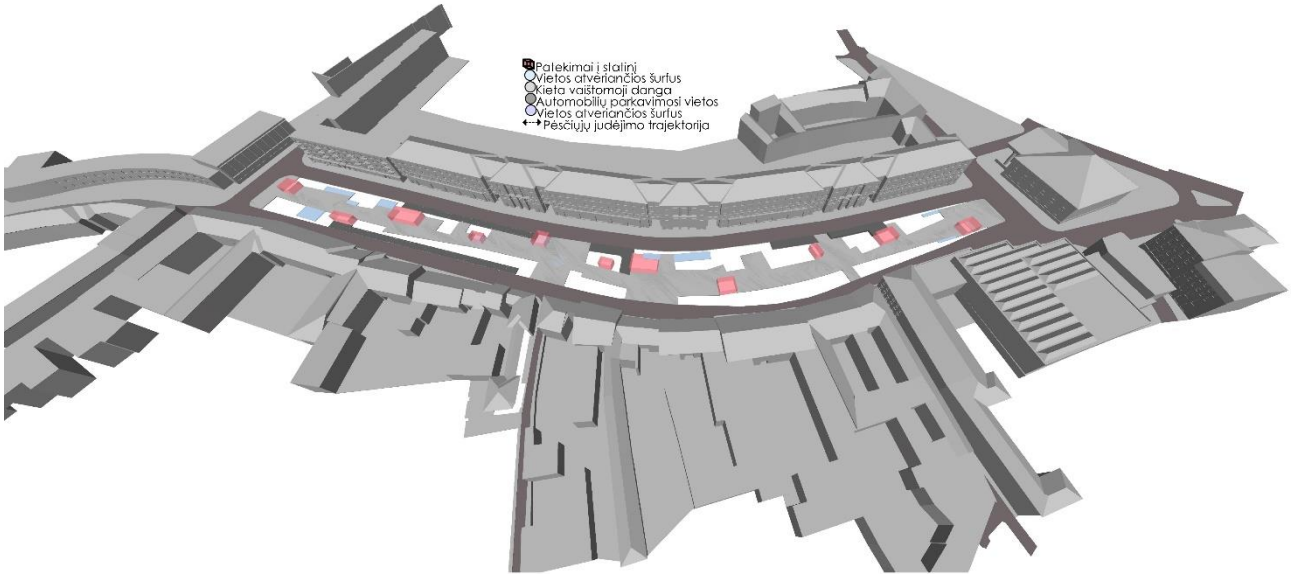
pav. 52. Vokiečių gatvės judėjimo analizė

Teritoriją naujai pertvarkant Išlaikomas netrikdomas judėjimas alėja tiesia trajektorija, tačiau atsiranda naujų vietą pagyvinančių funkcijų, atveriami įspūdingiausi šurfai, atsiranda naujos

kultūrinės zonos, kuriose daugėja skulptūrų ir meninių instaliacijų skaičius. (Pav. 53)

pav. 53. Situacijos pertvarkymo eskizas, judėjimo teritorijoje schema

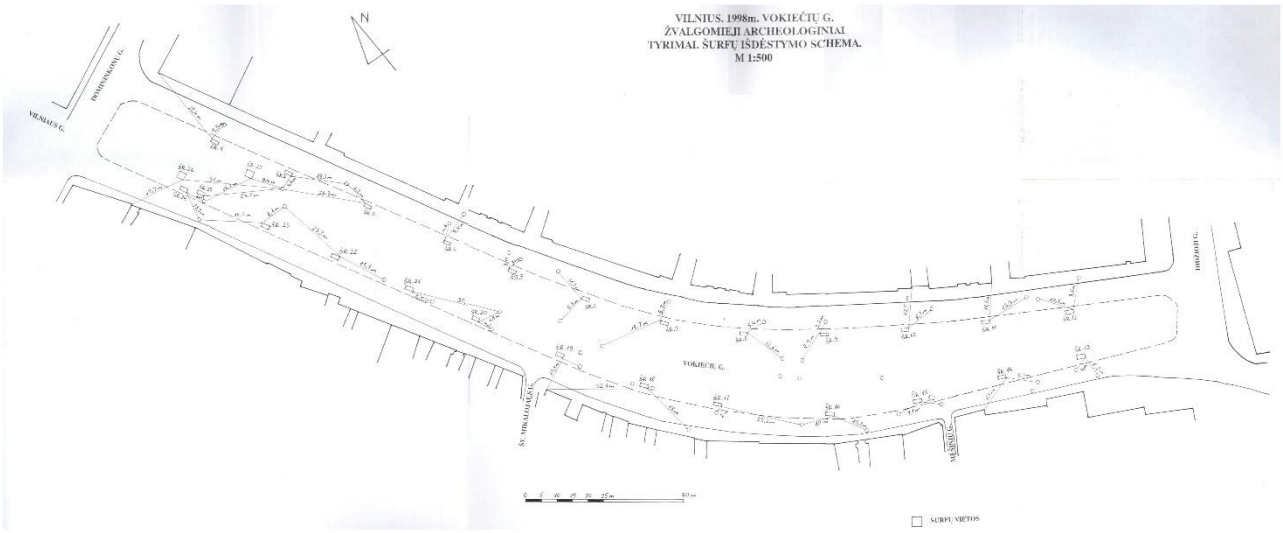

pav. 54. Situacijos pertvarkymo schema, pagrindiniai patekimai į statinį

Visas naujadaras, stengiantis kiek mažiau trikdyti nusistovėjusią judėjimo trajektoriją yra atkeltas nu pirmojo aukšto, taip antžeminiame aukšte atsiranda tik laiptinės, vedančios į statinį. (Pav. 54)

3.2 Teritorijoje esančių požemių analizė

Projekte didelis dėmesys yra skirtas istorijos nagrinėjimui, tad buvo analizuojami ir teritorijoje 1998m. atliktų žvalgomųjų archeologinių tyrimų rezultatai. (pav 55)[80]

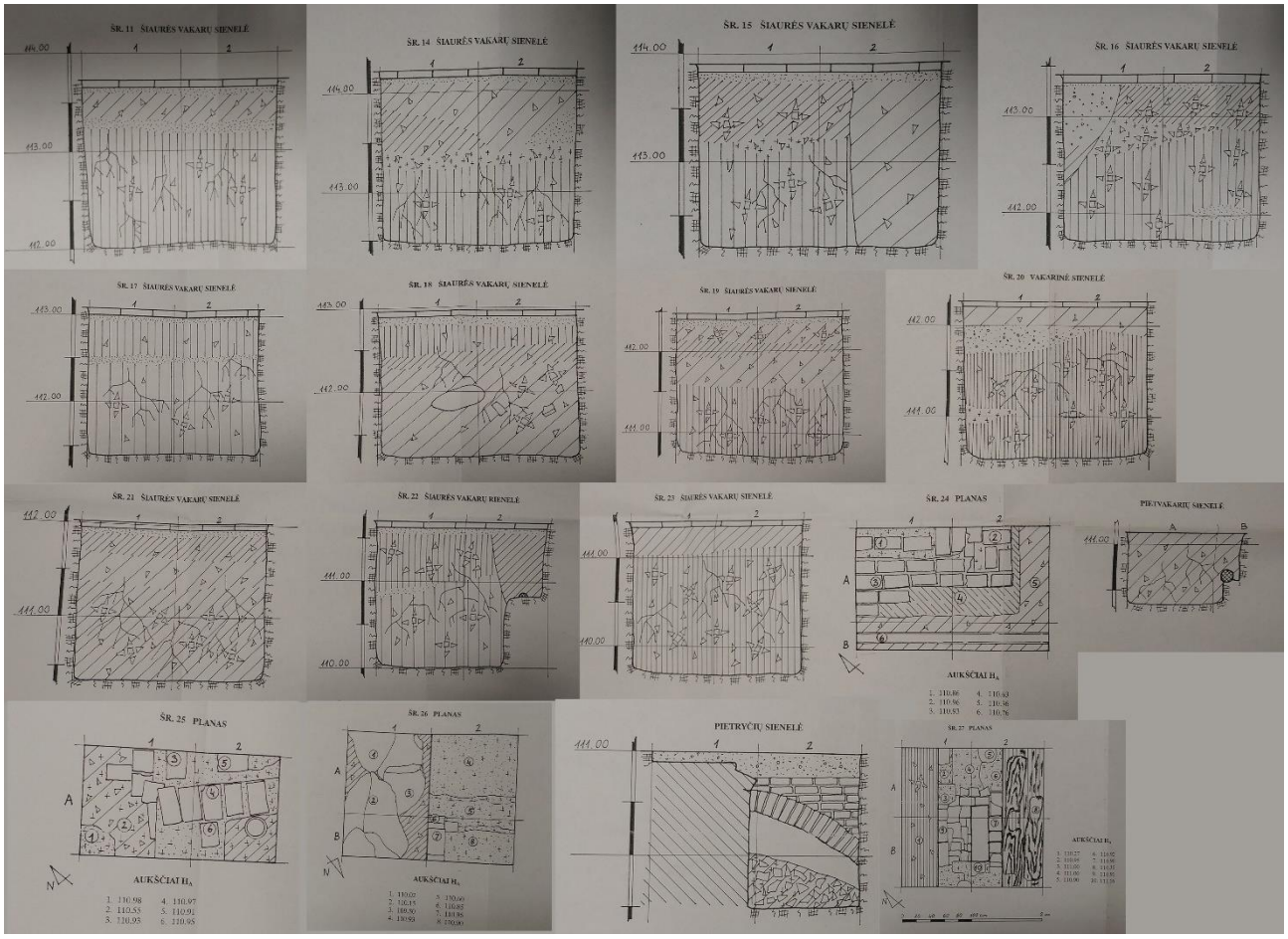
pav. 55 Vilniaus 1998m. Vokiečių gatvės žvalgomieji archeologiniai tyrimai, Archeologas- V.Vainilaitis .Detalesnį brėžinį žiūrėti prieduose

Požemių tyrimo metu buvo nagrinėti teritorijoje esantys šurfai- jų planai ir pjūviai (pav 56)[81] Tokiu būdu buvo nuspręsta naujai projektuojamoje vietoje atverti tam tikrus, geriausiai išsilaikiusius požemius, taip praeiviams pristatant šią vietą ir su ja susijusia istoriją. Didžioji dalis geriausiai išsilaikiusių požemių – Dominikonų, Vilniaus ir Vokiečių gatvės sankirtoje. , taip pat nemaža dalis - Vokiečių gatvės ir Rotušės alėjos sankirtoje, bei Vokiečių gatvės šiaurinėje pusėje.

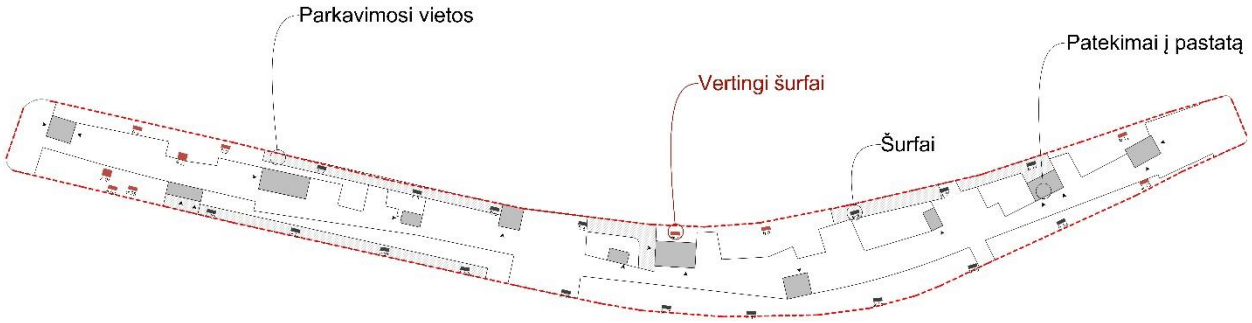
Naujadaras projektuojamas atsižvelgiant į esamų šurfų vietas ,siūloma naudoti laminuotą grūdintą stiklą, tose vietose ,kur planuojamos ertmės į esančius požemius. (Pav 57)

[80] Informacija paimta iš Paminklų restauravimo instituto, Ataskaitos pavadinimas „Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Vokiečių g. 1998m“ Autorius V.Vainilaitis ,Grupės vadovas K.Katalynas 75-7483

[81] Informacija paimta iš Paminklų restauravimo instituto, Ataskaitos pavadinimas „Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Vokiečių g. 1998m“ Autorius V.Vainilaitis ,Grupės vadovas K.Katalynas 75-7483

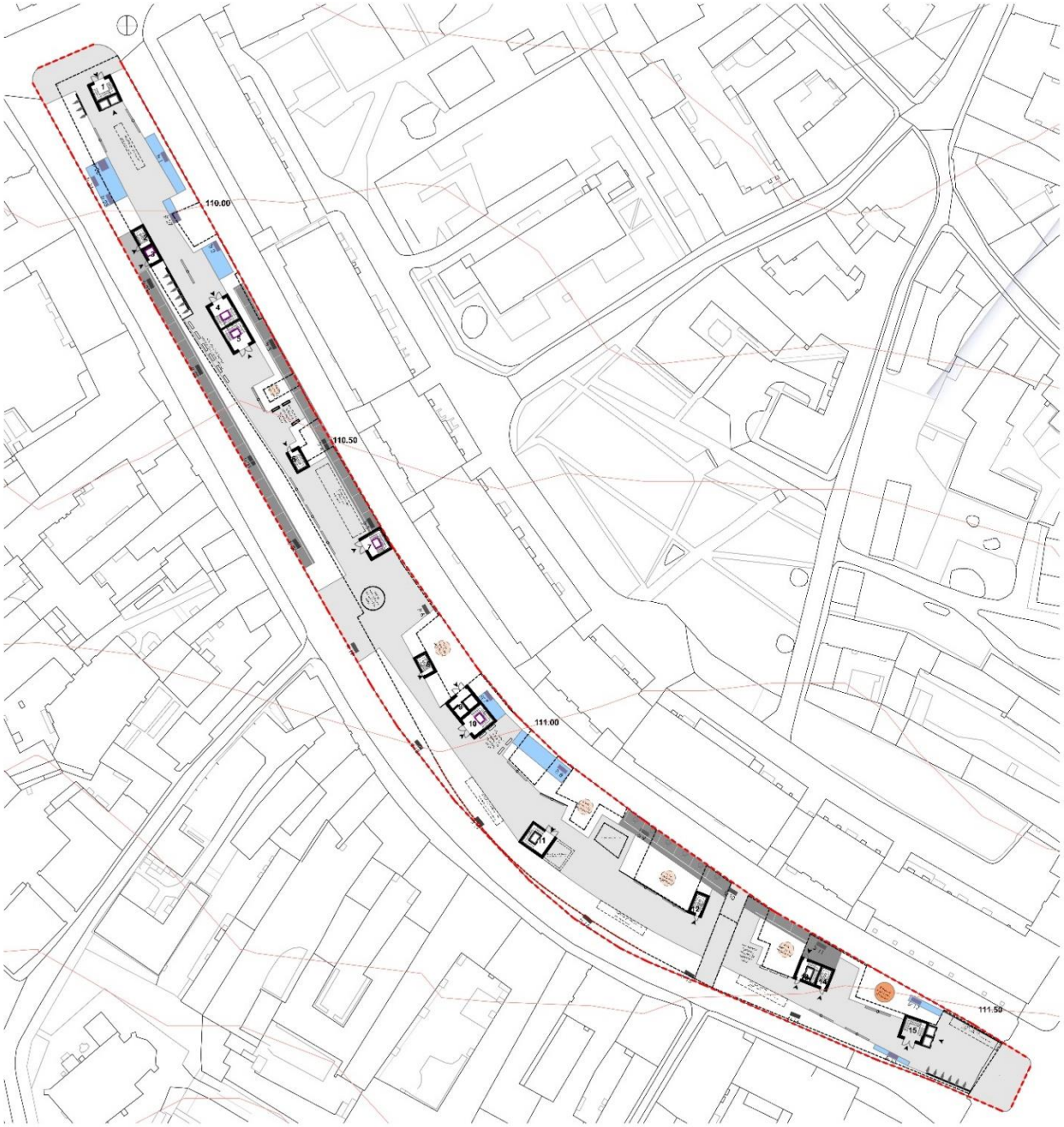
pav. 56 Vilniaus 1998m. Vokiečių gatvės žvalgomieji archeologiniai tyrimai, Archeologas- V.Vainilaitis šurfų planai ir pjūviai Detalesnį brėžinį žiūrėti prieduose

pav. 57 Šurfų eksponavimo schema teritorijoje

3.3 Sklypo generalinio plano sprendiniai

Projekte mažinamas egzistuojantis automobilių vietų skaičius aplink teritoriją taip atveriant daugiau laisvos erdvės lankytojams, teritorijoje parkavimosi vietų skaičius sumažėja iki 37 vietų, iš kurių 4 vietos yra skirtos neįgaliesiems. (Pav. 58)

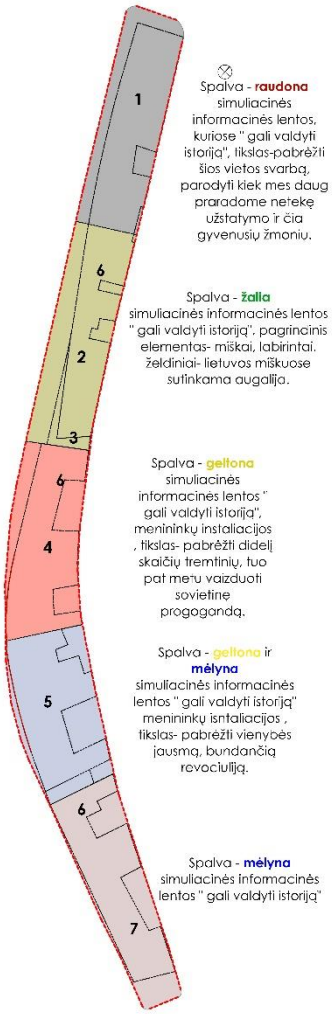
pav. 58 slypo generalinis planas

Pagalbiniai privažiavimai projektuojami iš abiejų teritoriją supančių gatvės pusių t.y. Pietinės Vokiečių gatvės pradžioje, taip atveriant greitesnį susisiekimą su Dominikonų gatve, taip pat

pagalbinis privažiavimas planuojamas ir šiaurinėje Vokiečių gatvės pusėje, šalia Rotušės alėjos. Kiekvienas pagalbinis privažiavimas yra projektuojamas taip, jog personalas turėtų galimybę vykdyti krovinių iškrovimą arba pakrovimą, taip pat šiose vietose vyktų produktų tiekimas Karo prevencijos centre esančioms kavinėms ar komercinėms zonoms.

Karo prevencijos centras yra projektuojamas taip, jog turėtų tris pagrindinius patekimus į statinį :

- Vokiečių, Vilniaus ir Dominikonų gatvės sankryžos sankirtoje, šis įėjimas numatomas kaip pagrindinis , kuriuo lankytojas patekęs į pastatą galėtų chronologine seka nagrinėti ekspoziciją.
- Šv. Mikalojaus ir Vokiečių gatvės sankirtoje, šiaurinėje teritorijos pusėje. Šis patekimas lankytoją nugabentų į ekspozicijos vidurinį tašką, taip pat būtų traukos taškas fontanu atėjusiems pasigerėti lankytojams, taip pat šiuo patekimu prognozuojami didžiausi eksploatuojamo stogo pramoginių erdvių lankytojų srautai.
- Vokiečių gatvės ir Rotušės alėjos sankirtoje. Šiuo įėjimu besinaudojantys lankytojai atsidurtų ekspozicijos chronologiniame gale, tačiau turėtų galimybę greičiausiu būdu patekti į apžvalgos bokštą .

pav. 59 pertvarkomos teritorijos veiklos zonų koncepcija

Teritorijos plane numatomos naujos veiklos zonos, meninės instaliacijos, (pav 59, pav 60) kurios savo idėja ar koloritu turėtų pasufleruoti apie statinyje esančias tematikas, visoje teritorijoje įrengti naujoviški išmanūs stendai, kur lankytojai galės susipažinti su karo istorija nuo seniausių laikų iki mūsų dienų.

Teritorijoje planuojama plėsti lauko kavinių zonas, taip pritraukiant kuo daugiau lankytojų,

projektuojant tokias zonas buvo numatyta ir lauko kavinių plėtra, numatomos vietos ,kurias galima naudoti pagalbinėms reikmėms

pav. 60 Siūlomų meninių instaliacijų koncepcija

3.4 Funkcinis karo prevencijos centro išplanavimas

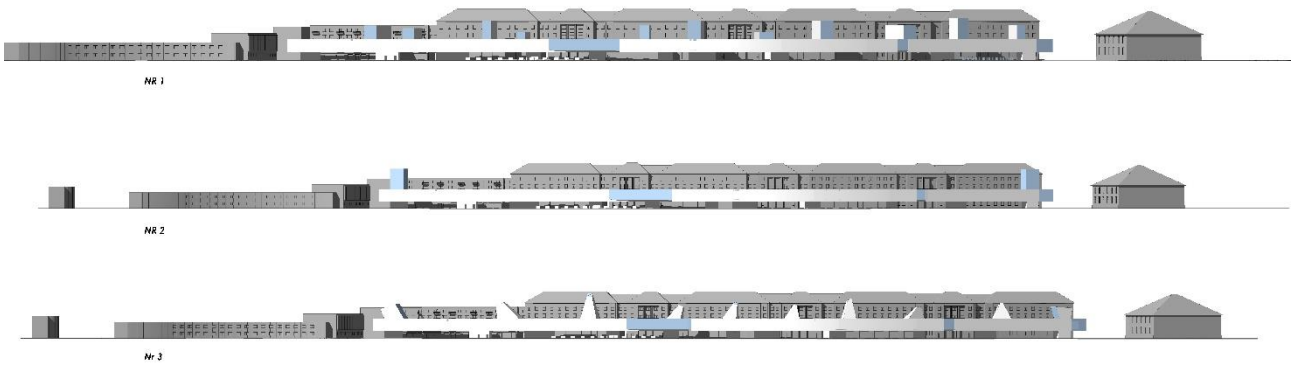
Visas karo prevencijos centras tai vienas nedalomas tūris, kuris suskirstytas į penkias su karo tematika susijusias temas kviečią lankytoją susipažinti su karo padariniais. Vokiečių , Vilniaus ir Dominikonų gatvės sankryžos sankirtoje, numatomas pagrindinis įėjimas, kuriuo lankytojas

patektų tiesiai į pirmąją ekspoziciją, čia pristatomas **Nacių okupacijos laikmetis**, toliau **Partizaninio karo Lietuvoje.** Tarp Partizaninio karo Lietuvoje ir **Sovietizacijos laikotarpio Lietuvoje** tematikų įsiterpia dar vienas pagrindinis patekimas į statinį, tai Šv. Mikalojaus ir Vokiečių gatvės sankirtoje, šiaurinėje teritorijos pusėje esantis įėjimas. Toliau lankytojas tęsia savo kelionę **Tarybų sąjungos pabaigos Lietuvoje** tematika ir baigdamas savo kelionę **Dabartiniai įvykių** temoje turi galimybę išeiti Vokiečių gatvės ir Rotušės alėjos sankirtoje. Kiekviena pristatyta tema viduje talpina ekspozicines sales, poilsio zonas, ekspozicijų bei mokymo ir simuliacines sales. Statinyje taip pat numatomos kavinės ir komercinės, administracinės ,bei techninės zonos.

Projekte taip pat numatomas eksploatuojamas stogas, kurio vietoje įsikurti turės galimybę pramoginės ar kavinių zonos, taip lankytojams atveriančios panoramą į senamiestį. Šiltuoju metų sezonu numatoma galimybė eksponuoti tam tikrus eksponatus ir po atviru dangumi, ant statinio stogo.

3.5 Architektūrinė pastato išraiška

Vystant projektą buvo įtemptai ieškota subtiliausios karo prevencijos centro architektūrinės išraiškos. Kita vertus, ne mažiau atkakliai siekiama konceptualaus architektūrinio ženklinimo bei pastato specifikos simbolinimo - išraiškingų „šoko“, „šūvio“ „pleišto“ ir pan. ženklo (pav. 44; Pav. 61).

pav. 61. Karo prevencijos centro siluetų paieškos

Nuspręsta plėtoti pirmąjį variantą (Pav. 61) taip suteikiant naujadarui kuo daugiau monumentalumo, nedisonuojant su esančia senamiesčio aplinka. Kiekvienas segmentas esantis

ant stogo atliktų netik stoglangių, bet ir lankytojų patekimo funkciją, taip ant stogo esančioms zonoms užtikrinant nepriklausomybę nuo muziejaus darbo laiko.

Reikia tikėtis, kad XXI a. veržlūs pokyčiai mentalinėje, tiek technologinėje bei kutūrinėje, meninėje terpėse suteiks realią galimybę šiam projektui įsiterpti į tolesnius architektūrinių įvykių sukūrius.

3.6 Detali projektuojamo objekto programa

Pirmo aukšto eksplikacija		
Numeris	Pavadinimas	Plotas
1	Įėjimas	27,23
2	Įėjimas	12,54
3	Tarnybinis Įėjimas	11,89
4	Įėjimas	13,55
5	Holas	43,57
6	Kabinetas	8,70
7	Kabinetas	10,78
8	Kabinetas	22,73
9	Virtuvė	7,72
10	San. mazgas	3,23
11	Įėjimas	12,90
12	Įėjimas	28,85
13	Įėjimas	12,90
14	Tarnybinis įėjimas	18,70
15	Elektros įvado skydinė	10,52
16	Vandens ir šilumos įvadas	16,41
17	Įėjimas	13,68
18	Įėjimas	13,78
19	Kavinės pagalbinės patalpos	70,50
20	Įėjimas	12,90
21	Tarnybinis Įėjimas	24,00
22	Įėjimas	12,90
23	Įėjimas	25,86
		435,84 m^2

Antro aukšto ekplikacija		
Numeris	Pavadinimas	Plotas
1	Laiptinė	27,42
2	Rūbinė	31,28
3	Pagalbinė patalpa	5,33
4	San. mazgas	11,50
5	San. mazgas	11,73
6	Holas	22,50
7	Kasa/Informacija/Poilsio zona	247,04
8	Eksozicijos salė	574,92
9	Laiptinė	15,52
10	Laiptinė	15,90
11	Dirbtuvės/eksponatų laikymo vieta	98,58
12	Laiptinė	12,97
13	Holas	15,72
14	San. mazgas	8,33
15	San. mazgas	8,33
16	Darbutojų patalpos	10,55
17	Ekspozicijų salė nr 2	758,21
18	Laiptinė	12,90
19	Laiptinė	28,83
20	Pagalbinė patalpa	10,99
21	Kavinė/poilsio zona	182,43
22	Ekspozicijos salė nr 3	849,73
23	Laiptinė	12,90
24	Techninė patalpa	69,87
25	Personalo patalpa	20,63
26	Laiptinė	16,19
27	San. mazgas	11,43
28	San. mazgas	11,53
29	Knyginėlis/prekybos vieta	61,17
30	Kavinė/Poilsio zona	41,20
31	Holas	37,46
32	Laiptinė	12,63
33	San.mazgas	9,05
34	San.mazgas	8,78
35	Pagalbinė patalpa	23,09
36	Ekspozicijų salė nr 4	788,64
37	Eksponatų sandelys	138,59
38	Laiptinė	14,94
39	Kavinės/poilsio zona	85,17
40	Mokymų/simuliacinės erdvės	95,04
41	Personalo laiptinė	24,35
42	Personalo patalpos	27,39
43	Laiptinė	12,90
44	Mokymų/simuliacinės erdvės	79,27
45	Ekspozicijų salė nr 5	2,64
45	Ekspozicijų salė nr 5	310,07
46	Rūbine	18,68
47	San. mazgas	11,68
48	San. mazgas	11,68
49	Laiptinė	40,82
50	Kasa/Informacija/Poilsio zona	386,18
		5 344,68 m^2

Trečio aukšto eksplikacija		
Numeris	Pavadinimas	Plotas
1	Laiptinė	27,42
2	Stoglangis	22,36
3	Laiptinė	16,00
4	Stoglangis	21,89
5	Laiptinė	12,98
6	Stogo kavinė	63,36
7	Stoglangis	28,54
8	Laiptinė	12,90
9	Laiptinė	28,33
10	Stoglangis	21,00
11	Laiptinė	12,94
12	Laiptinė	21,09
13	Ventiliatorinė	85,66
14	Laiptinė	12,58
15	Stogo kavinė	55,03
16	Stogo kavinė	52,13
17	Laiptinė	14,06
18	Pagalbinė patalpa	15,69
19	Mokymų/simuliacinės erdvės	74,91
20	Laiptinė	12,42
21	Pagalbinė patalpa	12,79
22	Laiptinė	26,40
		650,48 m^2

3.7 Konstrukciniai sprendiniai

3.7.1 Pagrindiniai pastato tūrio fasado sprendimai

Karo prevencijos centre numatoma pagrindinio tūrio fasadą išnaudoti kaip 3d projekcijų ekraną, taip edukuojant ir praeivius karo tematikos klausimais. Fasaduose , projekcijų pagalba ,galėtų būti rodomi įvairūs filmai, tekstai, instaliacijos ar ištransliuotos kitokios visuomenei svarbios žinutės. (Pav 62)

pav. 62 Fasadų panaudojimo koncepcija

3.7.2 Principiniai konstrukcijų sprendiniai

Pamatai- Karo prevencijos centro pamatai –gręžtiniai poliniai. Gręžtiniai pamatai projektuojami dviejais etapais:

1. Projektuojami 800mm. diametro gręžtiniai poliai 0.6m.

2. Į susidariusius tarpus gręžiami pamatai atstumu 0,6m.

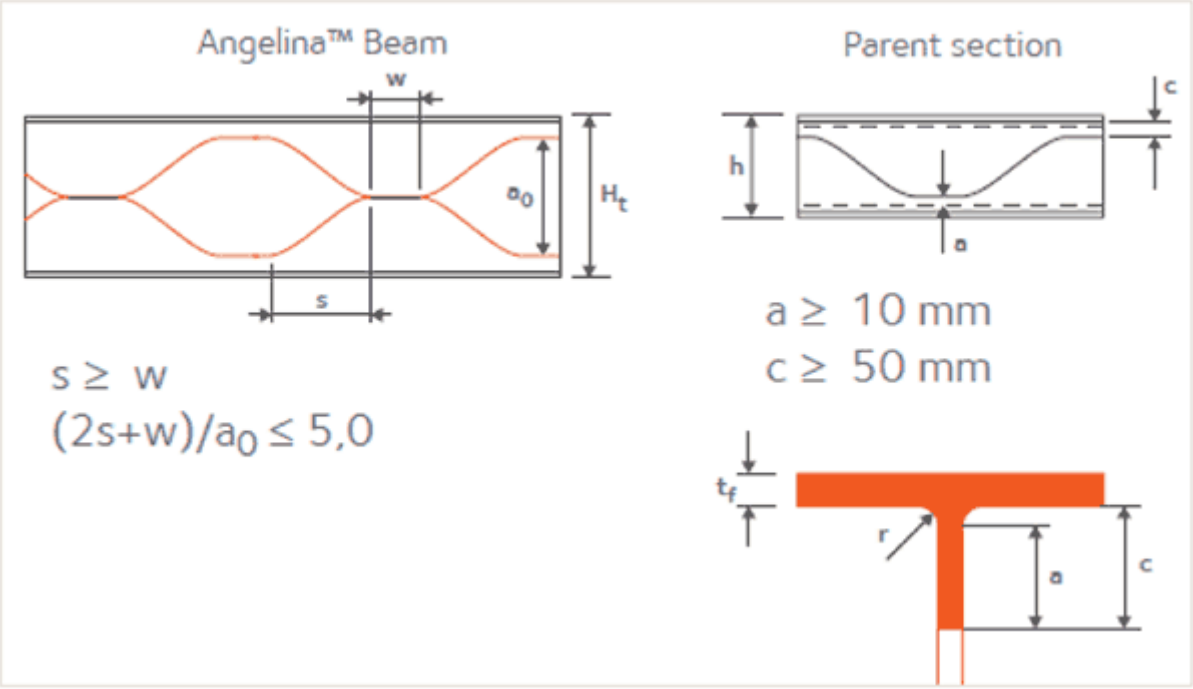
Gręžtinių pamatų polių gylis -3,5m. Ant suformuotos gręžtinių pamatų sienelės liejamas rostverko armuotas monolitas. Kolonos prie gręžtinių pamatų sujungiamos suvirinimo būdu.

Sienos–Projekte numatoma plieninė santvarinė konstrukcija ,kuri projektuojama išorinėse pastato sienose, taip suteikiant statiniui papildomo standumo. Pertvaros statinyje yra trijų tipų- gipso kartono plokštės aliuminio karkasu, stiklinės pertvaros aliuminio arba plieno rėmuose (priešgaisrinės)ir berėmio stiklo pertvaros

Perdangos - Lengvai konstrukcijai palaikyti numatomos sijinės perdangos su sijine konstrukcija

Kolonos- Pirmajame statinio aukšte numatomos gelžbetoninės 200mm diametro kolonos.

Stogas- Eksploatuojamas pastato stogas- sudarytas iš kompozitinės perdangos, dideliems eksploatuojamos stogo krūviams palaikyti naudojamos „Angelina“ sijos (pav 63)[82].

pav. 63 "Angelina "sijos schema

Lietaus surinkimas atliekamas vidiniais šildomais lietaus latakais, kuriais sukauptas vanduo nuvedamas iki lietaus kanalizacijos , tokie lietvamzdžiai projektuojami šalia esančių laiptinių, liftų ir techninių šachtų. Stogo minimalus nuolydis 2%

Laiptai – Pastate projektuojami gelžbetoniniai monolitiniai laiptai. Evakuacinių laiptų plotis 1200mm, pakopų aukštis 170mm , ilgis 260mm , pagrindinių įėjimų vedančių į ekspozicijų sales laiptų plotis 1600mm, pakopų aukštis 170mm, ilgis 230mm.

Langai, durys- Statinyje naudojama rėminė vitrininių langų sistema , tvirtinama metaliniais rėmais viduje- stiklo paketus laiko metaliniai 100 x100 skerspjūvio profiliai, montuojami vertikalia kryptimi. Stiklo tarpaukštinis tvirtinimo elementas- nerūdijantis plienas. Stikliniuose fasaduose planuojamos įstiklintos ,aliuminio profilio durys. Viduje esančios- medinės, paslėptų vyrių durys. Techninių patalpų ir evakuacinių laiptinių-priešgaisrinės metalinės durys.

Stiklas (naudojamas sklypo plane ,šurfams atverti) –atsparus laminuotas grūdintas stiklas.

[82] Iliustracija paimta iš http://www.newsteelconstruction.com/wp/innovation-key-to-progress/ žiūrėta 2018-05-15

3.7.3 Inžinerinių sistemų principiniai sprendiniai

Šildymas- Projekte numatoma centralizuota šildymo sistema, prisijungimas numatomas nuo miesto vamzdynų. Šilumos punktas projektuojamas pirmajame aukšte. Ekspozicijų salėse planuojama šildymo konvektoriais sistema , bei tiesiant grindinį šildymą.

Vandentiekis- Tiek šiltas , tiek šaltas vandentiekis atvedamas iš miesto vandentiekio sistemos. Vandens mazgo patalpos numatomos pirmajame aukšte. Vandens kokybe turėtų atitikti visus higienos standartus , gaisro gesinimo atveju planuojami lauko vandens hidrantai.

Nuotekos- Buitinės nuotekos surenkamos ir pašalinamos į miestui priklausančius tinklus, tuo tarpu lietaus ir tirpstančio sniego nuotekos pašalinamos į tam numatytus lietaus nuotekų tinklus.

Elektra- Pietiniame statinio fasade numatomi „Sharp“ foto elementai (pav 64)[83], montuojami stiklinėse vitrinose. Technologiją sudaro laminuoto stiklo paketai su fotovoltinių elementų infuzijomis. Sukauptą elektros energija numatoma naudoti salių ir eksponatų apšvietimui

pav. 64 "Sharp" permatomų fotoelementų NA-B 095 AA modulis

Vedinimas- Statinyje numatyta mechaninė oro tiekimo, bei šalinimo sistema. Vedinimo sistema įrengta ant eksploatuojamo stogo , antžeminėje dalyje ,gaisro atveju, numatomas priešdūminis vedinimas

[83] Iliustracija paimta iš http://www.sharp.co.jp/corporate/report/glass_solar/index.html žiūrėta 2018-05-15

Statinio inžinerinių tinklų patalpos numatomos pirmajame aukšte.

3.8 Techno –ekonominiai rodikliai

Sklypo plotas : 8500,505m^2

Užstatymo plotas: 344.26m^2

Užstatymo tankumas : 4%

Užstatymo intensyvumas: 0,40

Pastato aukštis : +18.700mm

Pastato aukštų skaičius : 3 aukštai

Bendras projektuojamas plotas : Pirmojo aukšto užstatymo plotas - 344.26m^2 , antrojo aukšto užstatymo plotas- 5358.16 m^2 , suma – 5702.42 m^2

Automobilių stovėjimo vietų skaičius: 37 vieta, iš kurių 4 vietos yra skirtos neįgaliesiems.

3.9. Bendrosios viso darbo išvados ir pasiūlymai

Šiame darbe buvo ieškota atsakymų į tyrimui iškeltus darbo uždavinius:

- Darbe pateikta išnagrinėta tiek pasaulio, tiek Lietuvos didžiųjų karų medžiaga, sistemizuota pagal žuvusiųjų skaičių ar skaudžiausius padarinius;
- Suformuluota ir atskleista raktinių sąvokų “karas” ir “prevencija” prasmė. Formuluojama šiam tyrimui aktuali „karo prevencijos“ sąvoka;
- Mokslinių bei informacinių šaltinių pagrindu analizuota civilių gynybos žinių stoka, apžvelgti naujausi leidiniai, skirti civiliams mokyti ir patarimai kaip elgtis karo metu. Stebėta ir visuomenės reakcija, tačiau nustatyta, jog tokios publikacijos susilaukia nepakankamai civilių dėmesio, daugumą tokia informacija nepasiekia;
- Sujungus išanalizuotą informaciją apie karo muziejus ir stichinių nelaimių prevencijos centrus, daroma išvada, jog pasaulyje, kai kuriose šalyse atsiranda, o ateityje turi tendenciją gausėti naujos tipologijos statiniai – Karo prevencijos centrai;
- Karo prevencijos centras yra projektuojamas Vokiečių gatvėje, Vilniuje, Lietuvoje. Vieta pasirinkta kaip ženklas, žymintis trauminę šios sostinės dalies savastį dėl prarastos Vokiečių gatvės istorinės bei architektūrinės atminties 1944 m.
- Konceptualus naujadaras Vilniuje yra šiuolaikiškas įsisenėjusios problemos bei iškylančių aktualijų sprendimas. Statinys nekontrastuoja su Vokiečių gatve savo architektūrine kalba, technologijos bei funkcijų sinergijos turinys harmonizuoja ir paryškina istorinę, kultūrinę šios senamiesčio dalies tapatybę. Statinyje netradiciškai pasakojama „dingusio Vilniaus“ kvartalo istoriją.

Toks statinys Lietuvos sostinėje kuria palankią investicijoms aplinką, gerina miesto kultūrinę ir architektūrinę struktūrą, formuoja miesto estetinį įvaizdį. Istorinės atminties bei antimilitaristinės paskirties Karo prevencijos centras yra viešosioms reikmėms pritaikytas objektas, galintis tapti stipriu traukos tašku, įprasminančiu istorinį bei kultūrinį Vilniaus miesto paveldą. Toks objektas gali įgauti nacionalinės tapatybės ženklą, kuris suteikia šaliai išskirtinumo.

K.P.C.

Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje
War prevention architecture: War prevention center in Vilnius

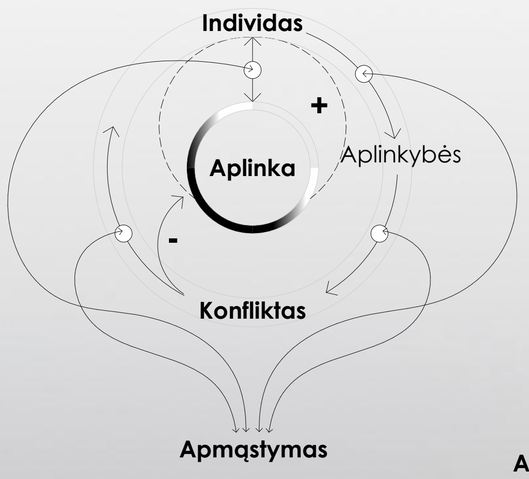
Situacijos chema

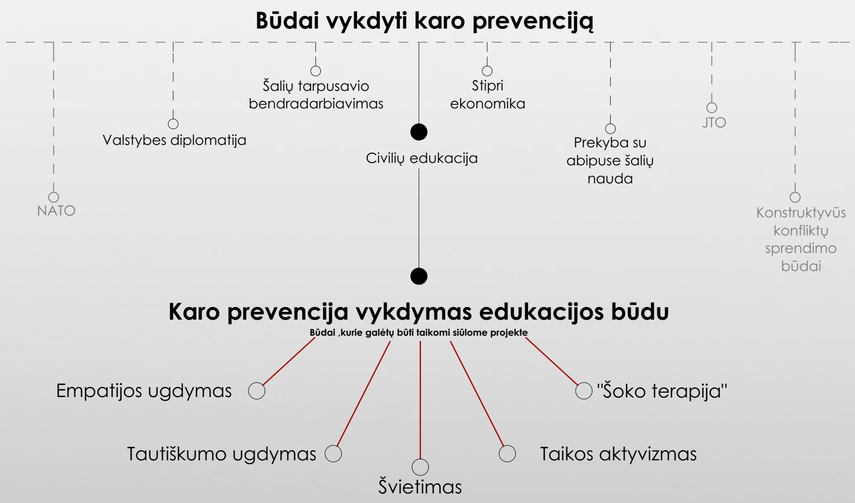

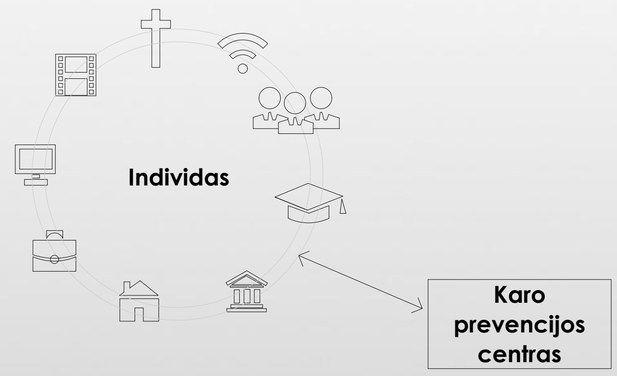

Buvęs kvartalo užsatymas

Aplinka
Statiniai
Achitektūra formuojanti sąmoningumą

Toks karo prevencijos centras veikia tada kai:

- Statinys yra artimos aplinkos dalis/ lengvai pasiekiamas
- Vizualiai efektyvus tiek išore ,tiek vidumi
- Vystomas žmogaus, kaip individo, sąmoningumas

	VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius
	Planšetas 1	2009

Teritorijos traukos taškų analizė

- Automobilių judėjimas
- Pėsčiųjų judėjimas
- Automobilių stovėjimo zona

Idėja

Naujadaras kuriamas respektuojant buvusį Vokiečių gatvės užstatymą, nugriautą 1944m.
Naudoje struktūroje atsispindi ir buvusieji užstatymo kontūrai ir buvusio užstatymo linija.

Scenarijus statinyje

Statinyje atskleidžiamos penkios istorinės temos :

Lankytojas statinyje keliauja per istorinius laikotarpius ,susijusius su dideliais žuviusiųju ir agresijos kiekiais ,kurie stipriai paveikė netik pasaulį, bet ir Lietuvą

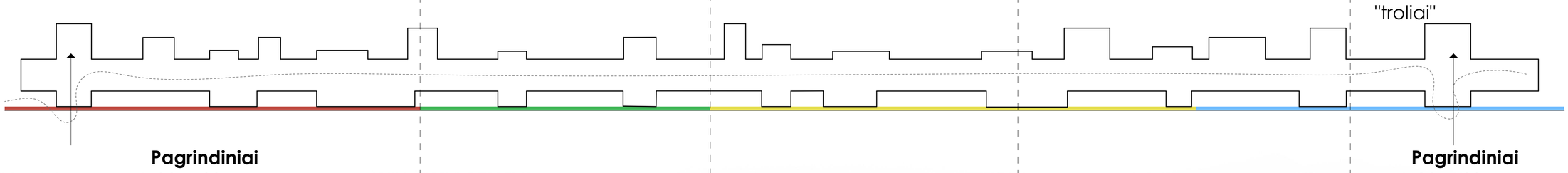
1.Nacių okupacija, Holokaustas
Tuštumos jausmas
- IIP.K.,
- Šios vietos analizė
- Lietuvos žydai, jų deportacijos

2 Partizaninis karas
Kova dėl laisvės,
pasipriešinimas
- Sovietinė mobilizacija
- "Stribai" ,NKVD
- Azavo miškas ,labanoro giria
- Žemaitis , Vanagas
- anti-sovietiniai leidiniai

3 Sovietizacija
"Sovietinė propaganda"
- Masinė deportacija,
- Tremimai ir jų išgyvenimai
- Tuo pat pasakojama "sovietinė kasdienybė"
- Deficitas, eilės, sovietinė propaganda

4 TSR pabaiga
"Patriotizmas, vienybė"
- KGB
- Laisvės lyga
- Sąjūdis
- Roko maršai
- Baltijos kelias
- Sausio13/kovo 11

5 Dabartiniai įvykiai:
- Gruzijos karas (2008) ,
- Donecko atsiskyrimas,
- Krymo aneksija,
- Karo gresmė, informacinis karas, "troliai"

Pagrindiniai patekimai į pastatą

Pagrindiniai patekimai į pastatą

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kunčevičius	
		Planšetas 2	2015

Generalinis sklypo planas 1:500

Topografinės nuotraukos išeigos duomenys 1:1000

Sutartiniai žymėjimai

- 109.50 Izohipsės
- Sklypo riba
- Statinio kontūras
- šr 1 Atidengiami vertingi šurfai
- šr 23 Teritorijoje esantys šurfai
- Trinkelių danga
- Asfalto danga
- Laminuotas grūdintas stiklas
- Veja
- Pagrindiniai patekimai į pastatą
- Patekimai į pastatą
- Tarnybiniai patekimai į pastatą

1	Esami pastatai
2	Nauji pastatai
3	Projektuojama teritorija

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 3	2018

Parkavimosi vietos

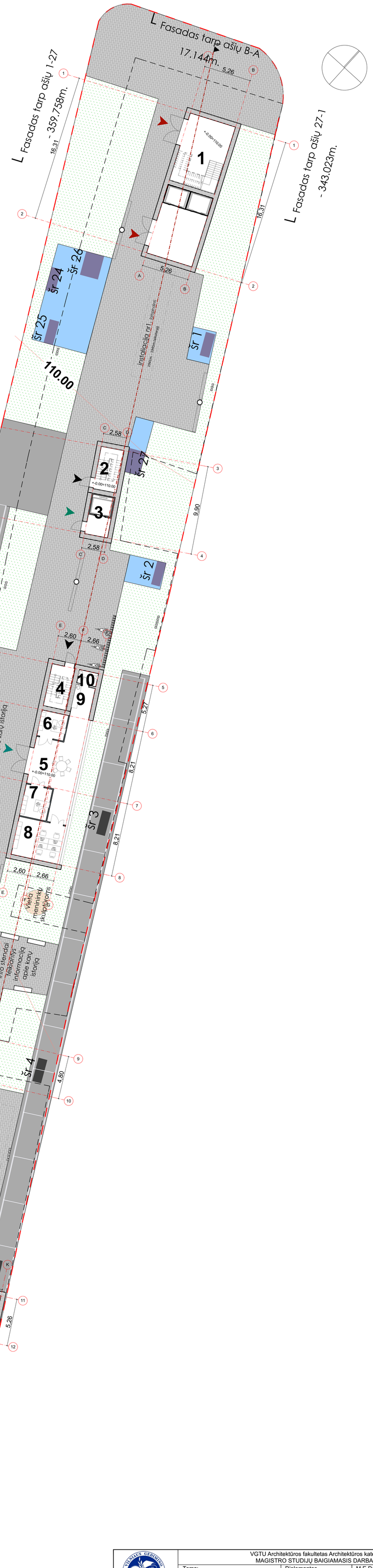
Projektuojant statinį didelis dėmesys buvo skirtas teritorijos požemių analizei
Išnagrinėti Vokiečių gatvės alėjoje alkitų kasinėjimų rezultatai, ištirti terirorijoje esantys šurfai
Informacija paimta iš Paminklų restauravimo instituto, Ataskaitos pavadinimas „Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Vokiečių g. 1998m“ Autorius V.Vainilaitis ,Grupės vadovas K.Katalynas 75-7483
Nuspręsta geriau išsilaikiusius šurfus eksponuoti lankytojams pasitelkiant laminuoto grūdinto stiklo pagalbą.

Vertingi šurfai

Šurfai

Patekimai į pastatą

Teritorijoje esančių šurfų schema

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 4	2018

Pristatomi II pasaulinio karo metu statytos koncentracijos stovyklos akcentuojama Štuthofo stovykla

Supažindinama su "Stribais", NKVD, NGB

1949m. Lietuvos laisvės kovos sąjūdis Supažindinama su vadais: Žemaičiu, Vanagu

Pristatomi didžiausi mūšiai Azavo miške, Labanoro girioje

Smurtą ir propogandą atspindintys stendai

Interaktyvi sovietinės kasdienybės paroda

Eksponuojami nutautinimo būdai

Supažindinama su Laisvės lyga

Jaunimo pasipriešinimo metodai sovietiniam rėžimui - " Roko maršai" "Perestroika"

Baltijos kelias

Supažindinama su "Informaciniais troliais" ,"Informa ciniu karu"

Krymo aneksija

Gruzijos karo padariniai

Scenizuojama IIpasaulinio karo metu prarasta gatvė Pabrėžiama "Rasinės hygienos idėja"

Pristatomi II pasaulinio karo žudymo metodai, Dujų kameros scenizacija

Pristatoma Sovietinė mobilizacija

Supažindina ma su "Stribais", NKVD, NGB

Eksponuojami "Anti-sovietiniai" leidiniai

Sovietinę realybę scenizuojantys "kubai/ kambariai"

Lankytojas supažindinamas su deficitu sovietmečiu

Pristatomas "nepatikimų žmonių sąrašas"

Pabrėžiama gyvenimo tremtyje kasdienybė

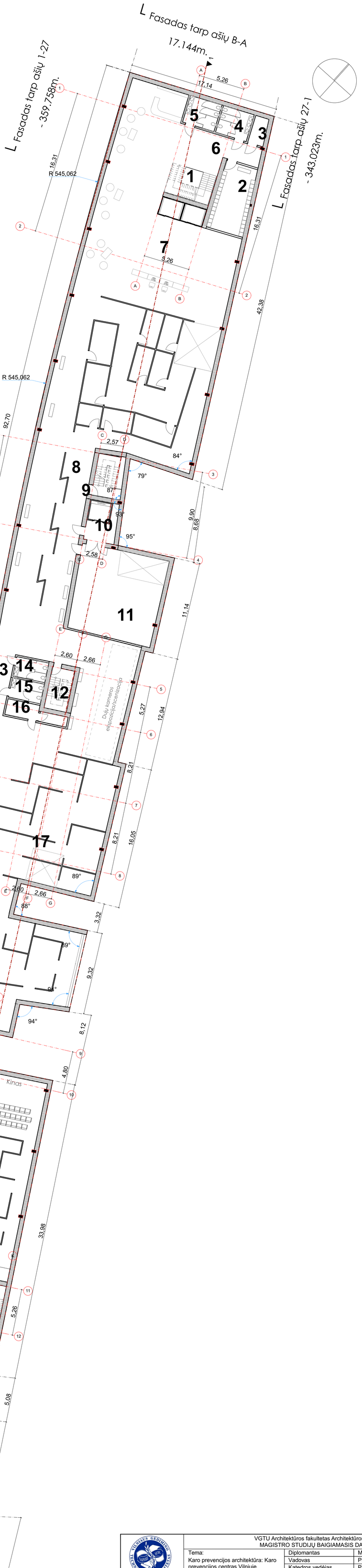
Pabrėžiama KGB vykdoma veikla, pristatomi KGB rūmai, tardymo metodai

Sirijos karas

Krymo aneksija

Gruzijos karo padariniai

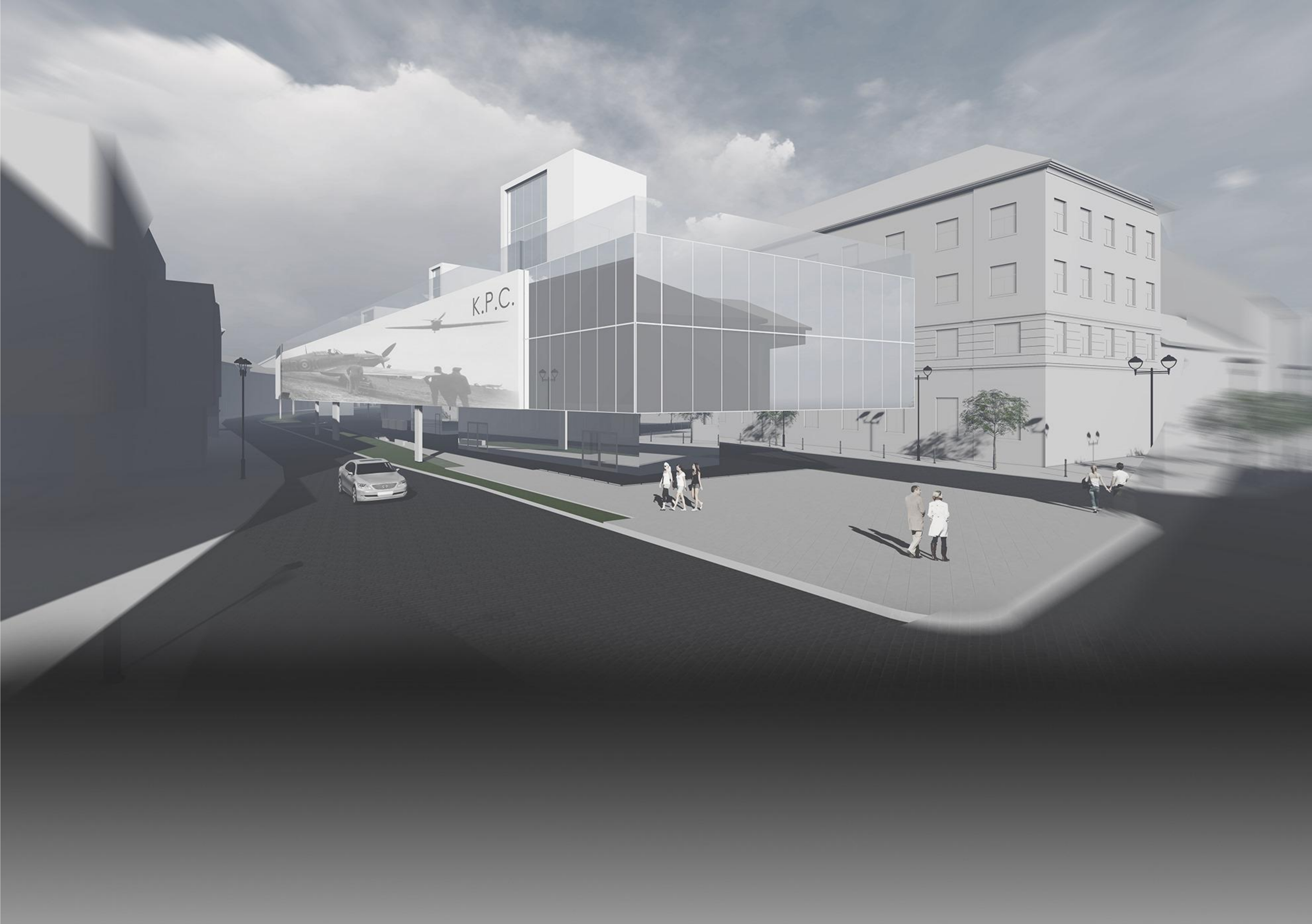
<u>Siūlomų ekspozicijų scenarijus/temos</u>

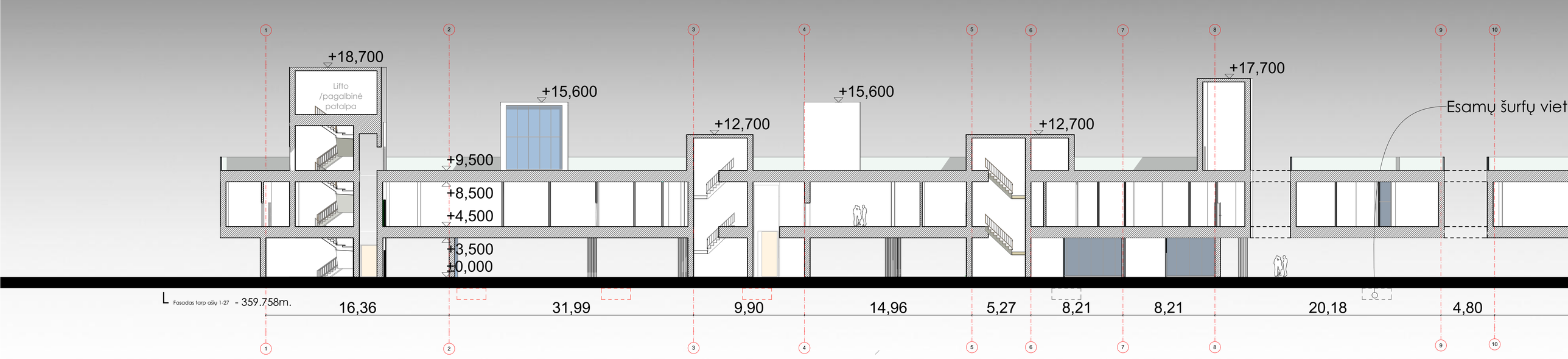

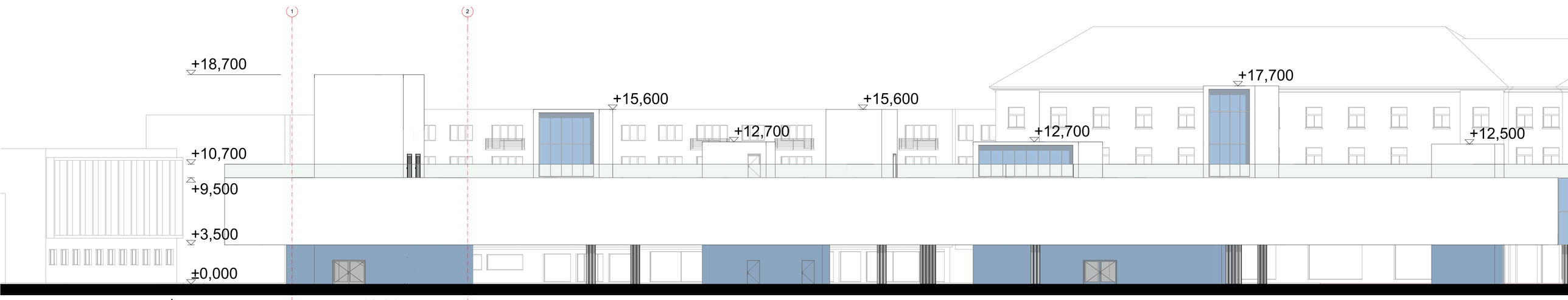
VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 5	2018

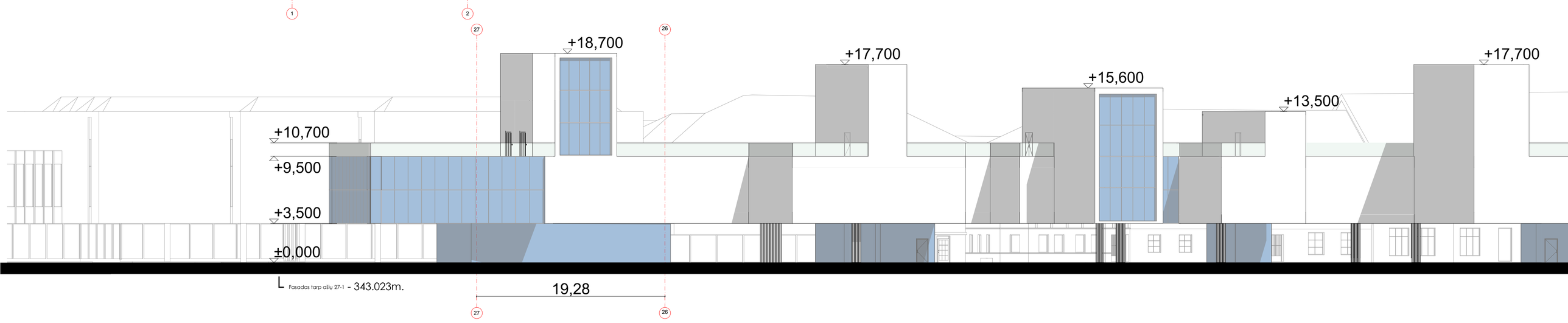

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 6	2018

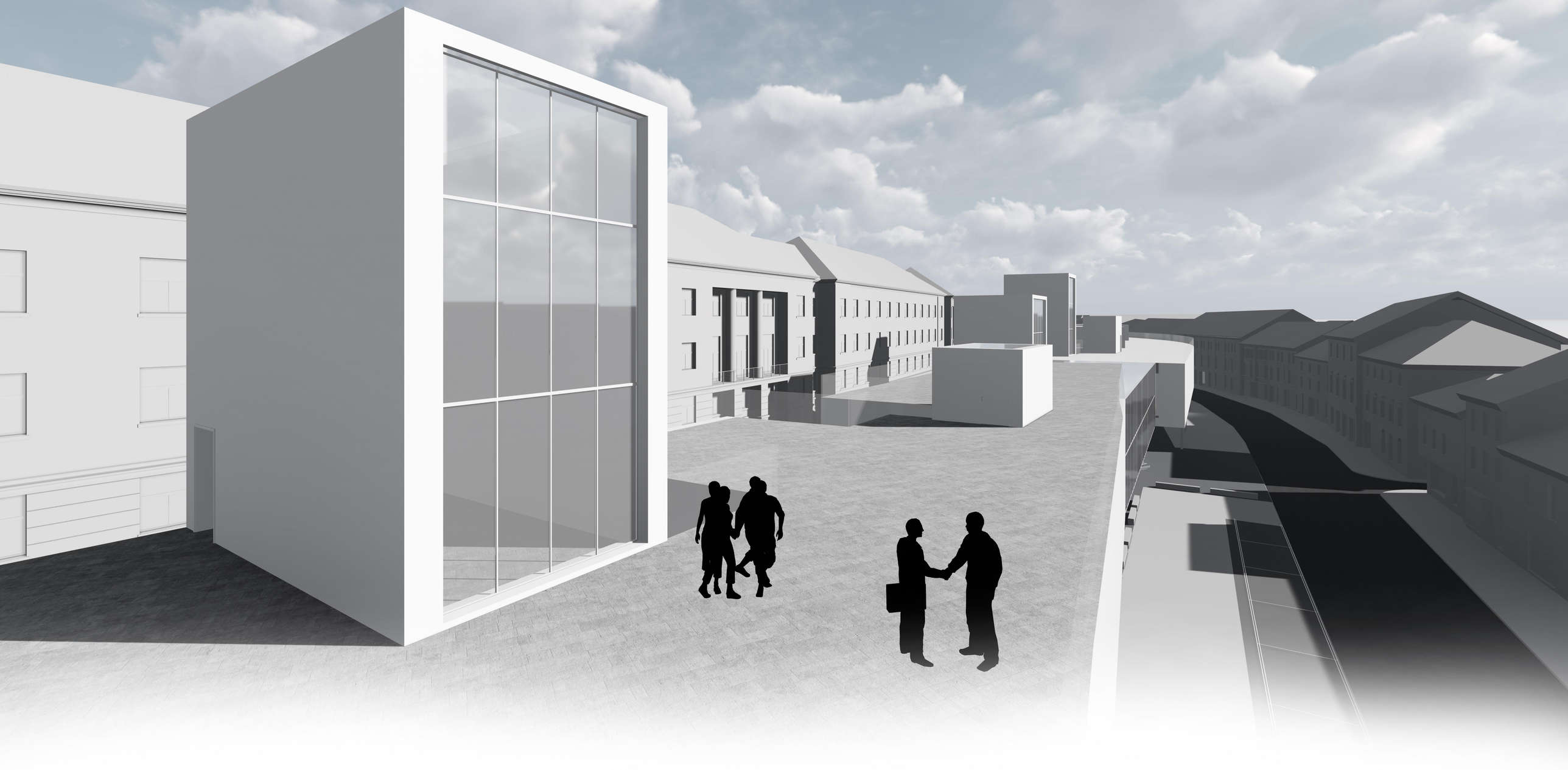

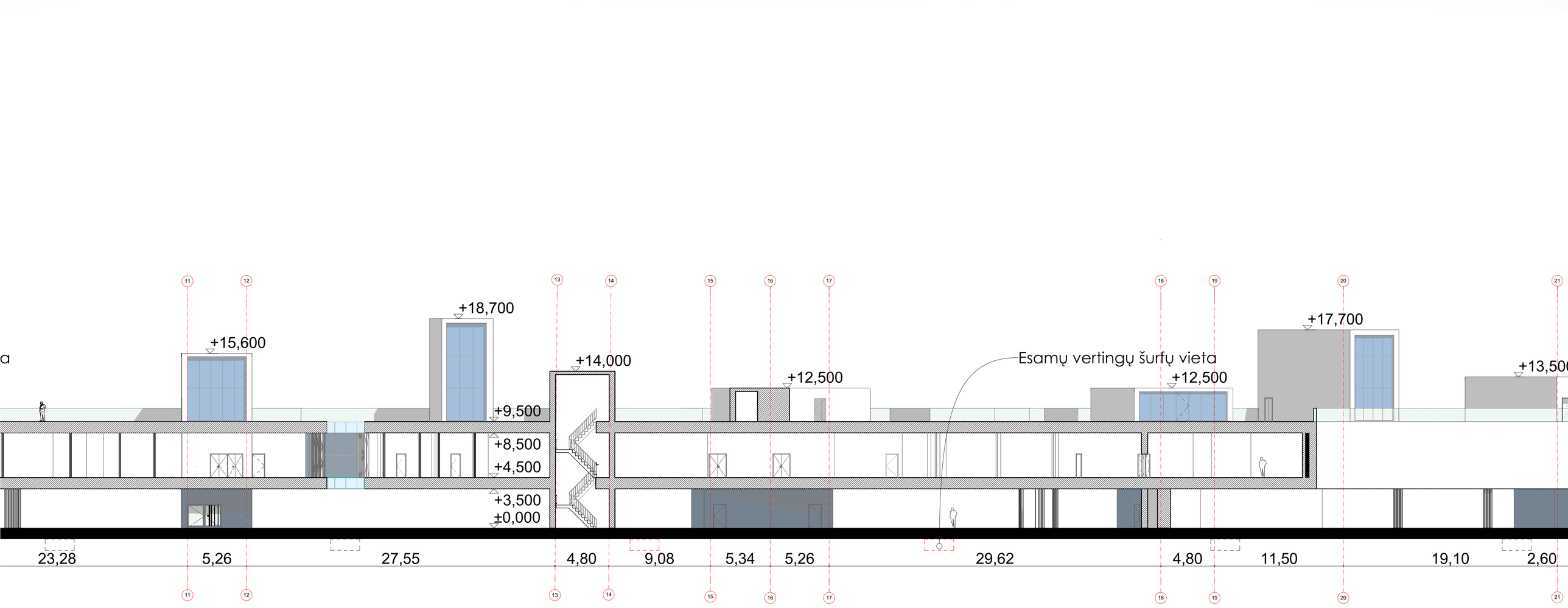

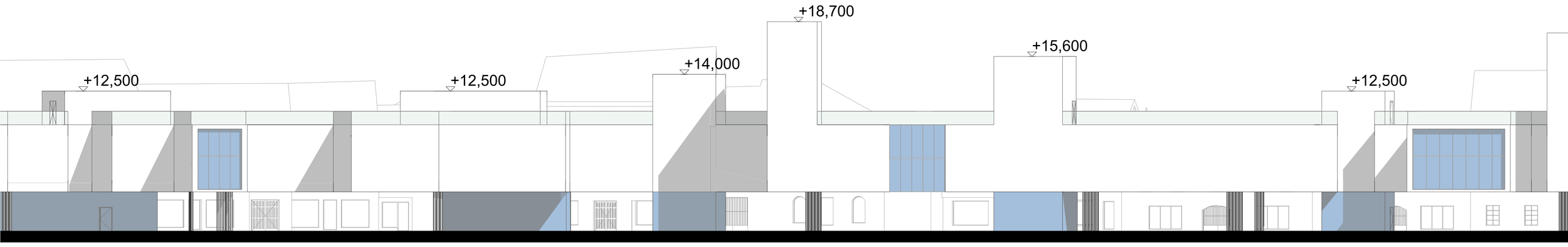

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS	VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS		
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 7	2018

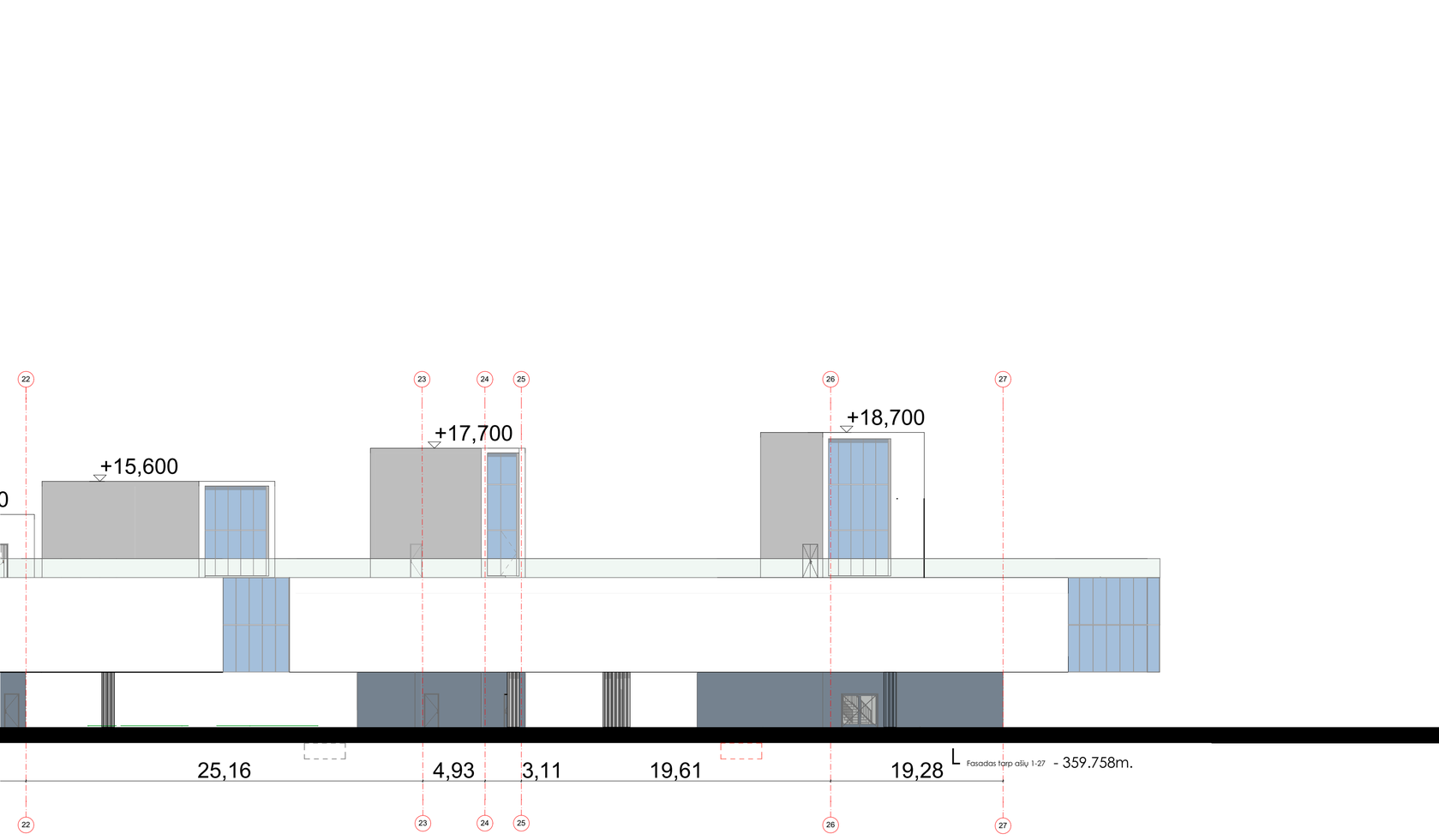

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 8	2018

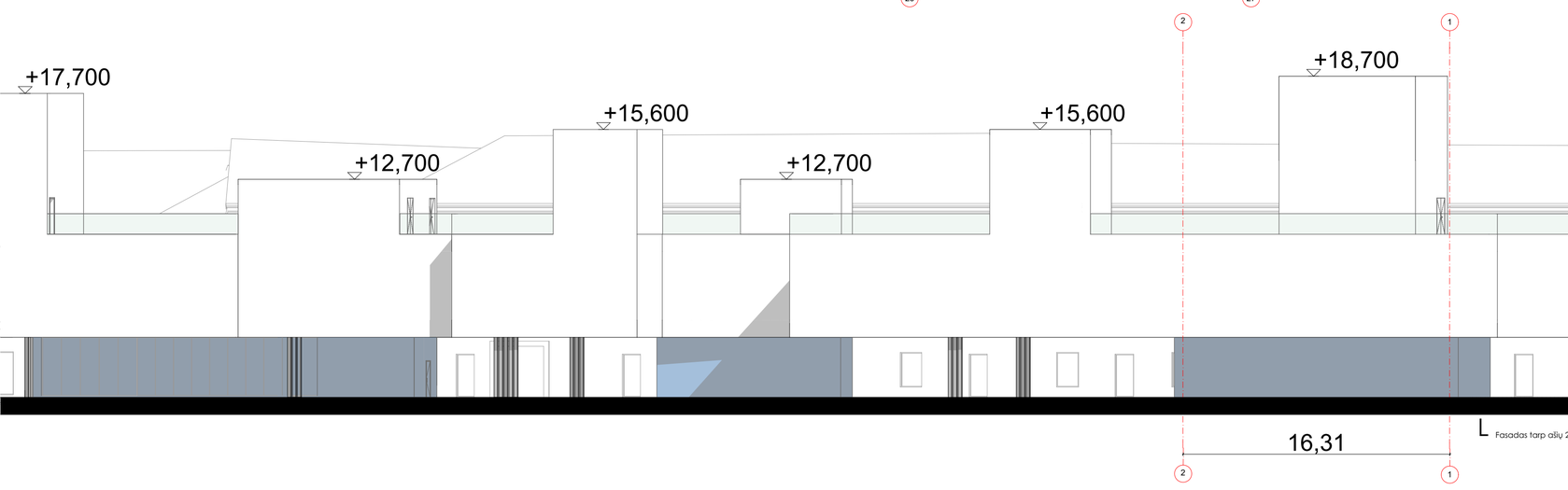

Pjūvis 1-1 1:200

Pjūvis 2-2 1:200

Fasadas tarp ašių 1-27 1:200

Fasadas tarp ašių 27-1 1:200

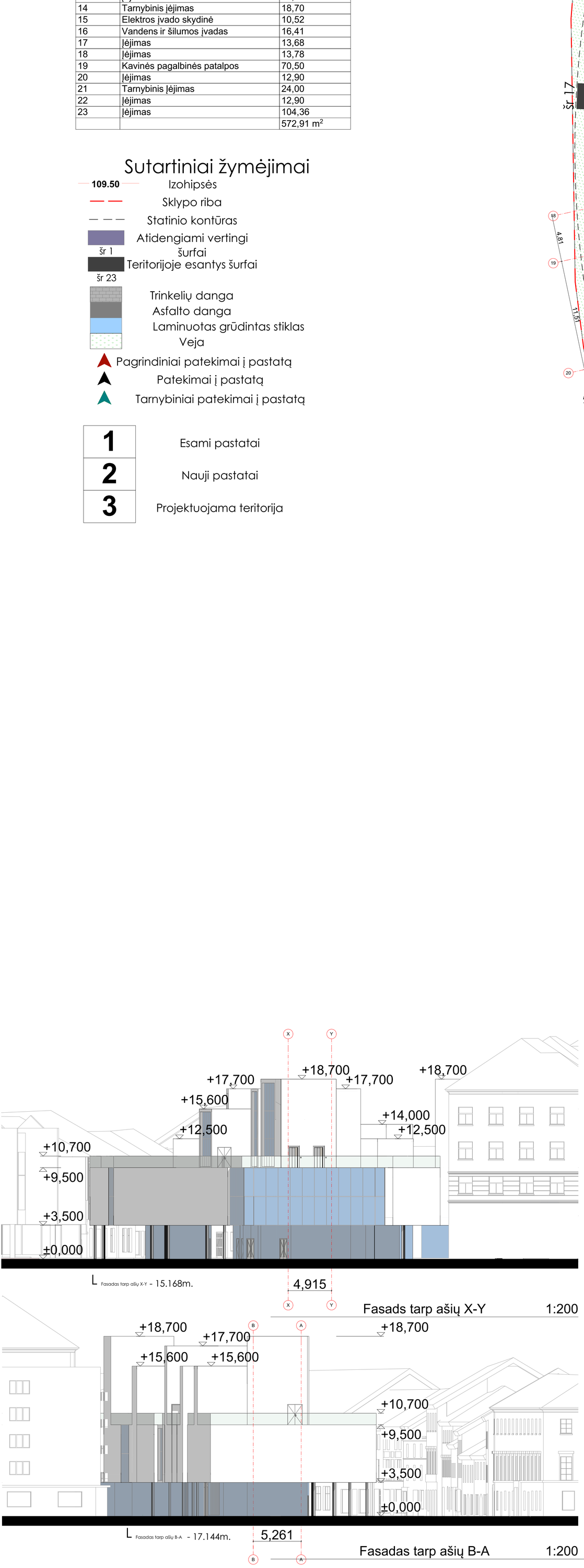
VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 9	2018

Pirmo aukšto ekspikacija		
Numeris	Pavadinimas	Plotas
1	Įėjimas	85,80
2	Įėjimas	12,54
3	Tarnybinis Įėjimas	11,89
4	Įėjimas	13,55
5	Holas	43,57
6	Kabinetas	8,70
7	Kabinetas	10,78
8	Kabinetas	22,73
9	Virtuvė	7,72
10	San. mazgas	3,23
11	Įėjimas	12,90
12	Įėjimas	28,85
13	Įėjimas	12,90
14	Tarnybinis įėjimas	18,70
15	Elektros įvado skydinė	10,52
16	Vandens ir šilumos įvadas	16,41
17	Įėjimas	13,68
18	Įėjimas	13,78
19	Kavinės pagalbinės patalpos	70,50
20	Įėjimas	12,90
21	Tarnybinis Įėjimas	24,00
22	Įėjimas	12,90
23	Įėjimas	104,36
		572,91 m^2

Sutartiniai žymėjimai

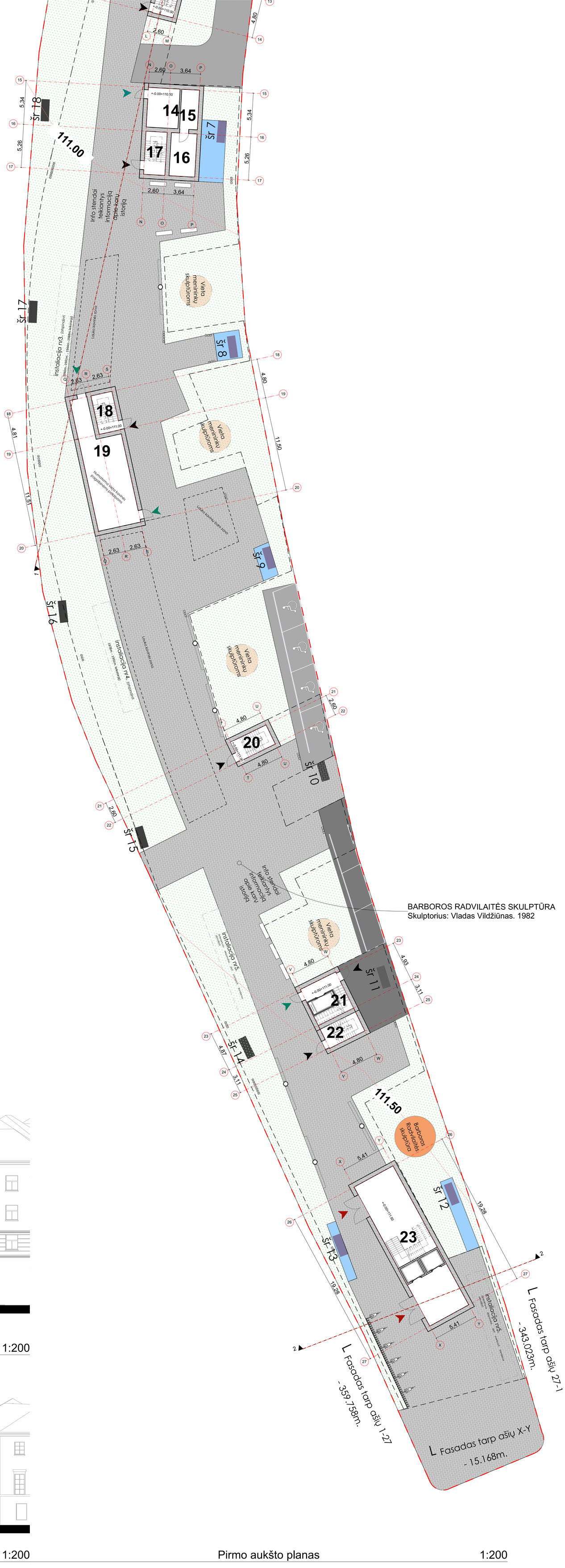
- 109.50 — Izohipsės
- Sklypo riba
- Statinio kontūras
- Atidengiami vertingi šurfai (šr 1)
- Teritorijoje esantys šurfai (šr 23)
- Trinkelių danga
- Asfalto danga
- Laminuotas grūdintas stiklas
- Veja
- Pagrindiniai patekimai į pastatą
- Patekimai į pastatą
- Tarnybiniai patekimai į pastatą

1	Esami pastatai
2	Nauji pastatai
3	Projektuojama teritorija

Fasads tarp ašių X-Y 1:200

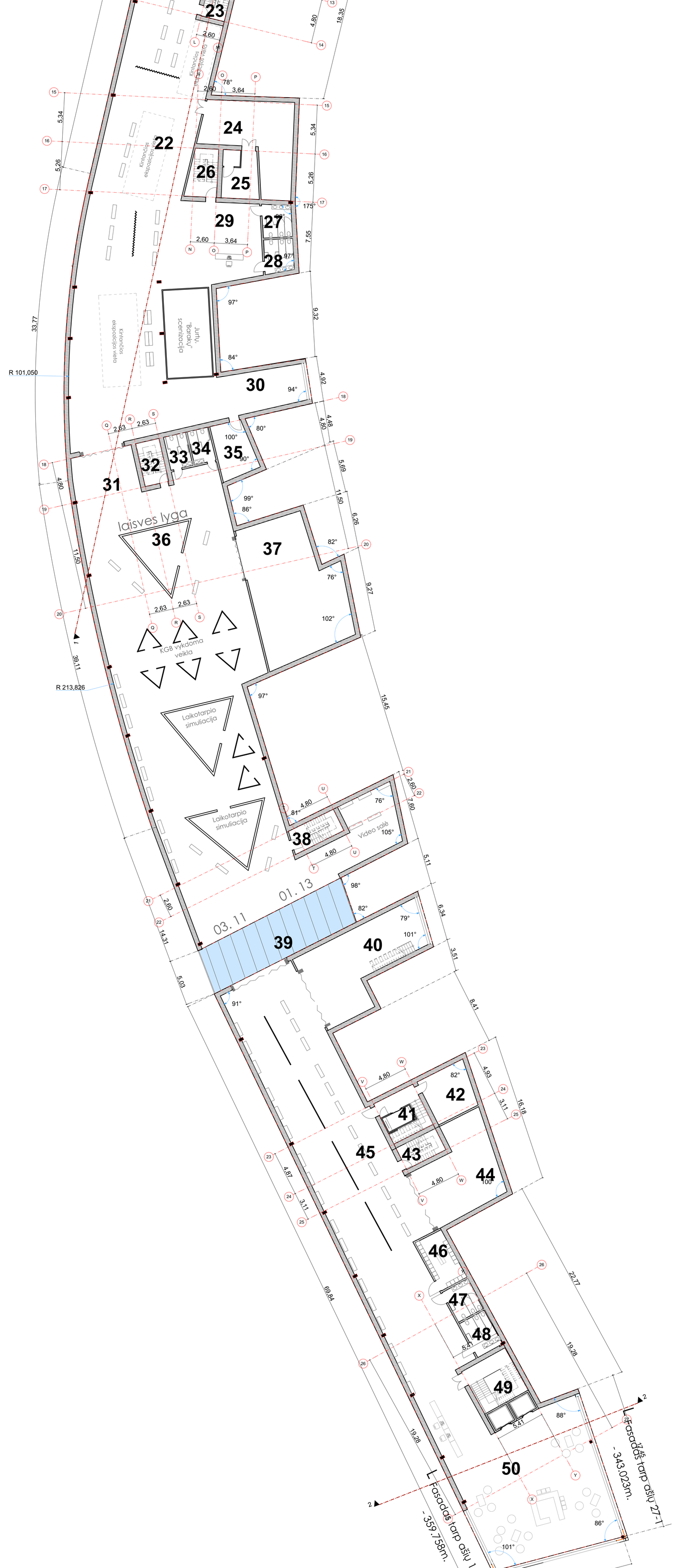
Fasadas tarp ašių B-A 1:200

Pirmo aukšto planas 1:200

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 10	2018

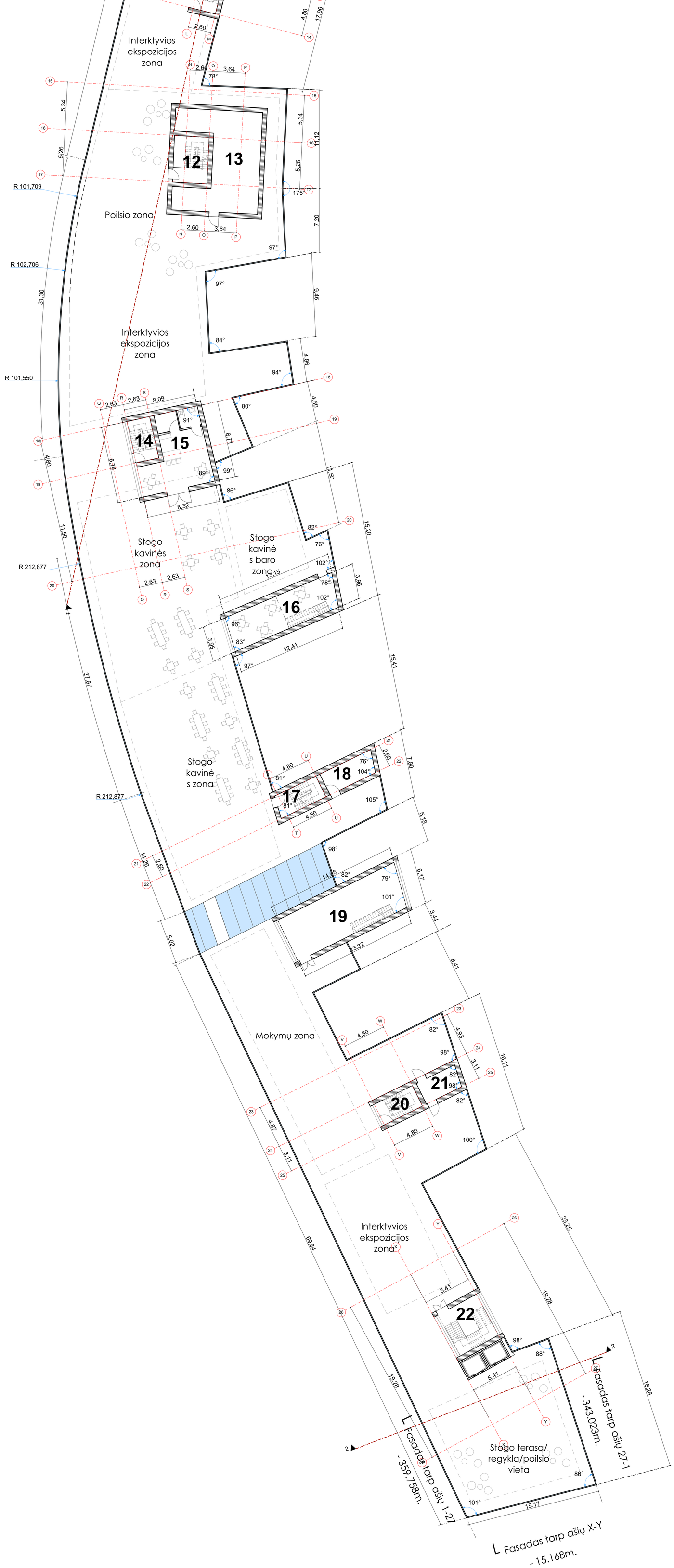
Antro aukšto ekplikacija		
Numeris	Pavadinimas	Plotas
1	Laiptinė	27,42
2	Rūbinė	31,28
3	Pagalbinė patalpa	5,33
4	San. mazgas	11,50
5	San. mazgas	11,73
6	Holas	23,62
7	Kasa/Informacija/Poilsio zona	254,00
8	Eksozicijos salė	574,92
9	Laiptinė	15,52
10	Laiptinė	15,90
11	Dirbtuvės/eksponatų laikymo vieta	98,58
12	Laiptinė	12,97
13	Holas	15,72
14	San. mazgas	8,33
15	San. mazgas	8,33
16	Darbutojų patalpos	10,55
17	Ekspozicijų salė nr 2	758,21
18	Laiptinė	12,90
19	Laiptinė	28,83
20	Pagalbinė patalpa	10,99
21	Kavinė/poilsio zona	182,43
22	Ekspozicijos salė nr 3	849,73
23	Laiptinė	12,90
24	Techninė patalpa	69,87
25	Personalo patalpa	20,63
26	Laiptinė	16,19
27	San. mazgas	11,43
28	San. mazgas	11,53
29	Knyginėlis/prekybos vieta	61,17
30	Kavinė/Poilsio zona	41,20
31	Holas	37,46
32	Laiptinė	12,63
33	San.mazgas	9,05
34	San.mazgas	8,78
35	Pagalbinė patalpa	23,09
36	Ekspozicijų salė nr 4	788,64
37	Eksponatų sandelys	138,59
38	Laiptinė	14,94
39	Kavinės/poilsio zona	85,17
40	Mokymų/simuliacinės erdvės	95,04
41	Personalo laiptinė	24,35
42	Personalo patalpos	27,39
43	Laiptinė	12,90
44	Mokymų/simuliacinės erdvės	79,27
45	Ekspozicijų salė nr 5	310,07
46	Rūbine	18,68
47	San. mazgas	11,68
48	San. mazgas	11,68
49	Laiptinė	40,82
50	Kasa/Informacija/Poilsio zona	386,18
		5 350,12 m^2

Antro aukšto planas 1:200

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 11	2018

Trečio aukšto eksplikacija		
Numeris	Pavadinimas	Plotas
1	Laiptinė	27,42
2	Stoglangis	22,36
3	Laiptinė	16,00
4	Stoglangis	21,89
5	Laiptinė	12,98
6	Stogo kavinė	63,36
7	Stoglangis	28,54
8	Laiptinė	12,90
9	Laiptinė	28,33
10	Stoglangis	21,00
11	Laiptinė	12,94
12	Laiptinė	21,09
13	Ventiliatorinė	85,66
14	Laiptinė	12,58
15	Stogo kavinė	55,03
16	Stogo kavinė	52,13
17	Laiptinė	14,06
18	Pagalbinė patalpa	15,69
19	Mokymų/simuliacinės erdvės	74,91
20	Laiptinė	12,42
21	Pagalbinė patalpa	12,79
22	Laiptinė	26,40
		650,48 m^2

Stogo planas 1:200

VGTU Architektūros fakultetas Architektūros katedra MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
Tema: Karo prevencijos architektūra: Karo prevencijos centras Vilniuje.	Diplomantas	M.E.Daunoravičiūtė	
	Vadovas	Prof. K.Lupeikis	
	Katedros vedėjas	Prof. S. Kuncevičius	
		Planšetas 12	2018

Literatūros sąrašas

1. „Karo filosofija. Francio Fordo Coppolos Šių dienų apokalipsė“, http://aplinkkeliai.lt/recenzijos/filmu/karo-filosofija-francio-fordo-coppolos-siu-dienu-apokalipse/#comments) žiūrėta 2018-05-20
2. Apibrėžimas paimtas iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Karas žiūrėta 2018-05-20
3. Cit. iš: Vitalijus Michalovskis, Karo simbolika ir metafizika“, in: *Šiaurė Atėnai*, 2014 m. kovo 11 d. http://www.satenai.lt/2014/03/11/karo-simbolika-ir-metafizika/ Žiūrėta 2018-05-20
4. R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 Žiūrėta 2018-05-20 © Lietuvos žinios http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf Žiūrėta 2018-05-20
5. R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 Žiūrėta 2018-05-20 © Lietuvos žinios http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf Žiūrėta 2018-05-20
6. Paimta iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Karas žiūrėta 2017-02-15
7. R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 žiūrėta 2017-02-15 © Lietuvos žinios http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf žiūrėta 2017-02-15
8. R. Tučas. Konfliktų geografija, LRT Klasikos laida „Radijo paskaitos“, LRT. Lt, 2014 05 18, žr.: http://lzinios.lt/lzinios/pasaulis/r-tucas-konfliktu-geografija/179960 žiūrėta 2017-02-15 © Lietuvos žinios http://www.ugdymas.upc.smm.lt/failai/proren/R.%20Tu%C4%8Das.%20Konflikt%C5%B3%20geografija.pdf žiūrėta 2017-02-15

9. Iliustracija paimta iš https://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_atributika/karo_istorija/nuo_seniausiu_laiku_iki_nato.html žiūrėta 2017-02-15
10. Iliustracija paimta iš http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1177 žiūrėta 2017-02-15
11. Iliustracija paimta iš http://istorijai.lt/antrojo-pasaulinio-karo-padariniai-pasekmes/ žiūrėta 2017-02-15
12. „Antrojo pasaulinio karo padariniai ir pasekmės“ http://istorijai.lt/antrojo-pasaulinio-karo-padariniai-pasekmes/ žiūrėta 2017-02-15
13. Iliustracija paimta iš http://istorijai.lt/antrojo-pasaulinio-karo-padariniai-pasekmes/ žiūrėta 2017-02-15
14. Ilistracija paimta iš http://www.theimaginativeconservative.org/2015/11/ukraine-question-and-the-coming-armageddon.html žiūrėta 2017-04-03
15. Iliustracija paimta iš https://squawker.org/analysis/wargames/ Žiūrėta 2017-04-03
16. Informacija paimta iš „ D. Grybauskaitė: „Zapad 2017“ demonstratyviai ruošiamasi karui su Vakarais © Lietuvos žinios“ http://lzinios.lt/lzinios/lietuva/d-grybauskaite-zapad-2017-demonstratyviai-ruosiamasi-karui-su-vakarais/238496 Žiūrėta 2017-04-03
17. Informacija paimta iš „Ekspertai pateikė tris scenarijus, kaip Rusija gali pulti Baltijos šalis „ http://www.delfi.lt/news/daily/world/ekspertai-pateike-tris-scenarijus-kaip-rusija-gali-pulti-baltijos-salis.d?id=52582405 Žiūrėta 2017-04-05
18. Informacija paimta iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Prevencija Žiūrėta 2017-01-07
19. Informacija paimta iš „Leidinys „Ką turime žinoti apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir karo metui“https://kam.lt/lt/struktura_ir_kontaktai_563/kas_institucijos_567/mobilizacijos_departamentas_prie_kam/informacija/leidinys_ka_turime_zinoti_apie_pasirengima_ekstremaliosioms_situacijoms_ir_karo_metui.html Žiūrėta 2017-01-07
20. Informacija paimta iš „Susirūpino pastatų apsauga nuo sprogimų karo atveju“ http://www.delfi.lt/verslas/nekilnojamas-turtas/susirupino-pastatu-apsauga-nuo-sprogimu-karo-atveju.d?id=67181468 Žiūrėta 2017-01-07
21. Paul Ricœur. Рикёр, П. 2004. Память, история, забвение. Москва: Издательство гуманитарной литературы, 2004, p. 44.

22. Maurice Merleau-Ponty. Suvokimo fenomenologija. Įvadas: klasikiniai prietarai ir grįžimas prie fenomenų, vertė Jūratė Skersytė, Baltos lankos 24, 2007, p.154.
23. Ten pat.
24. Iliustracija paimta iš: „Military History Museum of the Bundeswehr“ http://www.dresden.de/de/vermarktung/militaerhistorisches_museum_dresden/militaerhistorisches_museum.php žiūrėta 2017-01-12
25. Iliustracija paimta iš „Military History Museum of the Bundeswehr“ https://www.dezeen.com/2011/09/29/dresden-museum-of-military-history-by-daniel-libeskind/ žiūrėta 2017-01-12
26. Iliustracija paimta iš http://www.evolo.us/architecture/gdansk-world-war-ii-museum-studio-architektoniczne-kwadrat/ žiūrėta 2017-01-12
27. Informacija paimta iš „Polish government wins Gdansk World War II museum case“ http://www.dw.com/en/polish-government-wins-gdansk-world-war-ii-museum-case/a-37261074 žiūrėta 2017-01-12
28. Informacija paimta iš„Polish government wins Gdansk World War II museum case“ http://www.dw.com/en/polish-government-wins-gdansk-world-war-ii-museum-case/a-37261074 žiūrėta 2017-01-12
29. Iliustracijos paimtos iš http://wyborcza.pl/1,95891,14523883,Przezylismy_juz_takich__co_nam_wpajali_jedynie_sluszna.html?disableRedirects=true žiūrėta 2017-01-12
30. Iliustracija paimta iš https://www.architectural-review.com/today/museum-of-the-holocaust-by-belzberg-architects-los-angeles-usa/8613116.article žiūrėta 2017-01-12
31. Iliiustracija paimta iš https://www.archdaily.com/467894/los-angeles-museum-of-the-holocaust-belzberg-architects žiūrėta 2017-01-12
32. Iliustracija paimta iš https://www.copper.org/applications/architecture/awards/2008/warmuseum/ žiūrėta 2017-01-12
33. Iliiustracija paimta iš https://www.grcarchitects.com/Canadian-War-Museum/2 žiūrėta 2017-01-12
34. Informacija paimta iš „ Istanbul Disaster Prevention and Education Center / competition 1st prize“https://architizer.com/projects/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-competition-1st-prize/ žiūrėta 2017-01-12

35. Iliustracija paimta iš https://architizer.com/projects/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-competition-1st-prize/ žiūrėta 2017-01-12
36. Iliustracija paimta iš https://architizer.com/projects/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-competition-1st-prize/ žiūrėta 2017-01-12
37. Iliustracija paimta iš Disaster Prevention and Education Center / Superunion Architects https://www.archdaily.com/190366/disaster-prevention-and-education-center-superunion-architects žiūrėta 2017-01-12
38. Iliustracija paimta iš https://www.archdaily.com/190366/disaster-prevention-and-education-center-superunion-architects žiūrėta 2017-01-12
39. Iliustracija paimta iš https://www.archdaily.com/190366/disaster-prevention-and-education-center-superunion-architects žiūrėta 2017-01-12
40. Iliustracija paimta iš TENSE ARCHITECTURE NETWORK XII | THYSSENKRUP ELEVATOR ARCHITECTURE AWARD COMPETITION, ISTANBUL DISASTER PREVENTION AND EDUCATION CENTRE https://www.archisearch.gr/architecture/tense-architecture-network-xii-thyssenkrup-elevator-architecture-award-competition-istanbul-disaster-prevention-education-centre/ žiūrėta 2017-01-12
41. Iliustracija paimta iš https://www.archisearch.gr/architecture/tense-architecture-network-xii-thyssenkrup-elevator-architecture-award-competition-istanbul-disaster-prevention-education-centre/ žiūrėta 2017-01-12
42. Informacija paimta iš Istanbul Disaster Prevention and Education Center by OODA https://wordlesstech.com/istanbul-disaster-prevention-and-education-center-by-ooda/ žiūrėta 2017-01-12
43. Iliustracijos paimtos iš http://www.evolo.us/architecture/generating-hazardous-scenarios-istanbul-disaster-prevention-and-education-center-by-ooda/ žiūrėta 2017-01-12
44. Lietuvoje apsigyvenusių vokiečių istorija prasideda XIV-XV a. sandūra. Raštininkai, pirkliai, amatininkai, kitų sričių atstovai, dėl įvairių priežasčių atsidūrę Lietuvoje, čia pasiliko. Manoma, kad 1939 m. pradžioje Lietuvoje galėjo gyventi apie 90 tūkst. vokiečių, o tais pačiais metai Klaipėdos kraštą (čia vokiečių gyveno daugiausiai) prijungus prie Vokietijos, jų liko apie 30 tūkst. 1941 m. pavasarį pagal SSRS ir Vokietijos gyventojų apsikeitimo sutartį, daug vokiečių buvo iškeldinti į Vokietiją. Tačiau prasidėjus Antram pasauliniam karui, daugelis buvo sugrįžę kaip karo pabėgėliai. Artėjant Raudonajai armijai,

1944 m. liepą, jie masiškai pasitraukė į Vakarų Vokietiją. Likę Lietuvoje buvo persekiojami ir tremiami į Sibirą.

45. Iliustracija paimta iš internetinio puslapio - http://www.penki.lt/Geto-planas.media?id=169726 žiūrėta 2017-03-07
46. Iliustracija paimta iš internetinio puslapio - http://www.penki.lt/Geto-planas.media?id=169726 žiūrėta 2017-03-07
47. Kaip rašo šaliniai, Vilniuje tuo metu gyveno apie 57 tūkstančiai žydų, per visą geto gyvenimo laikotarpį gete buvo uždaryta apie 50 tūkstančių žmonių. Vokiečių saugumo policijos ir SD duomenimis iki Vilniaus geto likvidacijos (1943.09.23-24 d.), Vilniaus srityje buvo kalinami 24 108 žydai. Žr.: Liudas Truska, Vygantas Vareikis. *Holokausto prielaidos: antisemitizmas Lietuvoje: XIX a. antroji pusė – 1941 m. birželis*, Vilnius: Margi raštai, 2004, 332 p
48. Liudas Truska. Lietuviai ir žydai nuo XIX a. pabaigos iki 1941 m. birželio: antisemitizmo Lietuvoje raida, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2005, 321 p.
49. Andrew Roberts, The State of Socialism: A Note on Terminology, in: Slavic Review, No. 63/2, Summer 2004, p.359.
50. Dar vadinama „stalinietišku neo-renesansu“ (rus. ста́линский неоренессáнс) ir pan. Pastarosios taikomos architektūrai, kuri vyravo Stalino valdomoje Sovietų sajungoje nuo 1933, kai generalisimas oficialiai sankcionavo sovietinių pastatų projektus. 1955 m. N. Chruščiovas pasmerkė pastarųjų dešimtmečių “gigantomaniją“ ir išformavo Sovietinės architektūros akademiją. Stalinistinė architektūra siejama su socialistinio realizmo mene ir architektūroje doktrina. Žr.: Vladimir Paperny. Architecture in the Age of Stalin: Culture Two, New York: Cambridge University Press. 2002, p. xxviii.
51. XX a. 4 deš. pabaigoje Krokuvos priemiestyje buvo planuota stalininės architektūros stiliumi pastatyti naują miestą Nova Huta
52. Rytų Berlyne pirmasis stalinistinis pastatas – Sovietų ambasada iškilo pagrindinėje Unter den Linden alėjoje, vėliau sovietinė architektūra plėtėsi Drezdene, Leipcige, Magdeburge, Rostoke ir naujame mieste Stalinštade1. Nemaža sovietinių pastatų radosi Bulgarijoje, Rumunijoje, Albanijoje, Slovakijoje bei Vengrijoje, Latvijoje. Žr.: Birk Engmann Bauen für die Ewigkeit: Monumentalarchitektur des zwanzigsten Jahrhunderts und Städtebau in Leipzig in den fünfziger Jahren, Beucha: Sax- Verlag, 006.

53. Mark B. Smith. Property of Communists: The Urban Housing Program from Stalin to Khrushchev, DeKalb: Northern Illinois University Press, 2010, p. 113
54. Viktorija Pimpytė. Vokiečių gatvės kaita kaip Vilniaus senamiesčio pavedosaugos ir paveldotvarkos atspindys, in: Kultūros paminklai, Nr.15, 2010, p. 154.
55. Iliustracija paimta iš internetinio puslapio -http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 žiūrėta 2017-03-10
56. Vladas Drėma. Dingęs Vilnius, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1991, p. 196-202.
57. 1834 m. laukiant caro Nikolajaus I vizito, generalgubernatoriaus potvarkiu sudarytas planas iš pagrindų atnaujinti Vilniaus miestą. To pasėkoje Vilniaus forto įgulos inžinieriai išmatavo visas miesto gatves ir namus ir padarė detalius miesto gatvių išklotinių brėžinius, kur atskirais kvartalais pavaizduoti visų miesto namų fasadai. Išlikę ne visos išklotinės, trūksta maždaug trečdalio. Ten pat, p. 44.
58. Ten pat, p. 199.
59. Informacija paimta iš: http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/poses/din%20vilnius%20vokieciu.htm žiūrėta 2017-03-10
60. Iliustracija paimta iš http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 žiūrėta 2017-03-10
61. Informacija paimta iš https://lt.wikipedia.org/wiki/Lizena žiūrėta 2017-03-10
62. Iliustracija paimta iš http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 žiūrėta 2017-03-10
63. Citata iš http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-11-27-bus-perleista-v-dremos-knyga-dinges-vilnius/91446 interpretuojant knygą V. Drėma „Dingęs Vilnius“. žiūrėta 2017-03-10
64. Apie tai plačiau žr. minėtą Vlado Drėmos knygą „Dingęs Vilnius“ (1991), tai pat internetinę prieigą: http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/poses/din%20vilnius%20vokieciu.htm žiūrėta 2017-03-10
65. Planas paimtas iš http://vilniausplanas.lt/lt/wp-content/uploads/2015/06/vokieciu_gatves_pristatymas_2015_07_21.pdf projekto rengėjas- SĮ „VILNIAUS PLANAS“ 2015 m. žiūrėta 2017-03-10
66. Cit. iš: Augis Gučas. Paminklotvarkos strategija (1988-1994), in: Kaminskas R. V. Žmogus ir paminklai, Vilnius, 2009, p. 177.
67. Mikučianis V. Norėjau dirbti Lietuvoje, Vilnius, 2001, p. 93.

68. Iliustracija paimta iš http://vilniausplanas.lt/lt/wp-content/uploads/2015/06/vokieciu_gatves_pristatymas_2015_07_21.pdf projekto rengėjas- SĮ „VILNIAUS PLANAS“ 2015 m žiūrėta 2018-05-20
69. Iš Baltrušaitytė R. Vilniečiai stoja ginti pėsčiųjų alėjos, „Veidas“, 2004-05-06, Nr. 19 //http://archyvas.veidas.lt/lt/leidinys.nrfull/409b66c24b37a. žiūrėta 2017-03-10
70. Iliustracija paimta iš http://vilniausplanas.lt/lt/projektai/keliai-ir-gatves/vokieciu-gatves-kapitalinis-remontas/ žiūrėta 2017-09-28
71. Vilniaus Vokiečių gatvės ateitis: mažiau mašinų, daugiau vietos pėstiesiems ir istorijos ženklų https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniaus-vokieciu-gatves-ateitis-maziau-masinu-daugiau-vietos-pestiesiems-ir-istorijos-zenklu-56-505943#_ žiūrėta 2017-09-28
72. V. Pimpytė „Vokiečių gatvės kaita paveldosaugos aspektu XXa 5 deš-XXIa pr“. Vilnius 2010m. 72p. Internetinė prieiga http://www.vokieciugatve.lt/V.%20Pimpyte%20Vokieciu%20gatves%20kaita%20paveldosaugos%20aspektu.pdf žiūrėta 2017-09-28
73. Vilniaus senamiesčio rekonstrukcijos projektų ekspertinės išvados, 1960, VAA, F. 1019 Ap. 11 B. 27, l. 8
74. Gasiūnas A. Muziejaus gatvės Vilniuje kapitalinis remontas, priešprojektiniai darbai, susipažinimas su objektu,
teritorijos sutvarkymo koncepcija, 1987, KPCA, F. 5 Ap. 1 S.v. 3191 / VAA, F. 2 B. 58-1006
75. Viktorija Pimpytė „Vokiečių gatvės kaita paveldosaugos aspektu XXa 5 deš-XXIa pr“. , Vilnius 2010, p. 150-152. Iinternetinė prieiga- http://www.vokieciugatve.lt/V.%20Pimpyte%20Vokieciu%20gatves%20kaita%20paveldosaugos%20aspektu.pdf žiūrėta 2017-09-28
76. Gricius D. Vilnius, Muziejaus gatvės pritaikymas pėsčiųjų zonai, variantai, 1986, VAA, F. 2 B. 58-1061
77. LCVA. 12611-2
78. Gricius D. Vilnius, Muziejaus gatvės pritaikymas pėsčiųjų zonai, variantai, 1987, VAA, F. 2 B. 58-1061 71
79. Pirminis Stuokos Gucevičiaus Rotušės variantas buvo su įspūdingo aukščio bokštu-kolona su laikrodžiu ir užbaigiančia masyvia skulptūra. Karaliaus (kadangi tokio masto projektui reikėjo šalies valdovo sutikimo) ir Magistrato vertinimui buvo pateikta keletas projektų,

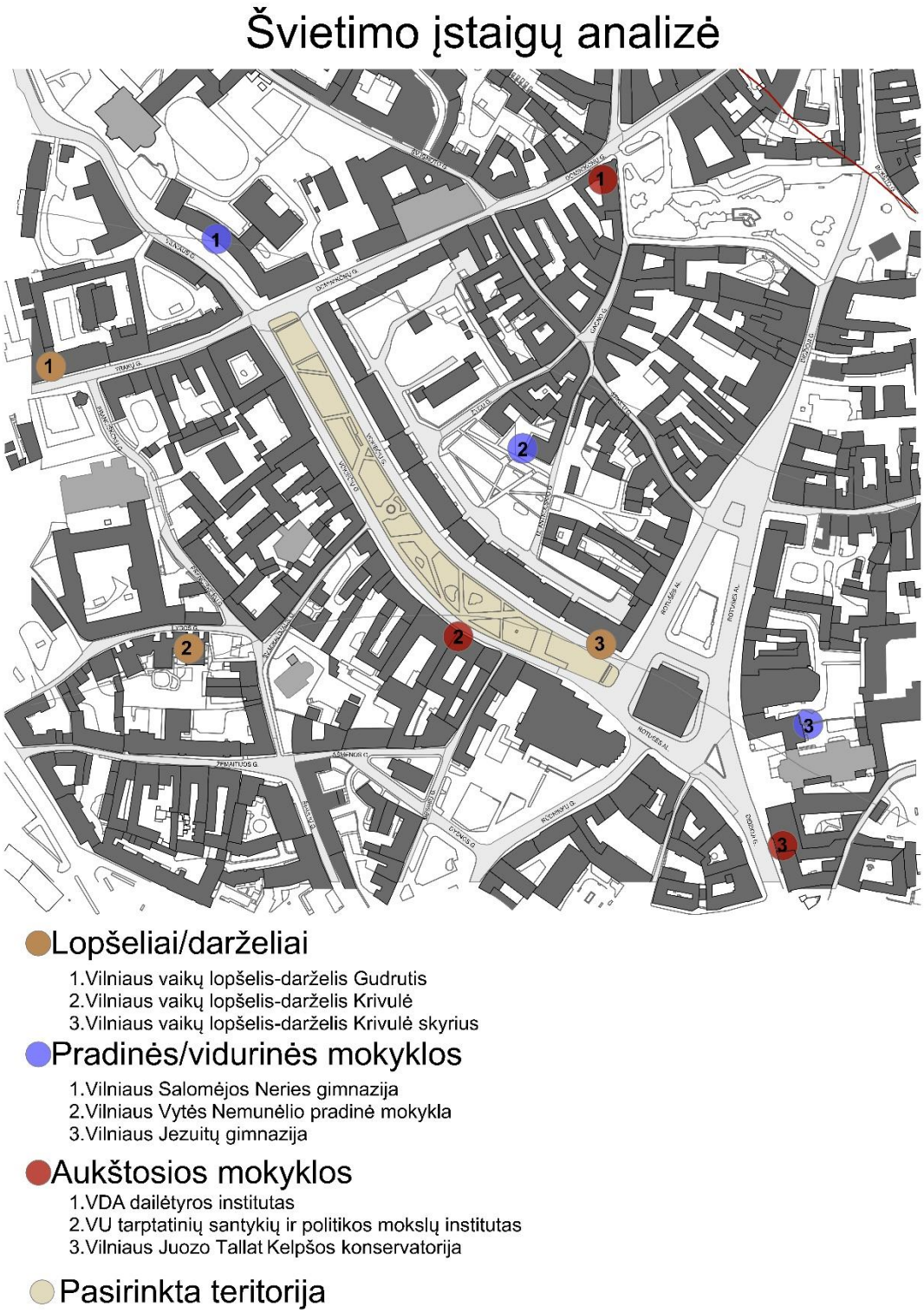
tačiau pasirinktas kukliausias ir lengviausiai įgyvendinamas be bokšto. Taip Vilnius prarado dar vieną išskirtinį objektą. Kompaktiško monumentalaus tūrio, dviaukštė, darnių proporcijų Rotušės architektūra atliepia klasicistinio stiliaus kanoną: pagrindinį fasadą eksponuoja 6 dorėninių kolonų portikas ir žemas trikampis frontonas. Kiek žinoma, pats Stuoka Gucevičius mėgo kritikuoti kitų architektų projektuotus pastatus. Apie tai rašoma Vlado Drėmos knygoje „Vilniaus katedros rekonstrukcija 1782-1801 metais“, žr. p. 194-195.

80. Informacija paimta iš Paminklų restauravimo instituto, Ataskaitos pavadinimas „Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Vokiečių g. 1998m“ Autorius V.Vainilaitis ,Grupės vadovas K.Katalynas 75-7483
81. Informacija paimta iš Paminklų restauravimo instituto, Ataskaitos pavadinimas „Žvalgomieji archeologiniai tyrimai Vilniuje, Vokiečių g. 1998m“ Autorius V.Vainilaitis ,Grupės vadovas K.Katalynas 75-7483
82. Iliustracija paimta iš http://www.newsteelconstruction.com/wp/innovation-key-to-progress/ žiūrėta 2018-05-15
83. Iliustracija paimta iš http://www.sharp.co.jp/corporate/report/glass_solar/index.html žiūrėta 2018-05-15

Priedai

Priedas Nr. 1 Vokiečių gatvės analizė

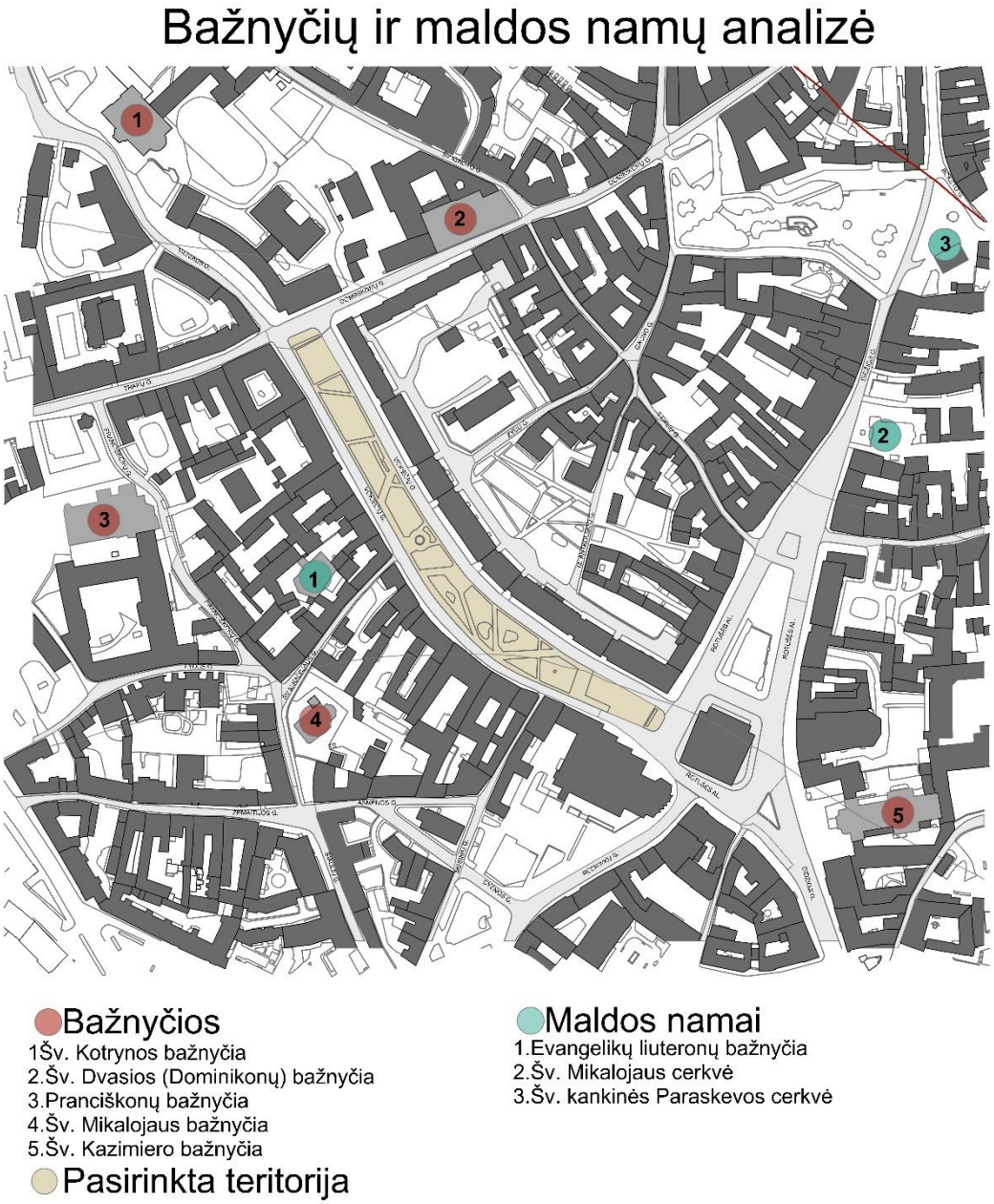
pav. 65 Švietimo įstaigų analizė.

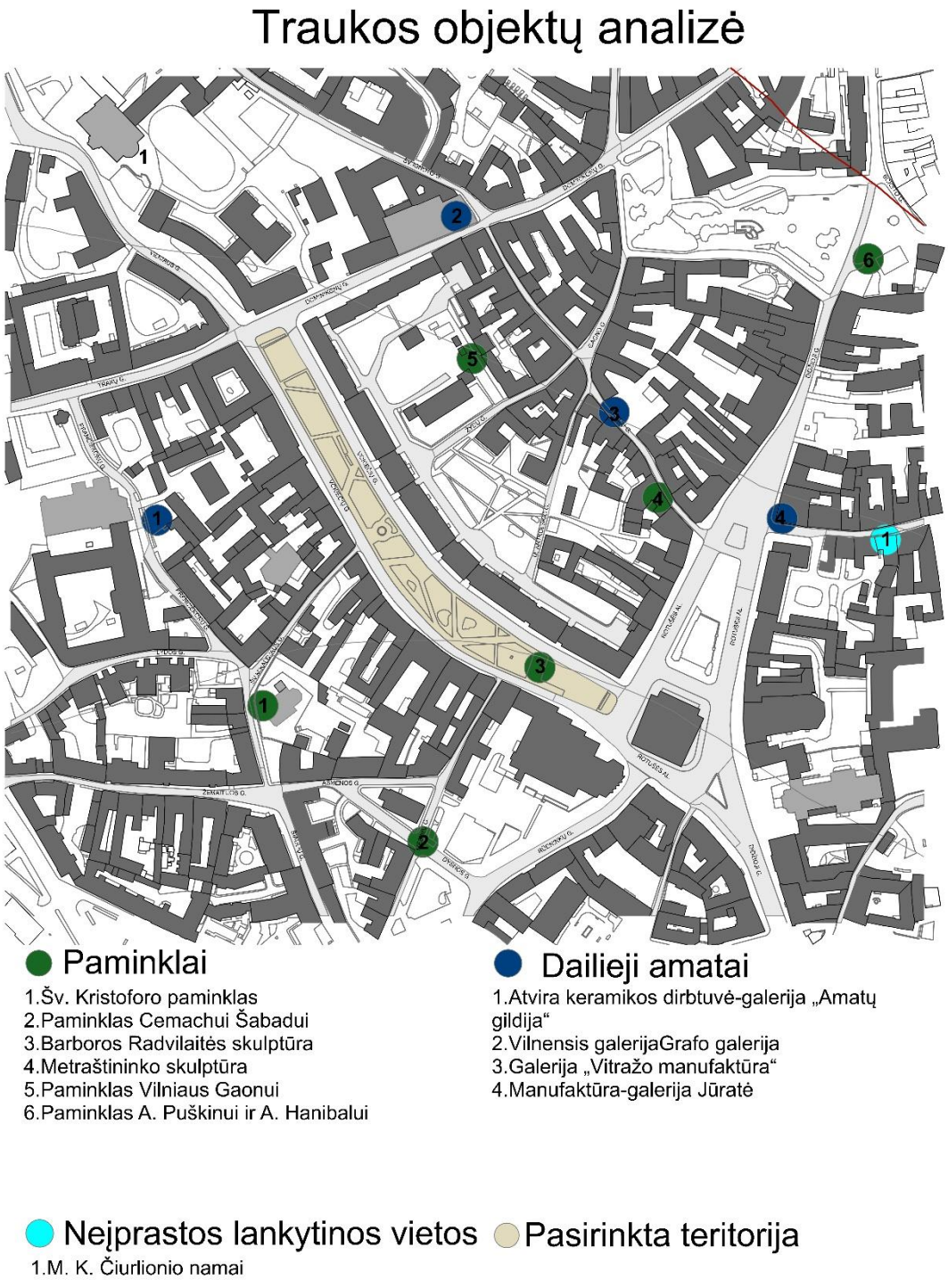
pav. 66 Kultūrinės veiklos analizė.

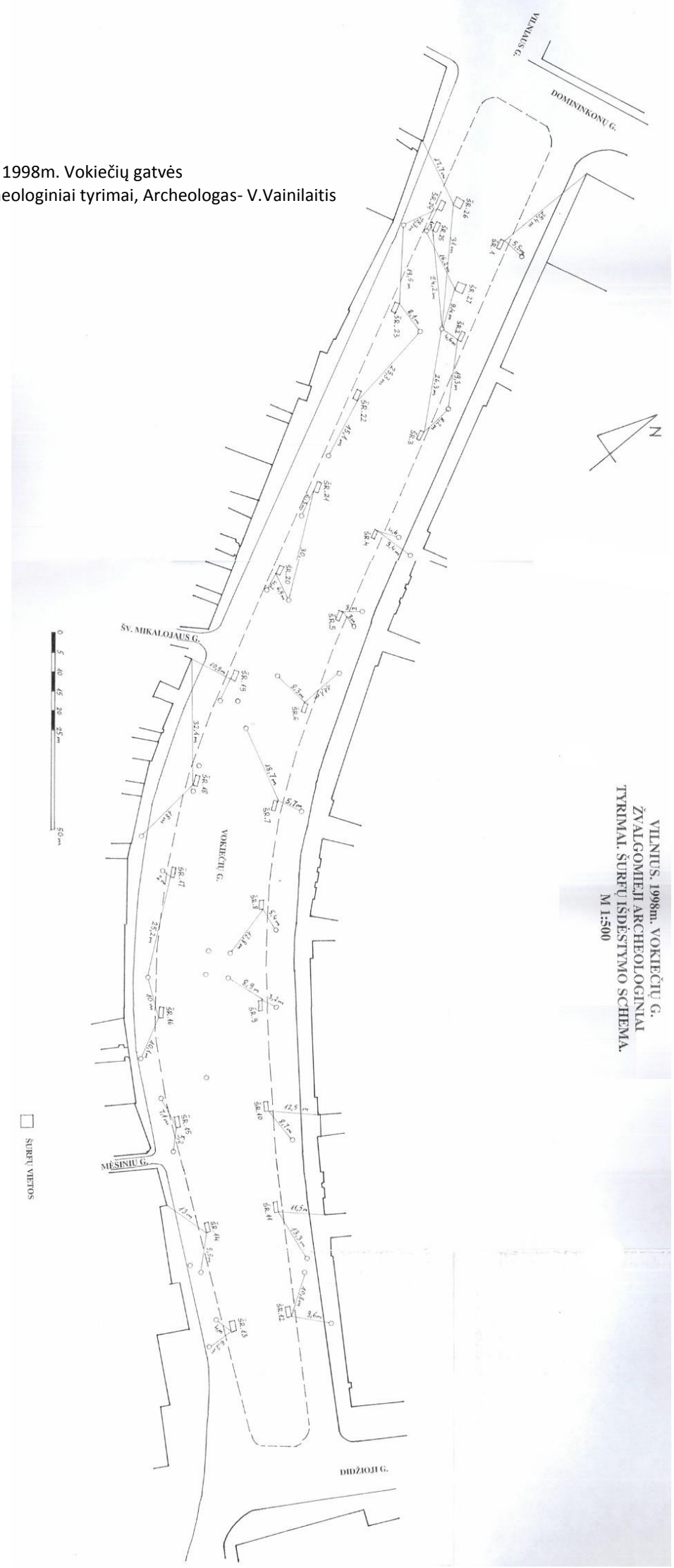
pav. 67. Bažnyčių ir kultūros namų analizė.

pav. 68. Lankomų objektų analizė.

pav. 69 Vilniaus 1998m. Vokiečių gatvės
žvalgomieji archeologiniai tyrimai, Archeologas- V.Vainilaitis

pav. 70 Vilniaus 1998m. Vokiečių gatvės žvalgomieji archeologiniai tyrimai, Archeologas-V.Vainilaitis šurfų planai ir pjūviai

